

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elnöki megnyitóbeszéd.

(Az Orsz. Ref. Tanáregyesület közgyűlésén, Sárospatakon, 1906. aug. 27-én tartotta Dóczy Imre elnök.)

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Midőn az országos református tanáregyesület ötödik közgyűlését van szerencsém megnyitni s midőn ez alkalomból a legszivesebb köszöntéssel s a kartársi szeretet melegével üdvözlöm az egyesület t. tagjait, — fölemelő érzelmekkel és gondolatokkal töltik el lelkemet azok a körülmények, melyek e közgyűlésünknek a szokottnál is nagyobb jelentőséget kölcsönöznek. Közgyűlésünk helye és ideje.

Nemzeti közműveltségünk egyik legrégibb tüzhelyénél, református tanügyünk egyik legerősebb várában gyülekeztünk össze, hogy a magyar ref. iskola építésén fáradozva, nemzeti műveltségünk emelésén munkálkodjunk. S itt, ez ősi kollégium falai között, melynek minden kődarabja a magyar protestantizmus történelmi küzdelmeiről és nagy szenvedéseiről beszél, ahol minden emlék a ref. tanügy egykori fényét és dicsőségét hirdeti, lehetetlen, hogy a magyar ref. tanárság szíve meg ne dobbanjon s ne érezze, hogy szent a föld, amelyen járunk, megszentelte számunkra református őseink szenvedése, küzdelme, nagysága és dicsősége. Itt, hol az iskolai életet a Rákócziak lelke ápolta és erősítette meg, lehetetlen át nem éreznünk a magyar ref. iskola szellemét s e szellem nemzeti jelentőségét és hivatását. Hol a magyar nemzeti műveltségnek a nyugat-európai kultúrával való közösségét egy Comenius működése pecsételte meg, önkéntelenül alakulnak ki lelkünkben tanári hivatásunk és tanügyi fejlődésünk követelményei. És ahol olyan — a tanügy történetében szinte páratlan — kép tolul a múltból lelki szemeink elé, hogy az iskola — tanár és tanítványok egybeforrva — a nemzeti elnyomatás és felekezeti üldözés szomorú korszakában kénytelen elhagyni ősi fészket s penatéseit magával vive, évtizedeken át bujdosik a hazában, míg a Rákócziak lelke, a nemzeti lélek ismét vissza nem vezet elhagyott otthonába: lehetetlen, hogy itt a múltnak erőteljes duzzadó képei fölemelő hatással ne legyenek a református tanügy munkásaira s hitet, bizodalmat és reményt ne költsenek bennünk nemzeti hivatásunk betöltésére. S ha ide való zárandokolásunknak pusztán e hitbeli megerősödés volna is az eredménye, a református iskola, miként a múltban nem egyszer hatott kelesztő kovászaként a hazai közoktatásügy fejlődésére, a mi munkánk által is élő és ható tényező lesz nemzeti közműveltségünk emelésében.

Nem kevésbé fölemelő ránk nézve, hogy köz-

gyűlésünk ideje nemzeti és vallásszabadságunk nagy hőisének, Bocskay Istvánnak épen tanáregyesületünk által kezdeményezett háromszázados emlékünnepei sorába illeszkedik be s így egyesületünknek is alkalma nyílik hazai történelmünk eme kimagasló alakjának, a nemzeti önállóságunkat és ősi alkotmányunkat biztosító, protestáns egyházunk vallásszabadságát kivívó első szabadságharcunk vezérének, a bécsi béke halhatatlan szerzőjének emlékét a maga körében kegyelettel felújítani s akinek arczképét buzditó például tanuló ifjuságunk elé iskoláinkba helyeztük, tetteinek és alkotásainak képét a magunk lelkében is a nemzeti hála érzetével felidézni. Azok után a Bocskay-emlékünnepek után, melyeket pár hónappal ezelőtt összes prot. gyülekezeteink és iskoláink a nagy kálvinista hős és a nagy államférfiu emlékének szenteltek, nem lehet célom ez alkalommal a Bocskay elévülhetetlen érdemeit fejtegetni, csak az áldó kegyelet érzésének akarok kifejezést adni s azokhoz a hálahymnusokhoz, melyek templomainkból és iskoláinkból a nemzetünk és prot. egyházunk sorsa fölött örökös gondviseléshez emelkedtek, azt az imádság-szerű óhajtást kívánom csatolni, vajha mind a vallásos türelem dolgában, mind a nemzeti önállóságunkért folytatott küzdelmeinkben a Bocskay szelleme ihletne meg minden magyar lelket s hatná át nemzeti társadalmunk minden rétegét! Ma, fájdalom, nincsen ugy. Sőt elég szomoruan jellemzi nemzeti közállapotainkat már az is, hogy a Bocskay emlékünnepek kizárólag a protestáns egyházak és iskolák körére szorítkoznak s a nemzet nagy részese Bocskayban egyoldaluan kálvinista szabadsághóst, a prot. vallásszabadság diadalmos vezérét tekintve, nem látja benne a bölcs és magas látkörű államférfiut, a ki, midőn a hazánkat két ellenség, a török és német, a keleti és nyugati hatalom dúlja, a nemzet jövőjét a nyugattal való szövetségben keresi, de önállóságát és alkotmányát e szövetség kötelékében is törvényes intézményekkel biztosítja s e politikával, melytől még a korona messze ragyogó fénye sem tántorítja el, évszázadokra megjelöli a magyar nemzeti politika irányát. Örök dicsősége Bocskaynak, hogy nemzeti önállóságunkkal protestáns vallásszabadságunkat is oly szent kapcsolatba hozta, hogy azok nemcsak a későbbi szabadságharcok küzdelmeiben, de maig is a legbensőbb egységbe forrottak össze. S a bölcs politikus ezzel is a magyar nemzeti állam alapjait szilárdította. Bocskay nem alapított iskolát, mint Bethlen Gábor; nem gondozta a tanügyet, mint I. Rákóczi György, de kiküzdötte az iskola életető levegőjét, a szabadságot, melyben a ref. iskola a nemzeti nevelés melegágyává fejlődött. E szabadság biztosította önkormányzati jogkör fejlesztette ki iskoláink egész egyéniségét, felvilágosultságát, szabad

elvőségét és nemzeti irányzatát, a melyeknek fentartása és ápolása nekünk a késő utódoknak is szent hagyományunk. A ref. iskolára és tanárságra, az elfogulatlan és hazafias történettanársra vár a feladat, hogy a Bocskay alakját egész valójában feltüntetve s teljes világításba helyezve, az utókor előtt történelmünk legnagyobb alakjai közé állítsa.

Ez alkalmi és a multnak szentelt gondolatok után engedje meg a t. közgyűlés, hogy jelen tanügyi viszonyainkra is vessek egy pillantást s a mult közgyűlésünk óta fölmerült vagy az emléket mozgó tanügyi kérdésekben e helyről is véleményt nyilvánítsak. Nincsen kor, mely teljesen meg volna elégedve a maga iskolájával s minden társadalom a maga képeére szeretné növelni a jövő nemzedékét. A fejlődés természetében van az újításra való törekvés, az iskola pedig a kipróbált tanrendszerhez és nevelési elvekhez ragaszkodva, conservatív jellemű s innen van a meg-megújuló összeütközés az iskola és a társadalom között. Ez az összeütközés alig volt valaha erősebb, mint napjainkban. Társadalmunk forrásban, átalakulásban van s a szociális átalakulás egyik nagy akadályát az iskolában találván, reformot sürget a közoktatás egész vonalán s különösen a középiskolát ostromolja, mely klasszikus tanulmányaival, irodalmi képzésével ma is régi szabásu embert igyekszik nevelni. Ösmeretes azoknak az előadásoknak a sorozata, melyet a középiskolai kérdésben a *társadalomtudományi társaság* az egész mult év folyamán czélzatosan rendezett. Támadják a mai középiskola tantervét, tanítási és nevelési rendszerét, törölni kívánják idegrontó vizsgálatait, mindenek felett pedig a klasszikus tanulmányok ellen szórják nyilaikat. Egy társaságból, mely állami és társadalmi életünk átalakítását tűzi feladatául s melynek vezető tagjai a világpolgárság magaslatáról a haza, nemzet és család fogalmára is mint elavult fogalmakra tekintenek alá, mást alig várhatunk s különösen nem várhatjuk, hogy kimélettől érintse az iskola szentélyét, mely épen az ókori eszmék kultuszára van berendezve. De vészkiáltásaik félrevezetik a jelszavak után induló társadalmi közvéleményt s kárt tehetnek az iskolában, tehát védekeznünk kell ellenök. Védekeznünk: *nem iskolai reformmal, hanem tanítói és nevelői eljárásunkkal*. Forrongó társadalom mélyreható iskolai reformra nem alkalmas, reformeszmék bőven teremnek benne, de megértésökre a béke és nyugalom kora szükséges. Iskolai reformot pedig nem lehet máról holnapra szóló kísérleseként létesíteni, mely ha be nem válik, visszatérhetünk a régi rendszerhez; még a leghibásabb reform kipróbálására is tanulói nemzedékek kellene, mialatt a tanügyi közvélemény is hozzá assimilálódik s a lejtőre vitt iskola csak lefelé haladhat. A középiskolai kérdésben a tél folyamán tartott miniszteri szakértekezletnek egyéb jelentősége sem volt, mint ez elvnek nyílt és bátor hangoztatása. A társadalmi követelményeket is tehát nem tantervi vagy szervezeti reformmal, hanem azzal némíthatjuk el, ha minél több életre szóló tartalmat viszünk be tanításunkba, ha a túlterhelést igyekszünk tanítási módszerünkkel elenyésztetni s ha mindenek felett az iskolai zsúfoltság megszüntetésével, a tanulói létszám leszállításával lehetővé válik, hogy nevelői eljárásunkat az egyéni nevelés színvonaláig mélyítsük.

De a társadalom részéről még nagyobb baj is fenyegeti az iskolát: a könnyű és meglazult erkölcsi felfogásnak az iskolába való behatolása. Soha annyi iskolai visszaélésről, annyi erkölcsi fogyatkozásról vagy gyöngeségről nem olvastunk az évről-évről vizsgálatok, osztályozások és szigorlatok körül, mint a lefolyt iskolai évben. Egyik helyen a vizsgálat komolyságát igyekszik meghiusítani százféle módon a tanulói könnyelműség, másutt tanára ellen fordul az elkeseredett bosszú, vagy az öngyilkosság karjaiba veti

magát a kétségbeesett kislelkűség. S volt hazai középiskola, melyben még érettségi vizsgálatot sem lehetett tartani, miután a visszaélés fölfedezésével a vizsgálatról minden tanuló visszalépett. Honnan e megdöbbentő jelenség, mely szinte a közélet kavargó piaczatát állítja szemünk elé? Hiszen a régi iskolában is voltak diákcsínyek, a melyekről kollegiumaink hagyományai egész legendákat szőnek; de azok, még ha az iskolai rend kijátszására irányultak is, *erőtől duzzadtak*, míg a mai visszaélésekben csak *gyengeség nyilvánul*. Talán az ifjuság fizikai vagy szellemi gyöngeségét jelenti e tünet? Talán — mint a költő mondja — nincs magasra vívó szenvedelme? Lehetetlen. Én nem hiszek a Rousseau-féle elméletben, hogy a műveltség haladásával az erkölcsi erő hanyatlása járna karöltve. A társadalomnak az a laza erkölcsi felfogása, mely mindenütt a könnyű boldogulást, a munkanélküli sikert keresi, mely nem ösmeri a munka és küzdelem gyönyörét, csak az elért siker gyümölcsét élvezi s mely a jogosulatlan ambíciót és erkölcsi alap nélküli kapaszkodást is célra vezet, ütött rést az iskola falán s a szülei ház és társadalmi érintkezés útján behatolt az iskolába is, hogy megingassa az ifjuság erkölcsi egyensúlyát s a kötelességérzet helyett a könnyű boldogulás vágyát oltsa szívébe. Egy darab társadalmi kóranagy e jelenség az iskola testében, melyet ki kell irtanunk a nevelés minden eszközével. Az erkölcsi világrend követelményeit, hogy az erénynek meglegyen a jutalma, a kötelességmulasztásnak meglegyen a büntetése, meg kell óvnunk legalább az iskola eszményi világában, hogy ezáltal az életre is nemesítőleg hatassunk; különben az erkölcsi nevelés létjogosultságát vesztené el. A kötelességteljesítést kell az ifjuság lelkébe plántálnunk, hogy ez legyen irányítóje az élet útjain, akaraterejét kell cdenünk, hogy legyőzze a ráváró feladatok nehézségeit, jellemét kell szilárdítanunk, hogy a sors viharai alatt soha meg ne rendüljön. A régi kálvinista iskolák egyszerű és szigorú erkölcsi, melyekre nézve épen Sárospatakról és Debreczenből olyan megkapó képet fest „Holmijában Bessenyei, e tekintetben is sok tanulságot nyujtanak s a ref. tanárság csak ősei nyomdokában fog járni, ha legjobb igyekezetével munkálkodik az erkölcsi nevelésen.

Az év kimagasló tanügyi mozzanatai közé tartozik tanügyi kormányunk néhány intézkedése is. Mindjárt az iskolai év elején a hazai tanárság osztatlan örömeivel találkozott az általa évek óta sürgetett *gyakorlati tanárképzés berendezése*. Nagyon ideje volt. Huszonkét évig állott e tekintetben középiskolai törvényünk végrehajthatatlanul, mialatt csak a budapesti tanárképző-intézet gyakorló iskolája vezetett be néhány tanárjelöltet évenként a tanítás munkájába, tanárjelölteink legnagyobb része pedig — anélkül, hogy saját egykori tanárainak módszerén kívül valaha mást látott volna — a főiskola padjairól lépett tanári kathedrájára. Elvégre most a 12 tankerületi főigazgatóság körében a gyakorlati tanárképzésnek ugyanannyi állomása rendeztetett be állami ösztöndíjakkal a közvetlen állami vezetés alatt álló tanintézetekben. De hát miért csak épen ezekben? Hiszen azoknak a tanárjelölteknek jó része felekezeti iskolákba fog kerülni, melyeknek tanügyi szervezetével, eljárásával és egész szellemével megösmarkedniök fontos érdekkömben állana. Avagy talán a felekezeti középiskolák nem állanak azon a színvonalon, hogy a tanárjelölteket jövődi hivatásuk munkakörébe bevezethessék? Ellenkezőleg, nem egy felekezeti tanintézet jobban van berendezve paedagogiai könyvtárral és a tanítás szemléltető eszközeivel, mint némely állami iskola; emellett a nevelő és fegyelmező hatásu iskolai tradíció évszázadokon át jobban megerősödött a felekezeti, mint az aránylag ifju állami intézetekben. Hazai

közüktetésünk egysége, az állami érdek azonossága pedig egyenesen megköveteli, hogy a gyakorlati tanárképzés a megkezdett szűk körből állami költséggel a felekezeti iskolákra is kiterjesztessék. S egyetemes konventünk nemcsak a református iskola emelését fogja munkálni, de nemzeti közoktatásügyünknek tesz vele szolgálatot, ha az államkormánytól e követelmény megvalósítását sürgeti. A református iskolai szellem van olyan erős hajtása a nemzeti életnek, hogy tanárképzésünkre is termékenyítőleg hathat.

Másnemű érzéssel, sok tekintetben visszatetszéssel fogadta tanárságunk a közokt. kormányának egy másik nagyfontosságú rendelkezését, az *érettségi vizsgálati utasítást*. Ez utasítás, melynek nevezetességéhez tartozik az is, hogy a véleményadásra hivatott összes testületek javaslatától eltérően az alkotmányos érzék hiányával bocsátatott ki, tudvalevőleg több tanulmányi ágat törölvén az érettségi vizsgálat tárgyai közül, e vizsgálatot lényegesen megkönnyítette s ez által sok, tudományos életpályára nem való egyén előtt nyitott utat a főiskolai tanulmányokra. Az érettségi vizsgálatnak illetően megkönnyítését a nagyközönség természetesen tetszéssel fogadja, de sokunknak a nemzeti tudományosság érdekéből erős aggodalmaink vannak iránta. Alig fér ugyanis hozzá kétség, hogy a görög és német nyelvnek a gimnáziumi érettségi vizsgálatról való kiküszöbölése első renden e nyelvekben és irodalmakban való jártasságát fogja tanuló ifjúságunknak a mostani alacsony színvonalnál is lejjebb szállítani; de visszahatással lehet közép- és főiskoláink általános tanulmányi színvonalára is. A görög irodalmi tanulmányok hanyatlása általában a tudományos műveltség alapjait gyöngeti, míg a német nyelv iskolai elhanyagolása éppen magyar fajunkat fogja mindjobban elzárni a szomszédos nyugati műveltség gazdag forrásaitól; mindkét tanulmányi ág színvonalának alábbszállása pedig magyar nemzeti műveltségünket fogja tartalmilag szegényebbé tenni nemcsak a nyugat-európai, de még a hazánk határain élő szász nemzetiségi kultúrával szemben is, holott a magyar faj asszimiláló erejének céljából éppen nemzeti kultúránk tartalmi gazdagítására kellene törekednünk. Bizalommal várjuk is a nemzetünk magasabb kulturális érdekeit képviselő tanügyi kormánytól, hogy a mostani kétes értékű reform helyett a hivatott testületek véleményét követve, minél előbb mélyebbre fog szántani s minősítési törvényünk revíziójával kapcsolatban a gyakorlati életpályákat az érettségi vizsgálatról függetlenné téve, magát e vizsgálatot oly módon fogja rendezni, hogy általa a főiskolai tanulmányok és egész nemzeti tudományosságunk magasabb színvonala is biztosítható.

Van még a legközelebbi napoknak egy kiemelkedő eseménye, amelynek nagy jelentőségére rá kell mutatnunk. S ez törvényhozásunknak az a ténye, hogy a felekezeti középiskolai tanárság fizetésének az állami tanári javadalmazás mértékéig leendő kiegészítésére 300,000 koronát iktatott a f. évi állami költségvetésbe. E fölemelő tény anyagi értékénél csak erkölcsi jelentősége nagyobb. Amit idáig annyiszor hangoztattunk, hogy a felekezeti tanárság ugyanazt az állami feladatot teljesíti, ugyanazt a hivatást tölti be, mint állami szolgálatban levő kartársaik, képzésük, képesítésük és munkakörük teljesen azonos, amit elméletileg nem is vontak kétségbe, de gyakorlati alkalmazása csak óhajítás maradt, azt az elvet most a törvényhozás szentesíti, midőn módot nyújt arra, hogy a hazai középiskolai tanárság javadalmazása egyenlő színvonalon rendeztessék. Régi törekvések, régi remények kezdenek valóra válni. Mennyi áldás fog e törvényből református iskoláinkra szállani, nem tudom. De a felekezeti iskola kulturális, szolgálatának mind jobban megnyilatkozó állami méltánylása

biztató képet tár elém, hogy az elválasztó falak a felekezeti és állami tanárság közt lassanként leomlanak s akiket hivatás és munkakör összeköt, egyenlő elismerésben és méltánylásban részesülve, egyek lesznek a magyar kultúra szolgálatában. E biztató reménységgel ismételten üdvözölve t. tagtársainkat, közgyűlésünket ezennel megnyitom.

Dóczi Imre.

Kollegiumaink ez évi Értesítői.

VI. A szászvárosi.

Az intézet múlt évi állapotával szemben ez az Értesítő nem kevés, de még mindig nem elég vigasztaló változásról tanuskodik, a melyeket a részletek rendjén jelezni fogunk.

I. Gróf Kuun Géza emlékezetét újítja meg Simon Ferencz ig.-tanárnak az április 10-iki emlékűnnepezen elmondott beszéde. Az európai nevű magyar tudós- és csodálatosan széplelkű főúrnek a hódoló kegyelet érzelmével immár sokak által méltóan rajzolt jellemképét szépen s kollégiumaink autonómiaja szempontjából tanulságosan egészítik ki a Simon emlékezései. Gr. Kuun Géza 1878. óta főgondnoka volt az intézetnek s tisztét, míg egészsége birta, páratlan lelkiismeretességgel töltötte be s tudása, tekintélye és finom modora óriási sulyt adtak hatásának. Az intézet csekélyebb ügyeit is mindig odaadó készséggel s szigorúan mérlegelt törvényszerűséggel intézte. „Az évről vizsgálatokon elejétől végig jelen volt s tevékeny részt vett a növendékek kikérdezésében és érdemjegyeik megállapításában.“ „A tanulókat mind személyesen ismerte s megelőző évi feleletükre visszaemlékezett.“ A vizsgálatok idején a szabad órákban is mindig társaságában volt a tanári testület néhány tagja, mint hallgatói az ő sok oldalú, gazdag és mély tartalmu tudományos beszélgetéseinek. Az érettségvizsgálatokat nemcsak vezette, mint elnök, hanem, főleg a nyelvészeti tárgyakból, mély tárgyismerettel maga kérdeztetett. Hatást gyakorolt azokra a szaktudósokra is, a kik mint kormányképviselők működtek közre. Az állami befolyással szemben ment volt minden felekezeti féltékenységtől s a segélyszerződés megkötését buzgalmával idejekorán elősegítette. Et haec meminisse invat.

II. Tokaji Aladárnak (1859—1906. †), az intézet 22 éven át működött tanárának, rövid nekrolójját, élet- és jellemrajzát közli S. F.

III. „A társadalom és a gimnázium“ czimen Kristóf György dr. tanár székfoglaló értekezése következik. Tulajdonképp a Társadalomtudományi Társaságnak „öt hétig tartó esküdtzéki tárgyalása“ rendén fölmerült vádak ellenébe védelmezi a gimnáziumot, mint oly iskolát, a melynek „nem is célja, hogy a naponként való élet hullámzásával tartson“. A minősítési törvény az oka annak, hogy a gimnáziumba mindenféle oda nem való elemek tödülnek, s hogy a gimnáziumtól szakiskolák munkájának az elvégzését is követelik. A gimnáziumon — mondja — vannak ugyan még javítani valók; „a javítások keresztül vitele azonban az iskola konzervatív természeté s a tanulóknak a gimnáziumba való özőnlése miatt nagyon nehéz“. Nos, ez a téma inkább volna való egy tapasztalatokban gazdag tanári pálya végén történő számvetésnek, mint egy székfoglalónak. Mert semmi sem rosszabb, mint, gyakorló kérdésekben, tapasztalatok szerzése előtt, ünnepélyesen álláspontot foglalni el s így mesterségesen hajtani a konzervatív malomra a vizet. A kérdés különben mindenkit csábít a hozzászólásra — minket is. Igazat adunk az értekezőnek abban, hogy „elvégre is kell lenni egy olyan iskolának, a hol nem a tartozik-követel rovat a fő, hanem az ember lelkében lakó nemes rugóknak által-

nos kifejlődése". Azt azonban valljuk meg, hogy az ilyen iskola, kétszázötven példányban, háromezer tanárral, százezer diákkal, igen nagy áldás a magyar nemzetnek. Boldoggal-boldogtalannal *latin* iskolát járni, az ősök nagylelkű alapítványai, modern áldozatokkal, ösztöndíjakkal, nagy segélyekkel, díjmentességekkel oda csábitani, ott dédelgetni a magyar nemzet gyermekeinek szellemi színét-javát, ott őket mindenekfelett Róma nyelvének és eszményeinek arányos igájába görnyeszteni, a reális élet számára pedig átlag csak úgy övezni fel, hogy talán kész vágyonból, vagy protekciókkal is jól tartva megélhessenek ugyan, de magukra hagyatva kétségbeesésig élehetetlenek legyenek — ez sok. Nemzetgazdasági kár. Sőt a nemzeti erő rohamos gyengülésére vezet. Az egykori magyar birtokos osztály helyébe a magyar beamter osztály lép, megengedem, hogy lelkében a klasszikus nevelés útján kifejlesztett nemességűkkel; de féltő, hogy ezek a finom rugók nem lesznek oly erősek, mint voltak egykor a földre fogózott nyers gyökerek. Persze, egy kezdő gimn. tanárnak, főleg klasszikus filologusnak, nem igen szabad így látni a dolgokat, mert azt hihetné, hogy maga alatt vágja a fát.

IV. Az iskola kormányzata; tanárkar. A tanárok, helyes munkafelosztással, mindenik osztályban (kivéve a IV. és VII. o.-t.) egy-két pár tantárgyat csoportosítva tanítottak.

V. A bevégzett tananyag. Sajtóhibákkal kezdődő, megbízhatatlannak látszó közlemény. Mert különben szeretném kérdésbe tenni, hogy az I. osztályban Magyarország földrajzának a tanítását igazán *végezni* szokták-e a délkeleti felfölddel? hogy a VII. osztályban a magyar nyelv rendszerének az áttekintését mellőzni szokták-e? Csak a magyar írásbeli feladatokra jegyzem meg, hogy az I. és II. osztályok nyelvtani gyakorlatai nemcsak sivarak, hanem ellentétben is állanak a konventi utasításokkal. (Igaz, hogy ezek az utasítások tiszta magyar iskolákat tartanak szem előtt.) A III. osztályban a helyesírás diktandóra lehet hogy különleges szükség volt s a nyelvtani gyakorlatok is talán az előző évek elvégzett munkájának a foltozgatásáért tüzetek ki. A IV—VIII. osztálybeli feladatok általában tapasztalásról és izlésről tanuskodnak, köztük a VI. osztálybelieket az érdekelt szaktanárok közös figyelmébe is ajánlhatjuk. Rendkívüli tárgyak voltak: francia nyelv 13, művészeti rajz 40, gyorsírás 28, műéneklés 90, zene 12, vívás 19 önkéntes tanulónak.

VI. Könyvtárak és szertárak gyarapodása, részletesen kimutatva, 1482 kor. értéket tesz ki. Ebből a könyvtár gyarapodására 600 kor. esik.

VII. Az év történetéből. A „Szászváros“ című helyi (politikai) lapot az idén is szerkesztették s főtartották a tanárok. A tanévet azonban most a rendes szüneteken kívül semmisen rövidítette csak a Tokaji s a Vajna Gábor helyettesítései adtak gondot s vétettek közbe akadályokat. Az ifjuság magaviselete jobb volt; de „két esetben több érettebb tanulónak az internátusból történt kiszökése és másnemű fejelemi vétségek...“ estek büntetés alá. „Többen közülök önként eltávoztak.“ Jövőre „a fölvetélnél követendő szigorított eljárásom kívül az internátus hatályosabb felügyeletétől“ várnak kedvezőbb eredményt. Hozzátesszük részünkről, hogy a délelőtti lezckerendszer helyébe az egész napos lezckerendszer visszaállításával, tehát a benlakóknak jobban beosztott foglalkoztatásával, vagyis a délutáni otiumok kiküszöbölésével legbiztosabban fognak segíteni a benlakó diákok társadalmában rendszeressé vált kóróságos kollegitáknak tünetein; mert a régi időben úgy tudtuk, hogy „Otium pulvinar Satanes“. Az ifjuság egészségi állapota kielégítő volt. Egy tanuló szivbajban elhalt, egy másik, IV. osztálybeli, iskolai viszony-

lataitól független okokból, öngyilkos lett. (Az „ideges érzékenység“ ellen is jobbnak véljük az egész napra arányosan beosztott lezckerendszert, a lezckerének délelőtti való zsufolásánál.) Élénk érdeklődés mellett a tanárkar egy „szülői értekezletet“ tartott, mely az alsó osztályokban „az óraszám korlátozását“ (biz' az jó volna!) óhajtja, „a mennyiben azonban ennek keresztülvitele akadályokba ütközik (pedig hát országosak az akadályai!) óhajlandó a tárgyakat úgy dolgozni fel, hogy a tanulóknak órákon kívül lehető kevés dolguk legyen.“ (Igen helyes és erre vonatkozólag adott Rombauer miniszteri megbízott is „mély szakavatottságra valló és az intézet iránti meleg szeretetről tanuskodó tanácsokat.“ Csakhogy egy folytában délelőttönként öt-öt órán át az sem megy ám!) Ugyanazon szülői értekezlet azonban, föltett kérdés folytán „egyhangulag a délelőtti óra-beosztás mellett döntött.“ (Természetes, mert a helyben lakó szülőknél ez, ha már hat év alatt megszokták, még akkor is kellemesebb, ha nem kínálnak vele nürnbergi új tölcserít; háztartási érdekek is szólhatnak mellette; az internátus érdekeit azonban, úgy látszik, nem beszélték meg ottan.) Iskolai nagyobb ünnepély 3, önképzőkori ünnep 4, ezenfölül 3 nagyobb ének-zenei hangverseny (egyik Piskiben) tartatott. — Az évfáradó osztályvizsgálatokat az új szabályzat ellenére, egy heti időnél hosszabbra nyújtották. — A hivatalos látogatásokról és leiratokról részletesen számol be az értesítői rovat. — Torna-mentes tanulók száma 25 volt. — A Kun Kocsárd-alapítványból 22 tanuló 1800 kor., más alapítványokból 16 tanuló 1600 kor. ösztöndíjt élvezett. Jutalmakat pénzben, könyvekben 882 kor. értékűt osztottak ki; közvetlen és közvetett segélyül pedig 8506 kor.-t adtak. Az új építkezést 1907. tavaszán kezdik meg.

VIII. Tanulók névsora és érdemjegyei. A múlt évi osztályozásokban mutatkozott rendellenességeket, érthetlenségeket az idén egészen logikus jelenségek váltják fel. Elsőben is az elégtelen osztályzatu tanulók száma sok év óta most először áll 30%-on alul s egyszersmind most először kedvezőbb, mint másutt, pl. mint Kolozsvárt és mint Marosvásárhelyt. Továbbá az elégtelen osztályzatuak tömegének súlypontja az idén a kezdő osztályokra esik, tehát az ujon jött és most először rostált elemekre. Végül, az idén valóban a magyar nyelvben való járatlansággal látszik összefüggeni a bukások nagyobb száma, mert összeszámlálásunk szerint a gör. kel. vall. tanulók 44%-a, a gör. kath. t. 34%-a, az izr. vall. t. 38%-a, az ág. ev. t. 32%-a, a róm. kath. t. 31%-a, míg a tiszta magyar ev. ref. vall. tanulóknak csak 22%-a bukott.

IX. Statisztikai adatok. Vizsgálatot állott 327 tanuló; köztük magyar 228, más nyelvű 99; ref. vallásu 127, más vallásu 200; helybeli és megyebeli 233, távolabbi 94; termelő szülők gyermeke 104, nem az 193. Előmenetel tekintetében jeles és jó 67 (20.3%); egy s több tárgyban elégtelen 95 (29.3%). — Szabályosnál magasabb életkoru tanulót az I. osztályba legalább 11-et vettek föl; túlkoros tanulók száma az egész intézetben legalább 63. Valamelyes javulás a tavalyi állapothoz képest ebben is mutatkozik, de a fölvetelt még komolyabban venni üdvös lesz.

X. Érettségi vizsgálaton 22 jelentkezett közül kitüntetéssel érett 9, egyszerűen 7; visszalépett 1, bukott 5; elesett tehát 25%, s ez még mindig némileg vigasztalan állapot.

XI. Az új isk. év megnyitása szept. 4-én lesz; a konviktusi kedvezményekre előjegyzett tanulók névjegyzékét (igen helyesen) eleve, mihez tartás végett közli az Értesítő; ugyszintén az új évben használandó tankönyvek jegyzékét is. (A Holzweiszig-féle elavult gyakorló latin könyvet a Dávid-félével váltják fel.)

Az elemi iskolában 4 tanító 20+27+36+36=119 fiut tanított. Ezek közt magyar 71, református 45

helybeli 83; a gimnázium szempontjából *túlkoros 42.* Az elemi iskola államosításának kérdése nem háladt előbbre, de nem is került le napirendről.

Vigil.

A református tanáregyesület sárospataki közgyűlése után.

(Gondolattörredékek.)

Áldom a Gondviselést, hogy megláthattalak és annak találtalak, a hogyan képzeletemben éltél szép bodrogpárti Athenae, erőssége, büszkesége magyar kálvinista egyházunknak, Sárospatak. Nehány napja már, hogy nehéz szívvel elbucsuztam vendégszerető falaid közül, de lelkem most is untalan vissza-vissza száll hozzád, hogy elborongjon a századok dicsősége és szenvedése által megszentelt helyeken. Felkeresi lelkem a környezeten komoly méltósággal uralkodó főiskolát, a melynek szövevényes folyósa járva, homlokunkat érinti a mult idők lehellete és a folyósók fordulójánál nem lepne meg — hiszen az ő lelkét leheli itt ki minden kis porszem — ha szemben találunk magunkat a „nagyasszonnyal, Lórántfy Zsuzsánnával“, a kiről méltán mondja Sárospatak neveltje, a költő-pap:

Fejdelmi nő, az volt bizonytal
Világ szerint, lélek szerint
Több dísz nem nyert bíbor s bársonnyal,
De ő hintett ezekre fényt.

Bejárja emlékezetem a tágas udvart, a melynek tamarisom fái nemzedékeket láttak felnőni és tovamenni s melyeknek lombjai annyi édes ifjui álmodzástól sutognak az alkonyi szélben, a termékeny völgyet a Bodrog mentén és a nektárt csepegtető hegyoldalakat, melyeknek szellője Rákóczi Ferencz diadalmas zászlóit lobogtatta, a „mohos váromladékok“, a melynek düledező falai tövében Bessenyei, Kazinczy, Tompa lelkükben az isteni szikrával szóték álmaikat, borongtak a mult felett és várták egy jobb jövő hajnalát, a gyönyörű könyvtárt, melyeknek kincseket érő szent ereklyéi mellett ájtatos kegyelettel áll meg az ember.

Áldom a Gondviselést, hogy megláttalak szép bodrogpárti Athenae. Boldogságtól dagad a szívem, látva, hogy a régi fényben ragyogsz, a régi dicsőség utjain haladsz. Falaid között éreztem magyar vallásom erejét, nagyságát, dicsőségét.

*

Megszólal a harang. Hívó szavára megtelnek a szentegyház padsorai. Ott látom a padokban az egész Magyarországot, Sepsiszentgyörgytől Pápáig; testvéri érzéssel ül egymás mellett az erdélyi fenyvesek aljának és a nagy magyar Alföldnek, az ország szívének és a kálvinista Rómának tanára és a mikor felbúg az orgona hangja, összedobbannak a szivek, egynek érezzük magukat mindnyájan, egy lélek hajt, hogy beleveggyünk hangunkat a „Jövel szentlélek uristen“ dallamának hangjaiba az a lélek, a melyik életre hívta az ország északkeleti végén a magyarságnak ezt a megvíthatatlan védbástyáját és megtartotta évszázadok pusztuló viharai között is: a hithűségnek és a hazaszeretetnek lelke. Vajha megértve egymást, félretéve a féltékenykedést, munkálva az iskola — a honnan eredetét, táplálékát és erejét vette — az egyház javára és vajha az egyház úgy tudna gondoskodni az iskola munkásairól, hogy ne éreznék magukat mostoha gyermekeknek és ne lenne okuk zugolódásra fakadni untalan.

Ezek a gondolatok foglalkoztatják elmémet és felejtem a liturgia szokatlanságát, a mely elevebbé, mozgalmasabbá akarván tenni istentiszteletünket, al-

kotó részeire bontja az imádságot, szétforgácsolja a figyelmet és czeremóniálissá teszi a mi egyszerű istentiszteletünket.

*

A tágas imaterem fogad azután falai közé. Mint az öreg harang cseng-bong méltóságosan a vezér szava. Typusa a régi kálvinista magyar tanárnak; telve lángoló lelkesedéssel, fajszeretettel, törhetlen hittel, mélységgel, tudással. Szava majd a mélybe visz, a hol a lélek drága kincsei tárulnak szemeink elé, majd a magasba szárnyal a nemes idealizmus minden földi salaktól megtisztult levegőjébe. Vajha sikerülne a maga képére és hasonlatosságára formálni az egyesületet, a melyet megteremtett, melynek ő a lelke, éltető, irányító szelleme. A kezdethez méltónak törekszik lenni az egész tárgysorozat: magass, tartalmas előadások, magas színvonalon álló tanácskozás, mintha Comenius szelleme hatná át a lelkeket és irányítná az elméket. Ilyen szellemben vezetve, így munkálva, a magyar református tanárság meg fog felelni tradíciójának, nagy és nemes hivatásának és távol fog magától tartani minden stréberkedést, botrányhajzászt és egyéb divatos betegséget. A sárospataki közgyűlés a legjobb reménységet nyújtott erre nézve.

*

Egy kis lap fekszik előttem íróasztalomon, a melyet Sárospatakon osztott szét megindítója és szerkesztője. Ifjusági hetilap, „Szövének“ a címe. Célja Isten, haza, tudomány jelszavak alatt tanítani, szórakoztatni és nemesíteni a protestáns iskolák ifjuságát. Örömmel és szeretettel fogadom a legcsekélyebbet is, a mi ifjuságunk vallásos szellemben való foglalkoztatását tüzi ki célul, különös örömmel köszöntöm ezt a vállalatot, a mely szerkesztőjének kiváló képességei, fáradhatlan buzgalma és a református tanáregyesület erkölcsi támogatása mellett ifjuságunk nevelése körül missziót van hivatva teljesíteni. Vajha találna kedvező fogadtatásra az ifjuságnál és az ifjuság barátainál.

*

Isten veled, szép bodrogpárti Athén, magyar kálvinista egyházunk büszke őrtornya, Sárospatak! Méltó vagy évszázados dicső multadhoz: élj, virulj évszázadokon át a régi fényben, munkálva magyar hazánk, kálvinista egyházunk nagyságát, dicsőségét!

Tárkányi György.

Egy pár megjegyzés

az enyedi kollegium ez évi Értesítőjéről irt bíráló ismertetésre.

Megnyugvással látjuk, hogy egyházkerületünk hivatalos lapja meleg érdeklődést tanúsít kollegiumaink élete és működése iránt. Ez egyik legszebb, leghálásabb föladata. Az a kérdés azonban, hogy feltétlenül magáénak vallja-e az álnévű ismertető és bíráló (tavaly ez volt a neve) ítéletét vagy ráháritja a felelősséget? Az ilyen ítéletek nostrifikálása, azt hiszem, elég nagy felelősséggel jár. Az Értesítőket sokan olvashatják ugyan, de sokkal többen nem olvassák, mert nem is áll módjukban. Az utóbbiakat, ez idő szerint, egyedül „Vigil“ látja el tájékoztatással. Kénytelen-kelletlen az ő ítélete után kell fogalmat alkotniok az intézetek vezetéséről és irányáról.

Bocsánatot kérek, de ezt én nem tartom helyesnek. Bármily éles szemű legyen is az a valaki: könnyen tévedhet ítéletében, különösen mikor száraz, vagy tévesen értelmezett adatokból perdöntő következtetéseket von az egész intézet vezetésére és irányára. Egy-egy ilyen odadobott ítélet a közvélemény előtt nagyon sokat árthat az intézeteknek.

A jóhiszeműséget és a tárgyilagosság szándékát nem vitatjuk, de azért az ismertető sem merné magáról állítani, hogy teljesen ment a subjectivitástól. A tárgyilagosságnak már maga az álnév is nagy elensége. Mi oka lehet az ismertetőnek, éppen egyházi lapban, álnévbe burkolózni? Ha ráesküszik ítéleteire, tegye a maga neve alatt. Álnévvel senki sem esküdhetik.

Engem személyesen is megtámad, sőt megleckéztet rectori évváró beszédemnek különösen második feléért. Ebbeli jogát sem akarom vitatni senkinek. Egészséges bírálat csak hasznára válhatik az ügynek. Nem tehetek róla, de itt is csak azt mondhatom, hogy a támadásnak sokkal nagyobb az erkölcsi hitele, ha saját neve alatt teszi. Erre talán azt mondja: ne azt nézzük, hogy ki mondja, hanem azt, hogy mit mond. A helyzet kényszerít ennél a felfogásnál maradnom.

A támadás így hangzik: „Azok, amiket a rector-professor beszéde második felében mint diadalittas függetlenségi politikát hirdet, az iskolai nevelés új igényei felől, nem éppen tekinthetők abszolút értékű igazságoknak. Ezt maga is érezni látszik, midőn szükségét érzi „valami régi felfogást“ emlegetni s azt lehetőleg eltorzítani a végett, hogy „elavultnak, egészségtelennek bélyegezhesse. Pedig annak a régi felfogásnak ugyanaz a nagy ember, gr. Mikó Imre volt egyik szószólója, a kit az év megnyitásakor maga a rector-professor... emlékbeszédben méltatott. Mikó Imre gróf kötötte 1862-ben lelkünkre, hogy „azoknak, a kik a kollegium sorsát intézik s az ifjúságnak nevelésére befolyanak, a tudást óvatossággal, a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot eszélyességgel kell multhatatlanul párosítaniok.“ Ez a tanács (megbocsásson véleményünk függetlenségéért a nem alkuvó hazafiság) sem el nem avult, sem nem egészségtelen, ha mindjárt tegnaptól mára talán contempusba jutott is.“

Értem, de nem érzem a gunyos frázist az én függetlenségi politikai hitvallásomra. Ki is jelentem, hogy erre büszke vagyok és leszek mindhalálig. A guny mérgezett nyilak csak kilövőjüket sebezhetik, nem engem. Ennek a politikának az apját és apostolát, Kossuth Lajost minden magyar tanárnak lelkesedéssel kell prédikálnia kathedrájáról. Szomorú volna, ha ezt „az iskolai nevelés új igényei“ közzé kellene soroznunk. Benne van ez éppen a protestáns vallásnak eme szent jelszavában: „Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket.“ Nem új, hanem ősi igények ezek. Egy anyaméhből születtek a magyar nemzet szabadságszeretetével.

Sohasem hittem volna sem magamról, sem „Vigil“ről, hogy mindig csak abszolút értékű igazságokat mondanánk. Csak azt tudom, hogy amit mondtam, lélekből szakadt igaz meggyőződéssel mondtam. Akinek ideálokért lelkesedő, normális ifjúsága volt, az megérti ezt öreg korában is, az bele tudja magát élni az ifjúság lelki világába, melynek megvannak a maga természetes, külön törvényei. Tudom, hogy a tanárnak kötelessége e törvénynek következményeit egyeztetni az okosság, az „eszélyesség“ törvényeivel. Beszédemben is ezt mondtam: „Az ifjúság vezetőinek kötelességük, hogy a szív és értelem működése között megteremtsék az egészséges harmóniát.“ Arra kérem az érdeklődőket, olvassák el a folytatását, hogy maguk mondhassanak ítéletet. Ismerem a gr. Mikó intelmét is. Csakhogy, egybevetve, különösen az „Irányszemlék“-ben közölt gyönyörű fejtegetéseivel nem úgy értelmezem, mint „Vigil“. Azt hiszem, hogy inkább egy értelemre jutottam az ő felfogásával, mikor a reformáció, Bocskay, Bethlen említésének kapcsán a „történeti alapok“-ra, a „nemzeti öntudat“-ra s a belőlük folyó kötelességekre hivatkoztam. Aki a nemzeti öntudatot úgy festi, mint ő (L. „Irányszemlék“

V. „A történeti alapok megőrzése“. Nem idézhetem, mert hosszabb, semhogy e megjegyzések keretében elférne), az nem tarthatná az ifjúság helyes nevelésébe ütközőknek azokat, a miket én mondtam.

Mi, magyar reformátusok a reformáció, a Bocskay, Bethlen küzdelmeiben mindenütt a legteljesebb nemzeti öntudatot, a történeti alapok a lelkiismereti és a nemzeti szabadság elszánt védelmét, ősi elvét látjuk. A nemzeti öntudat nyilvánulását, a történeti alapok védelmét láttam a nem rég lefolyt küzdelemben is. Ezt tanítjuk, utasítás szerint is, benn az iskolában. Odaállítjuk tanítványaink elébe a világtörténetet, de különösen hazai történetünk nagy alakjait (hiszen egész sort idézek közülök) követendő, lelkesítő példakul; oda a gazokat, árulókat is undorító, elrettentő példakul. Nős hát, ha a jelen hasonló jelenségeket mutat, ha tanítványainknak alkalmuk nyílik érzelmeikben, szavakban kifejezni, azt, amit tanáraiktól hallaniok kellett, ha egyik-másik vagy valamennyi tanár, illetőleg nevükben a rector-professor örömet fejezi ki nyíltan is, hogy tanítványaiknál a tanítás igéi nem hullottak terméketlen talajra, hogy az eléjükbe állított példák után önmaguktól felismerik a hasonló jelenségeket; azért megróvást érdemlünk? Hát akkor miért engedjük, hogy az ifjúság a nemzeti ünnepeket megülje s azokon szabadon fejezze ki undorodását, megvetését nemzete megrontói, árulói iránt?!

Hiszen a nevelésnek alapja, sarkköve a *közellen-ség, őszinteség, következetesség.*

Ugyan mit mondhat az a tanuló tanáraitól, ha őt egyébre intik, mint amire tanították; ha óvatosan, eszélyesen kerülnek a megróvását a jelenben annak, amitől, a történet tanítása rendjén, együtt undorodtak meg?

Vétett-e az eszélyesség ellen az a tanár, aki Vergiliusnak e szavait idézte:

„Vendit hic auro patriam, dominumque potentem

Imposuit, fixit leges pretio atque refixit.

Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti“?

Hát legyünk óvatosak, eszélyesek! Állítsuk a tanuló clébe (amint állítjuk is) Socrátes példáját, ki hazája törvényeit, a fennálló rendet halála árán is tisztelte; de ne féljünk megbélyegezni azokat, akik éppen ezeket sértették meg, akikre a Vergiliustól idézett és a tanításban is megfordult példa minden szavában talál!

Évváró beszédem inkriminált részének másik vezető gondolatát e szavak fejezik ki: „Örömmel ik-tathatom iskolai évünk történetébe, hogy a város és vidék romlatlan szivü magyar közönsége hiven osztott ünnepeink örömeiben, lelkesedésében s mi láthattuk az iskola és társadalom kölcsönhatásának valóslulását. Ők megértették az iskola és az élet érintkezésének szükségét, nagy nevelési jelentőségét.“ (L. tovább!)

Gondolom, ez sem esett az óvatosság vagy eszélyesség róvására.

Nyugodjanak meg „Vigil“ és felfogásában netalán osztozó társai, hogy mi az ifjúságban „a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot“ egyeztetni tudjuk a nemzeti nevelés, sőt az intézet létezőkeivel is. Ugy tartjuk, hogy sokkal jobban *beoltjuk* a tévedések, káros tulzások ellen, ha velük együtt lelkesedünk, ha lelkünk lelkükkel egybeforr, mintha nevelési elveinket a receptszerű óvatosság és eszélyesség ostyájában adjuk be nekik. Itt feltétlenül jobb volna a homeopathikus, mint az allopathikus gyógyítás, ha szükség volna rá. De hát nincs szükség, mert (hála Istennek!) egészségesek, mint a makk. Adjon az Isten „Vigil“-nek is ilyen jó egészséget! Szívéből kívánja saját neve alatt:

Fogarasi Albert,
rector-professor.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Most jelent meg az Egyetemes Pályamutató, 2 kötetben nagy 8° alakban 16—16 iv, összesen 512 oldal terjedelemben. Az összes iskolák, tanintézetek, képzők, tanfolyamok stb. szervezeti és vizsgálati szabályzatai, az összes minősítő és szervező törvények, miniszteri rendeletek, utasítások, iskolai és tanintézeti rendszabályok alapján. Szerzője Pálkás Béla. A műdön e mű megjelenéséről tisztelettel van szerencsém értesíteni, nem tudom eléggé hangsúlyozni, mily ritka becsü gyarapodást jelent e mű a magyar irodalom könyvpiacán, mert oly munkát nyujtok ezzel az egész magyar ifjuságnak, mely mindenkor megbízható utmutatója leendő az életpálya megválasztásában. E mű részletesen tárgyalja az ország összes iskoláit a legalsótól a legfelsőbbig, részletesen ismerteti az összes életpályákat s tüzetesen ismerteti mindazon tudnivalókat, melyek akár az iskolákkal, akár a tanulmányokkal kapcsolatban vannak. Épen azért ezen munka nem hiányozhat egy tanintézet könyvtárából sem. Bolti ára 6 kor. Megrendelhető Kovács Gyula nagybányai könyvkereskedőnél, valamint minden hazai könyvkereskedésben.

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj evangélikus püspök. Bachát Dániel megüresedett püspöki székét ma újra betöltötték. Az új püspök Scholcz Gusztáv budapesti esperes. A szavazatbontó bizottság ugyanis Zsilinszky Mihály egyházkerületi ügyelő elnöklésével ma délelőtt bontotta fel a pótválasztásra beérkezett szavazatokat. A pótválasztás azért volt szükséges, mert az első szavazás alkalmával egyik jelölt sem kapott abszolút többséget. A szűkebb szavazás Scholtz Gusztáv és Szeberényi Lajos esperesekre folyt. Beérkezett az egyházaktól összesen 355 szavazat. Ezek közül Scholtz Gusztáv 217 szavazatot, Szeberényi Lajos 138 szavazatot kapott. Az új püspök: Scholtz Gusztáv Adolf 1842. aug. 1-én született Eperjesen. Középkoláit és a teológiát szülővárosának ósrégi kollégiumában végezte, a hol többek közt a hírneves Vandrak bölcsészeti előadásait hallgatta. Külföldön is megfordult és a jénai egyetemen Rückert, Hase, Fischer, Hilgenfeld előadásainak buzgó látogatója volt. 1886-ban dr. Székács József püspök lelkészé szentelte, mire Sztehló András budai lelkész meghívta segédlelkészének. 1868—1873-ig a szepesmegyei gölnczbányai evangélikus egyházban működött, 1873 óta pedig a budai evangélikus egyháznak lelkésze, 1894 óta bányakerületi egyházi főjegyző és 1905 óta budapesti esperes. Sok éven át Farkas József teológiai tanárral együtt a protestáns népkönyvtárt szerkesztette. Több egyházi beszéde és alkalmi szónoklata megjelent a Papp Károly által kiadott „Kalászkok az életkenyeréhez” című theologiai folyóiratban.

Az országos református tanáregyesület, mint mult számunkban jeleztük, aug. 27—28-án tartotta idei közgyűlését 110 egyesületi tag részvételével. A tagokat a főiskola és város fogadta igaz magyar vendégszeretettel. 27-én a közgyűlés megnyitása előtt ünnepi és istentisztelet volt a városi templomban, a melyen Novák Lajos theol. tanár és főiskolai lelkész mondott magas szárnyalással, költői lendülettel imát, bemutatta egyszersmind azt a formáját a köznapi istentiszteletnek, a melyet a konventnek elfogadásra előterjesztett, de a melyet az nem talált elfogadhatónak. A tervezet bemutatása meggyőzött arról, hogy a konventnek alapos okai voltak, a mikor a javaslatot nem fogadta el. Istentisztelet után a kollégium imatermében megkezdődött a gyűlés Dóczi Imre elnök klasszikus tömörségű megnyitójával, a melyet méltónak találtunk lapunk vezető helyén egész terjedelmében adni közre. Kommentárt nem fűzünk hozzá, beszél az maga. A megnyitó végén üdvözölte a tiszáninneri egyházkerületet, a sárospataki iskolát, a megye előjáróságát és az országos

középkolai tanáregyesületet, a mire a kerület nevében Fejes István költőpap, a püspök helyettese, a megye részéről Dókus Gyula alispán, egyszersmind a kollégium gondnoka, Négyessy László a középkol. tanáregylet főtítkára és a kollégium nevében dr. Meczner Sándor közgazgató válaszoltak, kifejezést adva az egyesület iránt érzett meleg érdeklődésüknek, szeretetüknek és örömeiknek, hogy vendégül láthatjuk az egyesületet. Szép levélben mentette ki távolmaradását a kerület ősz püspöke, Kun Bertalan. Az első nap két felolvasás volt. Az egyiket Sinka Sándor alelnök tartotta a tantervi utasítások és a tanárok egyéniségéről, a másikat Radácsi György a sárospataki régi diákeletről. Mindakét előadás szép, tanulságos és vonzó volt s méltán megérdemelték az elismerés tapsait. Délben fényes ebédet adott a kerület és az iskola, ebéd után pedig megtekintették a főiskola helyiségeit. Legnagyobb érdeklődés nyilvánult a könyvtár iránt, a melyben kincseket érő unikumokat őriznek. Majd a várat tekintették meg, melynek meghatva járták be omladékait s a melyről elragadó szép kilátás nyílik a vidékre. Másnap, 28-án Marton Sándor tartott felolvasást a középkolai reform-törekvésekről. Indítványa felett hosszú vita indult meg, a mely azzal végződött, hogy a közgyűlés megbizta előadót, javaslatát nyujtsa be az igazgatóságához. A közgyűlés tudomásul vette a titkári és pénztári jelentéseket. Elfogadta a közgyűlés megbizásából dr. Gulyás István és ifj. Mitrovics Gyula által szerkesztett magyarnyelvi olvasókönyvet, kimondotta a Szövétnek ez ifj. hetilag erkölcsi támogatását. Az énektanítás ügyében úgy határozott, hogy megbizta a kiküldött bizottságot, hogy javaslata alapján kerje a konventtől az énektanítás tantervének módosítását. Tudomásul vette a közgyűlés a választmánynak a tanárok vasuti kedvezménye és a fizetésrendezése érdekében tett lépéseit és közlekedéssel az egyesület tiszteletbeli tagjainak választotta meg Kun Bertalan püspököt és Fejes István főjegyzőt. Végül a jövő évi közgyűlés helyéül Kolozsvárt állapították meg, a hova dr. Sárkány Lajos hívta meg a theol. fakultás és a kollégium nevében az egyesületet. Délután a tagok egy része kirándult Széphalomra a Kazinczy mauzóleumának és sírjának megtekintésére, ez utóbbira koszorút helyezvén, majd onnan Borsiba ment II. Rákóczi Ferencz szülőházához. Általában véve a gyűlés méltó volt a magyar kálvinista tanársághoz; életre való eszme volt az egyesület megteremtése s helyes irányba haladva munkássága csak üdvös, áldásos lehet a kálvinista tanügyre és ezzel együtt az egyházra.

Az Irsay-ügy. A mellék-epizódokról nem szólva, a következőkben ismertetjük a mozgalom további folyamát. A mult számunkban jelzett istentisztelet egy külvárosi csürben tényleg megtartották. A szolgálatokra álló helyi lapokban „Vallásos gyakorlat” czim alatt tették közzé a meghívókat s a hangulat sajtóbeli előkészítéséül az „Ellenzék” egy hóstáti emberrel folytatott beszélgetést közölt a magyarutczai kör újabb idejű vallásos fellendüléséről, az „Előre” pedig a „Magyar Szó”-ban legutóbb „Világit” aláírással megjelent azt a két cikket közölte le, mely a prot. hierárchia kifejlődésének veszedelmét látja abban, ha a paptól erkölcsi tisztaság dolgában többet követelnek, mint a világiaktól s ha az egyházi fegyelmi törvény nem elégszik meg a pap hivatalos ténykedései feletti ellenőrzéssel. A „vallásos gyakorlat” lefolyásáról az „Ellenzék”, „Előre” és „Kolozsvári Friss Ujság” egy forrásból eredő tudósításai ezeket írják: A csürt már kora reggel kivirágozták. Az összegyűlt nép 8 óra után felvonult Irsay lakása elé s ott felkérték, hogy nekik vallásos gyakorlatot tartson. Erre a menet, Irsayval élén, levonult a csürbe. Elöl 24 fehérruhás leány hintette a diadalutra a virágokat. A megfelelő templomi énekek után Irsay imádkozott a hevenyészett emelvényről, majd kifejtve, hogy a templomon kívül is lehet Istent dicsérni, beszélt a békeségről. A közönséget 200-tól 1000-ig taksálták a lapok, kiki hangulata szerint. A valóságban 250—60-an voltak. Nem hiányzott természetesen a fotográfus sem, ki a főbb jeleneteket megörökítse, sőt az „Ellenzék” templomi statisztikusa, Benkő Sándor r. kath. riporter arra is vállalkozott, hogy vasárnap az összes ref. templomokat végig járva (?) megállapítsa, hogy a négy templomban 44—140-ig (?) való számban vettek részt a hívők; elenyésző csekélység a „vallásos gyakorlat” közönségének számához képest. Este a rendes „Csizmadia szín”-i gyűlés tartott, melyen megindították az unitárius vallásra való áttérésre szóló kötelező nyilatkozat körözését s melyre a „K.F.U.” szerint eddig már vagy 40—45 család irat-

kozott fel. A kulisszákat az „*Újság*“ lebbentette meg s arról tudósít, hogy a „vallásos gyakorlat“ főrendezője *Szeke* *József* magyarutczai róm. kath. plebános volt, ki az ő alelnöksége mellett működő „Kolozsvári Dalkör“-t is felszólította a „csür“-ben való szereplésre, de a titkár visszautasította „a ref. egyház belügyeibe való beavatkozást“. A lakása előtt elvonult diadalmenet éljenzéseiben azonban megkapta buzgólkodásának elismerését a plebánus-rendező. Ugy hírlík, hogy a jövő vasárnap panem lesz „vallásos gyakorlat“, mert a Ntű ur Ördögkereszturon fog urvacsorát osztani, a miben ugyan mi kételkedünk; de mi nem lehetséges ma már?! A mint látszik, a második-előző számunkban megkoczkáztatott jóslatunk első fele várakozáson felül bekövetkezett s a különböző kolozsvári klikkek vezető embereinek hallgatólagos vagy tevőleges protekciója mellett, a kik közül nem egy presbiterünk, sőt egyh. ker. képviselőnk is akad s a rendőrség passiv assistentiája mellett aratja sikereit. A második fele azonban csak késik — a jó rekciója. Uralja a helyzetet — a mi látásunk szerint — nem annyira a nemtörődömség, mint a terrorizmus szülte félelem. S rosszabbítja a helyzetet annak a rágalmazási és becsületsértési pernek a kimenetele, a melyet Irsay Herepei Gergely esperes ellen indított azon nyilatkozataiért melyekkel őt egy küldöttség előtt illette. Nincs ugyan megbízható értesülésünk a nyilvánosság kizárásával folyt tárgyalásról, de tény az, hogy az Irsay-párti lapok most úgy tüntetik föl a dolgot, hogy Herepei sajnálkozását fejezte ki a félreértés felett és Irsayt minden váddal szemben rehabilitálva, ez a panaszát visszavonta. Tény az, hogy a törvényes álláspont védelme s az egyházközönségi élet rendje felett első sorban örködni hivatott testület sem egészében, sem vezetőiben nem áll feladata magaslatán s főleg nélküli azt az erélyt, amely nélkül a folyton jobban elmérgesedő ügyet megoldani lehetetlen.

Torony-ünnepély. Szép és felemelő ünnepegyben volt része az ótordai ev. ref. egyházközönségnek aug. 19-én délelőtt, abból az alkalomból, hogy goth-stilű ódon temploma mellé emelt 65 méter magas toronyára ünnepélyesen föltették a gombot és csillagot. A közönség már 9 óra előtt nagy számmal lepte el a templom környékét, várva az ünnepélyes istentisztelet kezdetét. Pontban 9 órakor megnyiták a templom kapui s néhány percz alatt megtelt a hatalmas templom és a mint elhelyezkedett az áhitatos közönség, fölzendült a tordai dalkör által előadott „Tebenned biztunk eleitől fogva“ kezdetű gyönyörű zsoltár. Ennek elhangzása után Nagy Mózes az ótordai ref. egyház kiváló szónoka, közszeretben álló lelkésze, mondott egy mindenkit könyekig megható alkalmi imát, majd beszédét, szépen fejtegetvén benne a ref. egyház szimbolumait képező gömb és csillag jelentőségét, kiemelvén azon magasztos kapcsolatot, mely Isten és az ember között fennáll s mely viszonyt e szimbolumok jelképeznek. Miután felolvasta a gomba elhelyezett iratot, Isten áldását és fentartó gondoskodását kérte az építményre és a templomon elhelyezett, szépen feldiszitett gombra. Majd hálákat adott azért, hogy az építés egész folyamata alatt az Ur megoltalmazott minden munkát a szerencsétlenségtől s Isten áldását kérte továbbra is az építőkre és az épületre. A mindenkire lélekemelőleg hatott ima elhangzása után a templomból kitóduló közönség egy pár ezerre menő tömeget talált az utcán, a templom terén, a mely szorongva várta a gombnak a magas torony tetejére leendő elhelyezését, a mi Isten segedelméből szerencsésen meg is történt. Visszafojtott lélekzettel várta a nagy néző közönség a merész vállalkozást, melyet ifj. Babos József és Tordai József többek segélyével szerencsésen is végzett. Közben a zeneegylet hazafias darabokat játszott s amely pillanatban a gomb helyén volt, dalkör, zeneegylet és az 5—6000 főre menő nagy közönségnek ajkán egyszerre zendült föl a Hymnus. Végül főgondnok Téglás István aa. szép beszéd kíséretében megjutalmazta nevezett ácsállért és 60 kor. összeg osztatott ki a segédkezők között. Vajha teljesülnének derék lelkészünknek az Urhoz felküldött hó fohásaiban kifejezett azon óhajatai, hogy a nemsokára megérkező s a toronyban elhelyezkedő új nagy harangnak bűgő hívó hangjai ébresztenének a hívők lelkében fokozottabb vallásos buzgóságot s nyomában terjedne az emberiséget boldogító krisztusi szeretet! Ó-Tordán, 1906. aug. hó 28. Csetri Károly, zombori főgimn. tanár.

GYÁSZROVAT.

Dr. fiadfalvi Ngerges Zsigmond ügyvéd, Kolozsvármegye tisztii alügyésze, az ev. ref. kollégium és a „Közhasznu Szövetkezet“ jogtanácsosa, a monostori ev. ref. egyház gondnoka stb. f. évi szept. hó 2-án d. u. 5 órakor, életének 37-ik, boldog házasságának 10-ik évében hosszas szenvedés után meghalt. Egy páratlanul munkás, minden jóért, nemesért lelkesedni, dolgozni tudó, pontos, lelkiismeretes s a kevesekben is hü embert vezetett benne a köz és egyházunk. A monostori alakuló parokhiának a folyton változó h. lelkészek mellett ő volt az igazi gondozója, ügyeinek lelkiismeretes vezetője, hiveinek a templomjárásban, urvacsoravételben is példaadó társa. Jóságos ifju ne-jén szül. *Virányi Irén* mellett gyönyörű 5 gyermeke, testvérbátyja és ennek fia s mindenki gyászolja, ki csak ismerte a ritka derék, törekvő ifju férfit. Koporsójánál a monostori h. lelkész *Fosztó Dénes* mondott buzgó imát s *Nagy Károly* theol. tanár bucsuztatta el a sirnál. Legyen emléke áldott! Övéit pedig erősítse meg az Ur!

Özv. Bóka Györgyné szül. *Kovács Zsuzsánna* holtmarosi ev. ref. papné életének 52-ik, özvegye 2-ik évében, két évig tartó kinos szenvedés után, augusztus 30-án csendesen elhunyt. Az igazi papné hamar követte szeretett férjét az örökkévalóságba. A gyászoló rokonok közt vannak testvére *Kovács Albert* sz.-nagyfalusi és sógora *Koréh* *Endre* paptársaink is. Legyen álma csendes, ébredése idvesség!

HIVATALOS RÉSZ.

3644—906. sz.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. év 71825. sz. a. tudatta, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumnál f. évi szept. hó 15-én megtartandó *pótló és javító érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. évi XXX, t. cz. 38. §-ából kifolyólag Szóts Farkas budapesti ev. ref. theologiai tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 30.

Dr. Bartók.
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 931—1906. püsp. hiv.

FELHÍVÁS.

Felhívom a Tiszteletes s. lelkész urakat, hogy f. hó 15-én vizsgáik letévése után s. lelkészi oklevelük átvétele végett nálam személyesen jelentkezzenek.

Kolozsvárt, 1906. szept. 4. *Dr. Bartók,* püspök.

Sz. 905—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *bánffyhanyadi* ref. egyházközönség énekvezér-organista állásra ezennel másodizben pályázat nyitattik.

Javadalom: Három szobából álló tisztességes lakás, konyha, pincze, gazdasági épületekkel és veteményes kertet. Fizetés: Buza-kepe ért. 53 kor., bor-kepe ért. 445 kor., egyes bérfizetőktől 88 kor., az uriosztály részéről 80 kor. készpénz, szántó és kaszáló jövedelme 30 kor., stóla jövedelem mintegy 100 kor., a passzió éneklésért külön 4 kor. Az összes jövedelem 1754 korona.

Kötelességek: az énekvezér-organista teendőik végzése a templomban és templomon kívül az egyházközönség megállapított szabályok szerint, az áll. isk. növendékeknek az énektanítás a megállapítandó időben és óraszámok szerint.

Megjegyeztetik, hogy azoknak, kik az első köröztetés alkalmával folyamodtak s bizonyítványaikat kiegészítés végett vissza nem kapták, most ujlag folyamodni szükségtelen.

Pályázati határidő szept. 29. Folyamodványok nt. Deési Gyula esp. aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. szept. 1.

Dr. Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Timotheusaink.

Egyéb intézetek közt megnyílnak újra theol. fakultásunknak kapui is. A néhány év előtti helyzet alapos megváltozásával, most már özönlik az ifjuság, mely az Ur oltára mellett kíván foglalatoskodni s az oltárról élni. A mult század elnyomatási éveitől eltekintve — a mikor ez volt az egyetlen hivatali pálya, melyen a hazafias szolgálat legkevesebb zaklatással történhetett — nem volt ilyen magas a theologusok létszáma az utóbbi időkben.

Szivesen köszöntjük az érkezőket: Áldott, aki jött az Ur nevében! Egyházunknak, mint Isten országa egyik és legjelentősebb munkamezejének szüksége van a derék munkásokra. Mert „az aratni való gabona“, a megoldandó feladat — sok, sőt folyton növekszik, szaporodik. Azok a vallás-erkölcsi feladatok, a melyeknek megoldása minden ethikai institúció, de legfőképpen az egyház hivatása, újabban mind nagyobb jelentőséget nyernek. Nagy készséggel kicsinyelték le az erre vonatkozó munkát mindaddig, míg felületes elmék azt képzelték, hogy a törvény, a hatalom, az érdek megoldani s kielégíteni képes a lelkek vágyódásait s ezekből születő nagy szociális problémákat. A törvény, a hatalom, az érdek uralmuk tetőpontjára jutottak s mi az eredmény? A törvények tömkelegébe polyált igazság és jog fulladozik, annyi a törvény, hogy már senki sem is törekszik megtartani; a hatalom, erőszak alapjai ingadoznak, mert a tömeg hatalma és ereje tudatára ébredve, erőt szegez az erővel szemben s az érdek csak most mutatja immár igazi lényegét, midőn a bellum omnium contra omnes csatárait felállította s az emberek szemében égő vad gyűlölet és szenvedély mutatja, hogy homo homini lupus est. A materializmusnak megérték a gyümölcsei: a panem et circenses, — kenyeret és élvezet — kiáltások, mint egy eget-földet megrázó mennydörgés szava reszketeti meg a levegőt a munkamegvetők ajkairól.

Az egyenlőség és szabadság materialisztikusan értelmezett elveinek csődje előtt állunk s az emberek csak most kezdenek eszmélni, hogy a mit ezek mellett eddig csak értéktelen dekorációnak tekintettek: — a testvériség nélkül összeomlik az egész alkotmány. Ezt megépíteni a lelkekben pedig a vallás hivatása, mondhatnám privilegiuma.

Innen az a becsülés, melyet az újabb idők szocziálpolitikusai az egyházakkal s a vallás munkásaival szemben tanusítanak. De ebből egyszersmind az egyházaknak és a vallás munkásainak is magasabb és nehezebb feladatai származnak. Régen kitűnt s az újabb idők küzdelmeiben ismételtelen ki fog tűnni, hogy a vallási materializmus — jelentkezék az akár a rituálizmus formájában (görög és zsidó egyházak), akár a törvényszerű dogmatizmus vagy jogi orthodoxia formájában (római egyház és prot. orthodoxia) vagy bármely más materiában — a bajt orvosolni nem, legfennebb egyidőre s külső látszatra csak mérsékelni lesz képes s gyökeres gyógyulást csak a hamisítatlan krisztusi keresztyénség, a keresztyén szellem érvényesülése adhat. Az a keresztyénség, mely krisztusi érzülettel teli személyiségeket, élő hittel teli s így feddhetetlen erkölcsi jellemeket szül. Személyeket, kiket istenfisági tudatuk méltóságának érzete felül emel minden földi tekinteten s szabad urává tesz mindeneknek, de a kiket ép' ez a tudat a testvéri szolgálat munkájának aláztosságra is kényszerít, hogy a ki mindenek ura, mindenkinek szolgálja legyen.

A mi egyházunk, midőn ennek a keresztyénségnek örököséül vallja magát, tudja, hogy a legnehezebb, de egyedül célravezető feladat megoldására vállalkozik s ezt tudnia kell azoknak is, kik egyházunk szolgálatában akarják kivenni e munkából részüket. Ez magyarázza meg ugyanis azt, hogy e pályára való előkészületben folytonosan emelkednek az igények s mind nehezebb és nehezebb lesz a követelményeknek megfelelni. Lelkészképzésünk színvonalát folyton emelnünk kell és pedig —

ezt hangsúlyozni kívánjuk — főleg intenzivizálás tekintetében. Félemberek munkája nem felelhet meg a nagy feladatoknak. Erre kell néznie a theol. tanrendszer küszöbén álló revíziójának is. Az életre s annak szükségére kell első sorban tekintenünk. Ez intenzív képzés: a *papnevelés* érdekében tartjuk fenn kerületünk erejének túlfeszítésével költséges internátusunkat.

Ifjuságunknak a theol. internátust nem szabad csak az anyagi szegénységben gyámolítást nyújtani hivatott humanitárius intézménynek tekintenie, hanem úgy kell néznie, mint a mely a maga családiasságra hivatott együttélésével — hol a tanárok is ott vannak — a papnevelés érdekeit van hivatva szolgálni. Így kell tekintenie az intézet szabályait is, így kell felhasználni a tanárokkal való együttműködését a tanulmányok érdekében is.

Ifjuságunk a maga egészében soh'sem nélkülözötte a nagyratörékvés nemes erényét. Már derék kollegiumainkból magukkal hozzák azt. Hadd fokozódjék az itt, hol a láthatár is szélesbül előttük s látóképességük és erejük is növekszik.

A nehéz, de gyönyörűsége munkában nem lesznek magukra. Tanáraik barátjaikul, segítőtársakul fognak mellettük állani. Egymás lelkesedésével csak sokszorozódni fognak az erők, melyek győzedelmeskednek az akadályokon.

Egyházunk, hazánk, nemzetünk s az egész társadalom érdeklődése kíséri törekvéseinket. Dolgozzunk a felelősség tudatában!

A kik hallják az égi szót, mely nevükön szólítva hívja őket mint az Ur egykor Sámuel: feleljenek bátran: imhol vagyok Uram!

A kik az égi hangot követik minden akadályokon keresztül: azok célhoz jutnak, jó véget érnek.

Ezt adja a jó Isten nekünk, mindnyájunknak!

Köszöntjük Timotheusainkat — a próféta iskola küszöbén!

„Valami kis paedagogia.“

E becses lapok f. évi 34-ik számában fenti cím alatt *Osváth* Lajos ref. lelkész úr felpanaszolja a tanítók és papok közti viszonyt olyformán, hogy a kellemetlenségek okát egész mértékben a tanítóságra háritja. Ha ezen áldatlan viszony következményei csak egyes személyeket érdeklő magánjellegűek volnának, úgy kár volna értük még a nyomdafesték is, de mivel e végzetes surlódások keserűjét rendszerint az iskola issza meg, * talán nem lesz érdektelen, ha a Nagytiszteletű Szerkesztő ur szives engedelmével megkísérlem e vitás ügyet más oldalról is megvilágítani.

Nem tartozom azok közé, kik a tanítói tekintélyt tűzzel-vassal igyekeznek megteremteni. Ez izléstelen munka. Azonban 22 évi tanítói pályámon figyelmesen szemléltem, hogy úgy a szakműködés, valamint a

* De igen biz' azt a templom is, az egyházközség és polgári község is. Szerk.

társadalom terén voltaképp mi és mennyi az a tanító? E figyelmességemnek annyi eredményét láttam, hogy nem barangoltam be az egész országot, hanem csupán két helyen működtem és pedig utóbb saját kérelmemre szülőfalumba kerültem, ahol az irás szavai szerint is terhes a próféta működése. És e 22 év alatt nem kevesebb mint hat lelkéssel szolgáltam, a kik részben gondnokságom elnökei és tagjai voltak s a kik mellett részben mint kántor is működtem és működöm.

És e lelkész urak iránt mindig a legjobb, sőt a leghálásabb emlékekkel vagyok. Nem hivatkozom el e lelkész urak nevével, de bizonyos vagyok felőle, hogy szükség esetén mindig készek volnának melletttem tanubizonyosságot tenni. Ezekre azért valék bátor hivatkozni, hogy elfogulatlanságomat igazoljam, mert egy ilyen kérdést csak hosszas tapasztalatok után és csak az érdek nélküli józan felfogás világánál lehet erkölcsi haszonnal tárgyalni.

Czikkiró lelkész úr igyekszik — nagyon helyesen — a surlódások okát keresni; de, bocsánat, ezt nem a legmélyrehatóbb belátással cselekszi, a midőn a tanítói kar csak 18–20 éves elemeinek tapasztalatlanságáig megyen el. Kétségkívül sok baj származik innen is, azonban a vörös fonál valami ősbibb forrásokra vezethető vissza. Próbáljunk csak visszanezni!

E becses lapok illusztris olvasói bizonyára jobban tudják, mert mi csak a hét görög bölcsig mehetünk, hogy ama legrégebb korszakokban mi volt az embernek, mint erkölcsi lénynek értéke s ennek megfelelőleg milyen lehetett a nevelés és tanítás fogalma és így mi lehetett a tanító? Tudják, hogy akkoriban a gyermekek ápolását, nevelését cselédek és rabszolgák látták el. Ime tehát a tanító művelődéstörténeti eredete! És jött a keresztyénség, elhangzott az Idvezítő szavai: „Bocsássátok hozzám a kisdedekeket.“ Emancipálódott az emberi méltóság, megnőtt a kicsinyek értéke eladdig, hogy a nevelést és tanítást a leghatalmasabb kulturtényező, maga az egyház vette kezébe. Jó sokáig és meglehetősen mértékben maga a papság nevel: és tanított, fel egészen az egyetemig. És mi történik az idők további folyamán? Az egyház, ennek megszemélyesítőjeként talán tekinthető a papság, megosztja a munkát: a nevelést és tanítást másokra is bizza. A hivatott történész döntse el, hogy e munkát az egyház, mint *jelentéktelenebbet* engedi-e át, vagy pedig a maga terhes misszióját csak *megosztja* másokkal is. Mi, tanítók, nem szólhatunk a dolgok meritumához, mert mi csak a magyarok történetét tanultuk „Attilától Deák Ferenczig“ s ezt is csak „tanterv szerint“ mondták el nekünk. Mi legfőleg csak a jelenben látjuk, hogy a mi reformált egyházközségeink azért adják át iskoláikat, hogy az *anyagi terhektől szabaduljanak*. No ezekkel nagyon tisztába kell lenni, mert ha az egyház, mint Krisztus értelmében és az ő utódként hivatott nevelő és tanító a nevelés és tanítás munkáját, mint *másodrendű* munkakört bizza másokra, akkor az egyháznak többé nem édes gyermeke az iskola; ha pedig a terhes munkát csak megosztani akarja, akkor a nevelés- és tanítással foglalkozó erőket a papság seraiból kell kiválasztania, vagy a papságéval egyenlő kiképzésben részesítenie. Ez volna a keresztyén kor tanítója. Ámde e korszak még mindig nem tisztázta a helyzetet, mert még a jó későbbi időkben is, a mig egy helyt maga a lelkész látta el a tanítást, addig sok más helyen jobb fajta kicsapott diákok, kiszolgált káplárok, munkakerülő vargák és kovácsok foglalkoztak tanítással. Ki volt hát a tanító? Igazán mondva senki. Mi volt a tanítói állás? Igazán mondva: semmi. Itt vibrál a vörös fonál. Történelmi reminiscenciák mutatják, hogy mi volt a hányt-vetett tanító a szellemi és erkölcsi téren

jól gondozott papság mellett. És ha már most valljuk, hogy a templom a nagyok iskolája, az iskola pedig a kicsinyek temploma; és ha valljuk — amit igehirdető lelkeszemtől hallottam — hogy az iskola az egyház veteményes kertje, szóval, ha a papi és tanítói állások és hivatások megkülönböztetését nem visszük a szőrszálhasogatásig: akkor az elmondottakból egy kis jóakarattal meg fogja érteni Osváth tiszteletes úr, hogy a surlódások okai régebbi keletiek és nem csak a jelen kor 18—20 éves gondatlan tanítóiban keresendők. És higgye el édes Tiszteletes úr, mi is elmennénk a tudomány ama magas csarnokaiba, a honnan — fájdalom — ez idő szerint még a mi tanáraink és tanfelügyelőink is csak a megbízatást kapják tárgyaik tanítására, csak aztán épen az egyház és az állam tudnák megfizetni az ilyen tanítókat. A legszivesebben hozzájárulok, hogy a 18—19 éves tanítónövendék 24 éves koráig tanuljon, ériék, de ez még jó sokáig csak jámbor kívánság marad. Addig kénytelenek vagyunk az adott viszonyokkal kibékülni. E kibékülés pedig Tiszteletednek is sikerülend, ha megkísérlí, mint egykor az Ur Sodomában, a tanítók soraiban is legalább öt igaz embert találni.*

(Szelecske.)

Vajda György,
áll. tanító.

Kollegiumaink ez évi Értesítői.

VII. A zilahi.

Vastag papirosa és szeges fűzése miatt csak jó erős két kézzel forgatható fűzet. De érdemes megbirkóznai vele.

I. Kincs Gyula igazgató az évet érdekes, vonzó csevegéssel nyitotta meg. A régi internátus spártai viszonyaira emlékezik vissza, kiemelve benne a kölcsönös és önségély edző és jellemképző hatását. Örvedetes, üdvös a tisztaság, egészség, kényelem szempontjából a végbement új változás, átalakulás, de meg van ennek is a maga árnya, elég sötét árnya: az elkényesedés, az igények fölcsigázása, amit néha a szülők (nem nagy meggondoltsággal) magok is előmozdítanak. Az elpuhulásnak, a pipogyaságra vezető hajlamoknak és szokásoknak igyekszik ellene dolgozni a tapasztalt és tapintatos igazgató s kétségtelenül sikeresen.

II. Főris Miklós tanár székfoglaló beszéde Toldy Ferenczről 33 oldalra terjedő gondos, kerekded tanulmány, a dolgok helyes megítélésével s könnyen folyó, lendületes előadásban.

III. Kormányzat. Előljáróság: a gondnokok mellett a zilahi egyház, mint egykori alapító képviselőiben működő inspektorokkal kiegészítve. Tanári kar, melynek tagjai többnyire vármegyei és városi köz-igazgatási szerepkört is töltenek be s a társadalmi életben számottevő tényezők; heten részint a Középszolnok—zilahi Takarékpénztár, részint a Zilahi Ipar-és Gazdasági Bank dolgainak intézésében is részesek. Elvileg nem baj, csak az iskola dolgai ne szenvedjenek rövideget. — A tárgyfelosztás elég jó volt, mindenik osztályban — a II. V. és VII. osztályban igen kedvező arányban is — találunk szakcsoportosítást.

IV. Állami főfelügyelet gyakorlásával az idén is Kuncz Elek kolozsvári kir. tankerületi főigazgató volt megbízva.

* E kérdés jóakaratu tárgyalására szívesen nyitunk tért lapunkban, mert saját tapasztalatunkból tudjuk, a falusi élet vezérfényezői: a pap, tanító, jegyző közti jó vagy rossz viszony mennyi áldással, illetőleg mekkora romboló hatással van népünkre s ennek ugy egyéni, mint szociális életére. A kérdés azonban sokkal mélyebb tanulmányt igényel, minthogy személyi vonatkozásokat megtűrhetne. Ezeket ki kell hagyni a fejtegetésekből.

V. A tanítás munkájáról helyes újjítással, takarékos és instruktív módon számol be az igazgatóság. A tanítás anyagát illetőleg általánosságban a tantervekre utal s csak a tárgyalat szemelvények, olvasmányok s a kitűzött írásbeli feladatok felsorolására és jelzésére szorítkozik. Elismeréssel emeljük ki a VI. osztályban jól választott magyar írásbeli feladatok sorozatát. És elismeréssel jelezzük, hogy az V. osztályban Kincs Gyula, mint szaktanár (erdélyi kollegiumainkban tudunkkal ez az első kísérlet) a görög nyelv tanítását az epikus nyelvjárással, Homer Odysseájával kezdte. Őszintén örvendünk e rég óhajtott kísérletnek, mely „közönyösségünk“ hire ellen tanuszkodik. — Az egész évi leckeóraszámok kimutatása szerint a tanév mintegy 32 teljes hét volt. — Rendkívüli tárgyak voltak: műének, zene, vívás, gyorsírás, egészségstan. Franczianyelvet az idén nem tanítottak.

VI. A vizsgálatok rendje. Az évrő vizsgálatok dandárja jun. 20—22-én, három napon volt. Egy üres nap közbevetésével zárták be ünnepélyesen az évet, 24-én. Ezután jött az érettségvizsgálat 25—30-án.

VII. Eredmény. Az érettségén 41 ifju közül 6 jeles, 8 jó; bukott 8 (19·5%); theológiára 6, tanári pályára 2 szándékozott. Az összes osztályokban az eredmény: 5·5% jeles, 16·8% jó, 60·3% kielégítő, 17·4% elégtelen. Így tehát egészben véve meglehetősen kedvező. Nehéz tárgyak voltak az I—II. osztályban a latin és a rajzoló geometria; a III—IV. osztályban a latin és a német; az V—VIII. osztályban leginkább a mennyiségstan. A pályázatok az idén eredményesebbek voltak, mint a mult évben. A testgyakorlásban kiválókat — a mi izlésünknek is megfelelően — ezüst- és bronzérmekkel, meg okiratokkal tüntették ki, aprópénz jutalmak helyett.

VIII. A statisztikai táblák szerint vizsgálatot állott 345 tanuló; köztük református 213, más vallásu 132; helybeli és megyebeli 284, távolabbi 61; termelő szülők gyermeke 136, nem az 209. Tulkorosak alig vannak. Könnyű betegségi esetek és igazolt óramulasztások száma nem kevés, de kedvezőbb volt, mint a megelőző évben.

IX. Ifjusági egyesületek. Az önképzőkör munkássága is tartalmasabbnak látszik a mult évinél. Pályázatai, egy híján, mind eredményesek. Nyilvánosság előtt négy ünnepélyen s az ifjusági estélyen lépett fel a kör; szavalással részt vett az intézeti Bocskay-ünnepen. A Zenekörnek csakis anyagi dolgairól olvasunk beszámolást. A Wesselényi-tornakörben a céllövés folytatólagos gyakorlása az államköltségvetési fedezet hiányában (az ex-lex miatt) az idénre fennakadt. Az ifjusági olvasókör (négy felső osztálybeli 132 taggal) 6 politikai lapot, 3 élelclapot, 4 szépirodalmi s szaklapot járatott.

X. Segélyezés. Ösztöndíjak (évi összeg 1875 kor.), tandíjmentesség (3344 kor. elengedés), szegény tanulók könyvtára (60 tanuló segélyezett), konviktus (109 tanuló látott el s köztük 4920 kor. értékű kedvezményel), internátus (109 tanuló fogadott be, köztük 22-öt együtt 915 kor. díjkedvezményel), ruhasegély (60 kor.) és legációk (500 kor. javadalom) czimein, együttvéve 11,614 jótéteményt nyújtott növendékeinek az idén a kollégium.

XI. Iskolai felszerelés. Butornemüekre 2500 koronát költöttek. A nagy könyvtár gyarapodása 101 mű 214 darabban (fele ajándékból); az ifjusági felső könyvtaré 308 mű 341 darabban. A tanszer gyűjtemények gyarapodása mintegy 220 kor. értékű volt.

XII. Adatok az év történetéhez. Egész évben a tanárok egymásnak 207 leckeóráját helyettesítették, a köztölt részletes kimutatás szerint. Az önképzőkör 4 ünnepén és egy estélyén kívül intézeti ünnep volt okt. 31-én és május 20-án (Bocskay-ünnep). Az inté-

zet új épülete, új berendezkedése, butorzata, részletesen fölszámítva 221,130 koronába került.

Ajándékokban, alapítványokban az intézet jóindulatú érdeklődőktől, az idén is részesült.

XII. A jövő isk. év szept. 6-án nyílik meg. A főlvetel és jótétemények iránti kérések most egyszerűen az időszaki értesítő hátán sorolandók fel. Külön kéréseket csak az újon jövő tanulóknak kell benyújtaniok.

Vigil.

Rektor-professzori beszédek.

(Szemelvények.)

Az enyedi kollégium rektor-professzora, e Lap 36. számában, rossz néven veszi, bár inkább kíván egyebekről beszélni, mint arról, hogy az ő hivatalos évzáró beszédének *partypolitikai izlésű részét* szembeállítottam a kollégium Statorának, a nagynevű gr. Mikó Imrének ezzel a bölcs kijelentésével:

„Azoknak, a kik e kollégium sorsát intézik s az ifjuságnak nevelésére befolyanak, a hazafiságot *mérséklettséggel*, a tudást *óvatossággal*, a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot *eszélyességgel* kell *mulhataitlanul* párosítaniok.“

Ezt a tanácsot Mikó 1862-ben a kollégiumra nézve rendkívül fontos okokból adta. Azóta negyven éven át nem is került vele ellentétbe sem a tanszéken, sem az iskola ünnepi szószékén senki azok közül, a kik eszünkbe jutnak: Mihályi Károly, Kasza Dániel, Hegedüs János, P. Szathmári Károly, Gáspár János, Gyarmathy Soma, Garda József, Elekes Károly, dr. Kovács Ödön, Makkai Domokos, Nagy Lajos..... Mindamellettt jó hazafiakat neveltek.

Most azonban kontemptusba jutott a régi bölcs tanács; eltorzítják, hogy eldohassák. Az Értesítő 201. lapján így szól a rector:

„*Valami régi felfogás szerint* oktató és nevelő intézetek élete működése csak akkor zavartalan és sikeres, ha *minél távolabb marad* a társadalmi, de főleg az országos mozgalmaktól, minél kevésbé érzi hatásukat. (Igy értelmezi a mérséklettséget és óvatosságot! És ekkép folytatja): *En ezt a felfogást elavultnak, egészségtelennék tartom*, mert az ifjuságot nem csak nem lehet, de nem is szabad kiszakítani a külső, a nagy nemzeti élet folyamából, elzárni a társadalom éltető hatásától.“

A régi, egészségtelen felfogással ekképen leszámolván, következik az új, egészséges szellemben való beszámolás:

„Most záruló iskolai évünkben még akarattal sem mulaszthattuk volna el ezt az igazán legnemesebb *kötelességünket*. Avagy talán nekünk ne fájjon nemzetünk vérző sebé?! Annak az eszmélni tudó gyermeknek, serdülő ifjunak ne sajogjon a szive, ha úton-útfélen hallja, ha hírlapból olvassa, ha a szülői házban a családdal együtt érzi nemzetének romlását, a törvénytelenység, az erőszak, zsarnoki önkény, árulás, nemzetrontó üzelmeit?!“

Hiszen ez nem is épen új és még sem egészségtelen szellem. Csakhogy régen a kollégiumban egy-egy diák beszélt ily keseredetten, s a többiek rázúgták, hogy „Ad arma!“ Rector-professzor uram pedig elejökbe állott s csitította őket, hogy ne menjenek a fejökkel a falnak. Mert a nevelők erénye nem a mámor és szenvedély, hanem az okosság és mérséklettség volt. Nem árt s nem ártott soha ez a hazafiságnak sem. Sőt, ha minap győzött, tényleg ezzel győzött.

Azonban lehet, hogy a nevelés terén csakugyan megbuktak a régi elvek. Jövőre ugyanis mindenkép

biztosítva van „az iskolai hazafias nevelés gyakorlati értéke.“ Ime a rector-professzor ajkai jóslatra nyílnak:

„*Ezután* az ifjak, iskolai pályájuk bevégeztével, künn az életben is épen ugy esküdhethnek nemzeti ideáljaikra, mint az iskolában. Talán *örökre elmúlt* az a gyászos idő, mikor az ifjunak, ha boldogulni akart, meg kellett tagadnia (!?) azokat az ideálokat, kikre, mint követendő példákra tanítói, tanárai föleskették. *Ezután* a nemzeti, a történeti nevelés nem végződik az utolsó vizsgálatnál s nem szorul az önképzőkörök szűk határai közé. *Ezután* ifjú és öreg urak szemé künn az életben is bátran (!) pihen meg nemcsak a világtörténet, hanem mindenelőtt a nemzet nagyjainak alakján“

— Tehát így lesz „*ezután*“. Hát „*eddig*“, „*ezelőtt*“ hogy volt? Eddig gyáva stréberek és elnémitott hősök nemzete voltunk-e? Ezutánra pedig épen ellenkezőleg lesz? És az a „*bátran*“ megpihenés ezutáni örök üdvösségünk? Nem mámoros meggondolatlan-ság-e ilyen kérdés elő állítani egy főiskola rectori szószékéből az érettebb és éretlenebb ifjuság egész seregét, a szülőket, a diszes gyülekezetet? Es helyrehozhatatlan hiba olyan tartalmatlan mámoros gondolatokat egy Bethlen-főiskola Értesítőjében (Mikó ünneplésének esztendejében) az utókor elébe is adni. De nem kellett volna kinyomtatni a tavalyi évzáró beszédet sem, a melyben, az Értesítő 193. lapján, a rector-professzor, a gimnáziumi nevelésről, szóról-szóra így okoskodik:

„A gimnáziumi nevelésnek, véleményem szerint az a feladata, hogy megadja a belőle kilépő ifjunak azt az *alapot*, melyen minden magasabb műveltséggel járó életpálya megállhat, felépülhet, *melynek tápláló anyagában* megtalálja a tovább fejlődéshez szükséges elemeket, amikor az élet szabadabb levegőjére kikerül, vagy *kép nélkül szólva*: legyenek meg benne a tudományok elemei, az általános emberi eszmék *csirái*, a szív és ész harmoniájának *alapakordjai*; egy szóval mindaz, a mi az embernek, az egyénnek, a hazafinak és a mindezt egyesítő jellemnek *megveti az ágyát, megadja alapját és keretét*. Vagy, *hogy ismét képet hassználjak*: legyen a gimnáziumi nevelés végeredménye olyan *tárház*, melyben minden magasabb életpályára induló ifju megtalálhassa a szükséges *utavalót* s egyesüljön lelkében nemzetének minden vágya, multja, jelene, jövőjében vetett szilárd hite; egy szóval, itt nálunk, legyen *száz perczentes magyar*.“

A száz perczentes hazafiságtól eltekintve, az ilyen alapos, tápláló, csirás, akkordos, ágyvető, tárház, *képes és képtelen beszéd* sem alkalmas arra, hogy a főiskola mostani szellemi színvonaláról az utóknak méltó képet adjon. Arra sem alkalmas, hogy stilusmintául szolgáljon a diáknak, a ki a dolgozatára ilyen zavaros beszédért mulhataitlanul elégtelen érdemjegyet kapna.

Szép erény a hazafiság (főleg kérdés nélküli). És azt nem pótolhatja semmi. Éltet és ápol. De nem tarthat el mindent. Legkevésbé az iskolában, a hol az ifju jellemét példaadással is ugy kellene fejleszteni, hogy „hivásos elme“ ne kérkedjék benne. A ki ahhoz nem ért, az nem jó nevelő. Pedig hát mi a hivatásunk?

Vigil.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Toronyavatás Tasnádszántón.

A szilágyszolnoki egyházmegye érmelléki részének egy kicsiny egyházában, Tasnádszántón megható szép egyházi ünnepély keretében folyt le az egyház kiújított templomának és egészen ujonnan

épített tornyának felavatása szeptember 2-án. Jelentős volt ez ünnepély úgy egyházi, mint magyarnemzeti szempontból is, mert a kis kálvinista egyház erős római kath. és számban még erősebb gör. kath. oláh. egyházak közé van ékelve, tehát úgy hitbelileg, mint fajilag, folytonos küzdő féren áll. Olyan ponton tehát, ahol (különösen régebben) el is szoktak némulni a kálvinista tornyok harangjai.

A tasnádszántói egyház azonban mindezt a vesztélyt kikerülte, mert hiszen a Radák és Mikó családok bőkezűsége, áldozatkészsége lehetővé teszi, hogy ilyen körülmények között is megállhasson mindezeideig, sőt megállhasson a jövőben is. Meg is állott, meg is áll, mert hiszen a hivek ki nem alvó hitbuzgóságát mutatja a csinosan kiújított templom és új torony, melynek felavatási ünnepélye volt szeptember 2-án.

Ott volt az ünnepélyen a környékbeli papság, az egyházmegye nagytudású és erőskezű esperesével, Bartha Dezső tasnádi lelkészszel az élén. Ott volt Kovács István egyik egyházmegyei gondnokunk, Kávásy Sándor és Kaizler Ignác világi tanácsbírákkal. A járás főbírája, Bay Ferencz és a kerület orsz. képviselője dr. Kun Árpád, mindannyi társaink a hitben. Ott volt a vidék intelligenciája vallás különbség nélkül, mutatván a faji összetartozandóságot. Ott voltak hiveink apraja-nagyja, hogy a szentház falai be sem fogadhatták.

10 órakor fölzendült a helybeli széphangu kántor-tanító vezetése mellett a gyülekezet éneke, majd iskolás gyermekek karéneke után szószékre lépett Nagy Lajos paczali lelkész és buzgó imában emelte lelkünk az ég felé. Egyházi beszédet tartott Gáspár László érszodori lelkész, ki mélyen járó gondolatokban, nagy szónoki erővel fejtegette, hogy miért kell nekünk templomba járni és miképen szentelhesünk fel Istennek egy templomot. Magasan szárnyaló gondolatokban és kifejezésben egyaránt ragyogó imát tartott Bartha Dezső esperes. Lelki gyönyörűség így beszélni az Istennel.

A hivek nagy számának osztottak urvacsorát — a megfelelő imák és beszédek keretében — Bod László pécsi és G. Diószeghy Mór érkávási lelkészek.

Igen megható volt a nyolcvan évet meghaladott, ám testi és szellemi erejének teljes birtokában lévő helybeli agg lelkésznek, ki több, mint ötven éve szolgál már az egyházban — bezáró imája. Ő is könnyezett, a hivek is. Bezárta az isteni tiszteletet a Hymnus elénekzése. Nemzeti imádságunkat állva énekelte a hatalmas közönség. Az istentiszteletet a községházán rendezett közeped, majd este fényesen sikerült bál követte.

Ugy a templom megújítása, a torony megépítése keresztül vitelében, mint az egész ünnepség rendezésében a főérdem az egyház főgondnoka: Kovácsy Miklósé, ki a nagy és nehéz munkában folyton elől járt. Legyen igazi lelki gyönyörűsége, munkájának szép sikerében.

G. Diószeghy Mór.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

A kolozsvári tiszteletes ref. consistorium áll a tisz. ministeriumból, ugymint három pap s három professorból és 24 civisekből. Ezt így állították volt fel néhai boldog emlékezetű fejedelmek, a minthogy minden donatiókban ez úgy iratik beneficium antem hoc nolumus aministrari, medio ipsorum civium, bonae famae et conditionis, ad id, per consistorium

ibidem iam erectum, deputatorum, et quicumque hoc vel aliud nostrum beneficium ad profanos usus converterit deleatur e libro viventium.

És egész b. e. Apafi Mihály fejedelem idejéig az 24 civisek között volt két curator e senatoribus, a consistoriális házban lakott az első pap, de curator titust nem viselt, hanem az két curator folytatta az ecclesia dolgát s collegiumét, azután a város megnevesítettén a török gyakor. irruptiója miatt, a városban kapitányság, hadnagyság állittatván fel sok tekintetes nemesek házat szerezvén ottan, a tekintetes nemességéből is tétettetek consistoriális persónak, mint Polyk uram, Balkó uram, Kecselei úr, Kabós uramék, Uljhélyi uram, Vajda János uram etc. de ismét a város redeálván ad statum civilem, elhalván s ki is származván ad comitatus, ismét redeált ad priora.

Azután hogy Apafi Mihály fejedelem holta után cessált a beneficium, a salaristák salariuma restantiában maradt, a ministerium panászolkodni kezdett, a Curatorok mentek arra, hogy az első pap végyen curatori nevet, az egyik professor légyen notarius, hogy mindeneket lássanak, tudjanak s ne kételkedjenek a curatorokban és legelső papcurator volt t. Sárpataky Mihály uram, notarius t. Csepreghi Mihály uram, azután t. Szathmári János uram curator, t. Némethi Mihály uram notarius, azután t. Soos Ferencz uram curator, notarius Boczoni Máthe uram, most t. Baczoni uram curator, t. Verestói uram notarius.

A város megnevesítettésétől fogva mindenkor volt a méltóságos urak közül e gremio excelsi supremi consistorii, két kurator ur, az kiket a kolozvári ministerium és kuratela ügyes bajos dolgaiban requiráltak és supremum consistorium előtt orvoslását azok által allaboráltatták, kivált a collegium dolgát, de az administratióban magokat nem implicáltak, sem ratiók ventilálásában soha sem voltak, a mint hallottam néhai méltóságos b. e. Bánffi Dienes gróf, öreg és ifjabb Teleki Mihály uraimék, Vas György uram, öreg Rédei Pál uram, második Bánffi Dienes és Bánffi György urak, mostan közelebb gróf Bánffi György és gróf Teleki Pál uramék ilyen Curatorok voltak.

Hanem ante a 1720. némely nyughatatlan elméjű emberek, a kolozvári curatela administratiojában hibát keresvén, kivált a praeceptorok, mensualisták fizetlensége iránt, a Telekianum ezer forintnak nem fructificatioi iránt és valami 800 véka buzának annuatim ki nem adattatásáért, feles projectumokat a collégium részről adtak volt bé a méltóságos supremum consistoriumnak, a mely majd három esztendeig pro et contra ventiláltatván, és sok volna leirni, hanem mindazokat demonstrálja már A. 1720-ban tött complanatio, mely szerint a kolozvári consistorium ma áll ebben a szép rendben:

A parte excelsi supremi consistorii vagon a méltóságos supremum consistorium comembrumi közül egy méltóságos inspector curator, a ki is elsőben volt tekintetes Rhédei Adám úr azután voto etiam supremi consistorii adatott hivatal Losonczy Báró Bánffi Farkas uramnak és juxta contenta complanationis mindenekben admittáljuk.

A parte ministerii praeses consistori az első pap, a ki is most T. Baczoni Máthe uram.

A parte collegii notarius, a ki is most T. Verestói uram.

A parte civium e prioribus két curator, a ki is most nemzetes Pataki Pál uram, még néhai Erdélyi János ur helyébe más nem tétett ob certas rationes.

Az exactoria pengig áll ezekből. Az inspector méltóságos ur praesideál, a notarius a tiszteletes professor, e gremio consistorii, két senator, s két consistoriális arra érdemes személyek.

Rationisták ezek. A quartas mintegy generalis perceptor, a kinek kezén fordul meg, a kolosvári buza, bor dézma, az ispán administratumi és egyéb publicus fundusok, kik a collegiumot és ecclesiát in concreto concernálják ezen officiumban vagyon most D. Enyedi István uram.

Az ispán, ki az ecclesia és collegium jószágira visel gondot és azokban oeconomizál ez most Gyarmati Szabó János uram.

Az harangoztató gazda, ki az harangokra visel gondot és annak proventusából procurálja az collegium számára deputált három sütő házakat, ezen hivatalt most viseli Uljhellyi Sámuel uram.

Az exactorok pedig most az inspector curator eő nagysága mellett t. Verestoi György uram, Pataky István, Rácz Abrahám, Némethi János és Balla Péter uramék.

Vagyon két egyházfi is, a kik által folytatnak az ecclesia minden szolgálatja és építettési, a kik most Marjai Szabó Gergely és Malom János uramék, ezek ratio alatt nincsenek, mivel ezeknek attestatioi teneálnak az exactorián, kivált az építések körül, és erre erős hittel obligáltattak.

Kivül Verestói irásával: Descriptio Administrationis ecclesiasticae quae Claudiopoli inter Reformatos obtinet (Levéltári jegye: Fasc. 10. Lit. B. Nro 21.)

Mi Batai György, Vajda János, Rácz István, Stenczel András és Markó István a kolosvári reformata ecclesianak ecclesiasticus és secularis curator, recognosnaljuk per praesentes, hogy lévén ecclesiánknak az vizaknai kamarából Méltóságos thesaurarius gróf Apor István uram eő Méltósága committiojából kiadandó ötezer három száz idest numero 5300 kő sója. Mely számu sókat mi adtunk el. Nemes Grammatika Görögh György Deák uramnak ezeröttszáz kilenczven, idest numero 1590 magyar forintokon, ugymint minden kő söt harmincz-harminc pénzben számlálván. Mely summa pénzben most előre adott meg nekünk Grammatika Görögh György Deák uram négy száz hetvenhét forintokat idest numero 477. Restálván eő kegyelménél ezen só áraban ezerszáz tizenhárom idest numero 1113 forintok, melyeket igért eő kegyelme ez alább specificalandó terminusokon ekképpen megfizetni: ugymint háromszáz tizenhárom forintját idest 313 az közelebb következő áldozó csütörtökre négyszáz forintját idest 400 az jövő Szt. Mihály napjára, viszont az más négyszáz idest 400 forintját az következő 1699. esztendőben leendő Gergely pápa napjára, melyről való obligatinája nálunk exstálván megirt György Deák uramnak, azért predesentes becsülettel kérjük megirt vizaknai kamarai tiszt urakat eő kegyelmeket, hogy ezen 5300 számu kősavait ecclesiánknak, erogálják levelünk predestentaló megirt Grammatika Görögh György Deák uramnak és embereinek, ecclesiánk nevel quietaltatván eő kegyelmétől. Más minden rendbeli becsületes uraink is ez iránt való vásárlását tőlünk e szerint értvén Grammatika György Deák uramnak, az megirt sónak elszállításában és eladásában, hogy meg ne akadályoztassák, nagy becsülettel kérjük.

Datum in Kolosvár die ultima mensis Aprilis, anno 1698. Idem qui supra.

Curatores ecclesiae reformatae Claudiopolitanae. (A kolosvári ref. egyházközség ltban Fasc. 5. Nro. 17. jely alatt.)

Kivül: Grammatica Görögh György obligatoria, de flor. supra M.

A kolosvári reformata ecclesiának a méltóságos reformatum felső consistorium eleiben adandó punctumi, melyeket rövid summában foglalván, bizott

tiszt. tudós Szatthmári P. János uramra, azon ecclesianak munkás és hasznos tanítójára s egyszersmind curatorára, hogy a mint a szükség kívánja, a hol és a mint illik élő szóval is megmondhassa és mutogathassa azokat bővebben is ő kegyelme.

I. Az aknákról conferalt 1600 forint, mely volt egészben fundamentuma a kolosvári reformatum ministeriumnak, ab anno 1692. mind e mostani esztendőig ki nem szolgáltatott; hatezer kőson kívül. Melyért méltán s alázatossan instálunk.

Ad 1-um: Valámig ő felségétől újabb kegyelmes resolutio erről nem jó a thesaurariatusra és az benn levő commissióra, addig erről nem resolválhatunk, egyébaránt rajta vagyunk teljes tehetséggel s várjuk is Vas György uram által.

II. A collegiumnak semmi statum fundamentoma nem lévén e nagy hosszas fogyatkozás miatt, nem is remélhetvén az Istenes és ennekelőtte buzgó patronusoktól is extraordinarie csak mit is az időnek mivolta miatt, e felett épületi is romladozó félben lévén, féltő, hogy el ne oszlojon rövid időn.

Ad 2.-dum. Erre is az a felső mutat utat nagy részént és azon leszünk, hogy az kolosvári ecclesia jószágira jobb gondviselés legyen, mert ugyanabból több proventus jönne, ha jobb provisio leszen rolla.

III. Harmadik praedikátorunk a kolosvári harmincadról járó fizetése intercipialtatva lévén már jó időtől fogva, annak kiszolgáltatását a mélt. uraktól alázatossan sollicitáljuk. És ebbeli bizodalomból adtunk hivatalt harmadik praedikátorunk.

Ad 3-um. Ez is az elsőől függ, harmadik praedikátorunk vocatióját pedig illik mindaddig suspendálni, míg mind püspök Veszprémi urtól, ki most visitatióra vagyon, minc mi tőlünk tudósítást vésznek, ujjolag.

IV. Az itt való szász reformata ecclesiának igen nagy baja lévén, az itt nem régen congregáltatott lutherana ecclesiától (mely minden uton-módon annak eloszlatására igyekezik) ebben is a méltóságos reformatus status assistentiáját alázatossan várjuk.

Ad 4-tum. Nagyobb gondunk vagyon nekünk erre, mint ő kegyelmeknek, melyet az ő idejében megértének.

Extradatum ex consistorio reformatorum majori Albae Juliae 7-ma die februarij Anno 1700. (A kolosvári ev. ref. ehközség ltban Fasc. 10. Lit. A. Nro 7.)

Ad mandatam consistorii Michael Sz. Némethi ms.

An. 1657. die 21. Martij.

Curator uraink a mennyire az ecclesiának mostani fogyatkozása engedi, Urunk kegyelmes resolutiójához is akarván ő kegyelmek magokat accommodálni, rendeltének az jövendő hat classicus praeceptoroknak flo. 220.

Irtam ezeket a curator uraim akarattyokból. (A kolosvári ref. ehközség ltban 8. sz. a. minden közelebbi meghatározás nélkül a lomok között.)

Veresmarthi Gáspár.

Közli: dr. Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

Új közoktatásügyi államtitkár. Tóth János orsz. képviselő, a hevesnagyunsági egyhm. gondnoka a a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba politikai államtitkárrá neveztetett ki. A másik, adminisztratív államtitkár tudvalevőleg Molnár Viktor, lutheránus ember. Munkakörüket a miniszter így osztotta meg: Molnár Viktornak hagyta a római és görög katolikus egyház ügyeit, a mű-

vészeti, tudományos és irodalmi, egyetemi, középiskolai, felsőbb népoktatási és gyógypedagógiai ügyosztályokat, Tóth Jánosnak adta a törvénykészítési, az evangélikus, a református, unitárius, a görög keleti, az izraelita, a törvényesen elismert felekezeteken kívül állók, továbbá a népoktatási intézményekkel foglalkozó összes ügyosztályokat, ezek között a tanfelügyelők, tanítók, tanítóképzők ügyeit és a népoktatás ügykörének keretébe tartozó nyugdíjalapokat is. Az alapítványi és gazdasági ügyosztályra nézve a miniszter még nem határozott.

Dr. Pap István kir. ítélőtáblai bíró, kolozsvári egyházmegyei érdekes tanácsbírája, egyh. ker. képviselő kisegítő bíról a kuriához rendeltetett be s így közelebről Budapestre távozik. Őszintén sajnáljuk a kiváló férfinak, mindennemű egyházi ügyeink buzgó munkásának körünkből való távozását, de csak örvendhetünk azon, hogy a kiváló jogász szép tehetségeinek mind szélesebb munkakör nyílik. Meg vagyunk győződve, hogy bárhová megy, egyházunk szeretete kíséri, fogadja mindenütt.

A református tanárok országos egyesülete jövő évi gyűlését *Kolozsvárt* fogja megtartani. Az egyházkerület, a theol. fakultás és a református kollegium fogják kedves vendégeikül látni nemzeti és egyházi életünknek e kiváló harcosait. A gyűlés idejét később határozzák meg, valószínűleg a pünkösztől szünet napjaira.

A liturgia egységesítése a hazai luth. egyházban is napirendre került. A dunáninneni egyh. ker. papi értekezletén Pozsonyban *Hellerang* Károly értekezett a kérdéssel. *Hörk* József pozsonyi th. tanár elítélte az egységesítési mozgalmat. Ily dolgot, mely különben is adiaphoron, csak az élet szabályozhat. Utal a reformátusok mozgalmának is csekély eredményére. A gyűlés azonban mégis kimondta a kérdés tanulmányozásának szükségét, hogy a zsinatnak legyen tárgyalási alapja.

A debreczeni prot. egyetem és a lutheránusok czimen a S. R. L. a következőleg írnak: A dunáninneni ág. hitv. evang. egyházkerület augusztus hó 23–24. napjain Pozsonyban tartott gyűlésén, mint az *Évang. Óráló* 35. száma írja, tárgyalás alá került a debreczeni prot. egyetem ügye is, amelyet dr. Masznyik Endre pozsonyi theol. tanár ismertetett. Előadta, hogy a tiszántuli református egyházkerület ártirt és szövetkezésre szólította fel az evang. egyházkerületeket az egyetem megteremtésére. Szerinte a cél nagy, a törekvés tiszteltreméltó. A csatlakozást azonban még sem tudja ajánlani, mert „Debreczen az evang. egyházi életnek egyáltalán nem központja, sőt azon a tájon fölülte gyér az evang. lakosság. Anyagi erőik is gyöngék: célszerűbbnek, könnyebben megvalósíthatónak tartja az állami facultások mellett ev. ref. lelkészi és tanári Seminariumok, Otthonok alapítását. A tudomány és mint ilyen nem lehet felekezeti, de a nevelés igen s nekik a mai viszonyok közt erre kell törekedniök.” — Bizony szomorú dolog, hogy Magyarországon, ebben a klerikalizmus által oly igen szorongatott szegény országban nagy czélok kivételére a protestánsok nem tudnak, vagy inkább nem akarnak tömörülni. Nem sikerült megalkotni az unitáriusokkal és lutheránusokkal közös országos protestáns tanáregyesületet s ime nem sikerül a protestáns egyetem megteremtése sem! Pedig az egyesülésben, a tömörülésben nagy erő lakozik. A közös ellenséggel, közös egyesült erővel mindjárt könnyebb lenne megbirkózni!

Az Irsay-ügy. Az elmúlt hét nagyjában csendesen folyt le. A hétfőn tartott presbiteri ülés elhatározta, hogy tovább folytatja az elégedetlenkedők békés felvilágosításának munkáját, a mely most ismét több sikerrel biztat. E végre egy bizottságot küldött ki a főgondnok Incze Gerő elnöklete alatt, hogy a személyes érintkezés útján a békés megnyugvást keressék s a törvényes álláspont és eljárás tiszteletét biztosítsák. Megnehezíti a dolgot a városi klikkek harca, melyek most egyházunkat válasz-

tották mérközésük, rombolásuk színteréül. A jóakarotnak és igazságnak azonban — remélhető — sikere lesz a taktikázás felett.

A jezsuiták új generálisa. A „fekete pápa“-t a napokban választották meg a jezsuiták *Wernz Xavér Ferencz* személyében. Az új generalis, kit a pápa azonnal megerősített, német ember. Rothweinban született Würtenbergben 1842-ben s a kánonjog tanára volt a gregoriánusi egyetemen Rómában, hol tudományát 4 kötetes munkában írta meg. A jezsuiták e választással eltértek attól a hagyománytól, hogy nagyhatalom nemzetének fiát generálisul nem választják. Némelyek ebben is II. Vilmos német császár kezét látják s egy fricskát a francia nemzetnek „az egyház legidősebb leányának“ hűtlenségéért. Persze, most megújul a remény, hogy a német birodalomban most már elfogják törülni teljesen a jezsuitákat kitiltó törvényt. Bizony, bizony féltő, hogy úgy lesz, mert a vallási és egyházi kérdések Németországban már régen a politika játéklapdái.

Theol. fakultásunkon most folynak a beiratkozások. 13. 14. 15-én lesznek a papi vizsgálatok s 16 án a tanév ünnepélyes megnyitása, melyen imát Kecskeméthy István, megnyitó beszédet Kenessey Béla igazgató fog mondani. Az előadások 17-én kezdődnek meg.

„**Szövétnék**“ czimen, mint arról megemlékezünk, *Lic. Rácz* Kálmán pápai vallásnár septe. elején egy ifjusági prot. lapot indított meg. Jelszava: Isten, haza, tudomány. Közölni fog vallásos irányu elmélkedéseket versben és prózában, egyházunk és iskoláink multját felidézi, jelenét figyelemmel kíséri, különös gondot fordítván arra, hogy tanulóifjuságunk vallásos életének, melyek a kiemelkedő mozzanatai. Apolni fogja édes magyar hazánk szeretetét történelmünk tanulmányozásával, a magyar föld egyes vidékeinek bemutatásával, szokásainak ismertetésével. Nem fog megeledkezni a nemes szórakozásról sem. Művelni fogja a tudomány egyes ágait is. Evégből segítségül hívja a szépirodalmat versben is, prózában is. Fejtoró talányok által mulattatni s hasznos szórakozással akarja foglalkoztatni olvasóit. Pályakérdéseket is fog kitűzni s a legjobb munkát nemcsak jutalmazni, hanem közölni is fogja. A Szövétnék minden hó 1-én és 15-én jelenik meg másfél ivnyi nagyságban, képekkel; július és augusztus hónapokban szünetel. Előfizetési ára egész évre 3 korona. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Los von Rom! Ausztriában a legutóbbi statisztikai kimutatások szerint az utóbbi 7 év alatt 36,433 lélek tért át a lutheránus és ref. egyház kebelébe. E számból 27,663 a katolikus egyház vesztesége. Ebből a mi veszteségeinket leszámítva, 7 év alatt a protestántizmus Ausztriában 29,486 lélekkel erősödött az áttérések útján.

Köszönetnyilvánítás. Alig 50 magyar református lelket számláló *szamosujlaki* ev. ref. leányegyház-községünk iskolaépülete rendkívül szűk és kényelmetlen tanítói lakásul szolgáló részének kibővítésére helybeli nagybirtokos, báró Wesselényi Margit öméltsága 200 korona értékű épületfa-anyag s így együtt 320 koronát kegyeskedett adományozni. „A jó tettek tudata boldogít.” Ha e jelszó igaz — már pedig igaz — általában, akkor az ő nemes, vallásos szive különösen megérdemli a boldogságot, mert az ő egyházi és társadalmi téren gyakorolt jó tettei megszámlálhatlanok. Legnagyobb részük nyilvánosság elé sem jut. Mert az ő lelkének nemes intenciója a hallgatag, titkos jótékonyság. Hány egyház, iskola, társadalmi intézmény, különösen hány szegény, ki a mások könyörületes szívére szorul, tudna erről tanubizonyosságot tenni. Elég, ha észreveszi a valódi szükségét, a bajt, a sebet, azonnal megnyílik a nemes, vallásos szív és teszi a jót észrevétlenül, titkon. Ez boldogítja őt. Mi nem akarjuk e boldogságot zavarni a nyugtázás konvencionális módjával. De úgy érezzük, nem térhetünk ki a hálás köszönetnyilvánítás kötelessége elől. Már csak azért sem, hogy a némesszívű báróné jótékonyságát követésreméltó példa gyanánt állítsuk a nyilvánosság elé. Kérjük Istent, áldja meg nemes lelkét a titkon gyakorolt jótettek tudatából fakadó boldogsággal nyilván. Szamosujlak, 1906. aug. 31. Barabási Lajos, adm. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenet.

I. L. — *Vizakna.* Vettem s a mint lehet megkezdjük közlését.

HIVATALOS RÉSZ.

3679—906. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Az igazgatótanácshoz beérkező hivatalos beadványok felszerelése s elsőloku elintézése arra a következtetésre vezet, hogy egyes egyházaink s némelyik egyházmegyénk irattára nincs kellőleg rendben. Az államosított és községi jellegűvé változtatott iskolák szerződéseinek számbavétele alkalmával pl. kitűnt, hogy azok a szerződések, a melyek az iskolával átadott anyagi javak ellenében nevezetes jogokat biztosítanak az egyháznak, igen sok egyházunk levéltárában nincsenek meg, mert elkallódtak vagy be sem szereztettek. Felhívjuk a nagytiszteletű Esperes és a tiszteletes lelkész aait, hogy az egyházmegyék, illetőleg az egyházak irattárait rendezzék, rendeztessék. Minden beérkezett és elhelyezett iratot ismertetni kell a betűrendes tárgymutatóban s olyan jellel megjelölni, hogy a tárgymutató nyomán könnyen megtalálható legyen.

Az egyházat vagy egyházmegyét közelebből érdeklő okmányok, szerződések, alapítólevelek, végrendeletek külön okmánytárban helyezendők el, külön leltárral és tárgymutatóval, a tűzveszélytől és elkallódástól különösen védett helyen. A nagytiszteletű esperes aai a közelebbi egyházlátogatás alkalmával különös gondot fordítsanak az egyházi levéltár és okmánytár számbavételére s a hol a levéltár rendezés munkálatai még nincsenek befejezve, utasításokat adjanak a rendezés czélszerű keresztülvitelére.

Kolozsvárt, 1906. szept. hó 5.

Dr. Bartók.
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 935—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nagpadorjáni* leányegyházközség levita-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalom: tisztességes lakáson, meléképületeken, kerten kívül, 6 h. 22 □ öl szántó, kaszáló és legelő haszonélvezetének értéke 16 kor. 68 f. Kézpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben kiszolgáltatta 50 kor. 20 f. Terményjövdelem pénzértéke 108 kor. 80 f. Munkabeli szolgáltatás pénzértéke 10 kor. Tandij a tankötelesektől 60 kor. Állami kiegészítés 556 k. 68 f. Összes jövdelem 801 kor. 68 f.

Kötelességek: minden vasárnap és ünnepnapokon egyszer délelőtt, máskor délután az isteniszteletnek egyedül való elvégzése és a nem konfirmáltaknak szintén egyedül való eltemetése.

Pályázati határidő 1906. szept. 30.

Folyamodványok oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 8.

Dr. Bartók, püspök.

MEGHIVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye évi rendes egyházi értekezletét Héderfáján, f. évi szept. hó 16-án délelőtt 9 órán kezdve tartja meg.

Tárgysorozat: 1. *Invocatio.* XCII. dics. 1. v., éneklí a gyülekezet. 2. Közének. CLXXII. dics. 4. 6. v., éneklí a gyülekezet. 3. Ima. Mondja Józsa Ferencz küküllői lelk. 4. Ének. XIII. dics., éneklí a gyülekezet. 5. *Predikáció.* Mondja Farkas Károly m.-péterfalvi lelkész. 6. Karének.

Előadja a héderfajai egyházi dalkar. 7. Elnöki megnyitó. Tartja Nagy Domokos esperes. 8. Titkári jelentés. Tartja Sámuel Aladár balavásári lelkész. 9. A nők hivatása. Felolvassa Hegyi Károlyné dicsőszentmártoni polg. isk. tanítónő. 10. Karének. Előadja a héderfajai egyházközségi dalkar. 11. A vasárnap megünnepléséről. Felolvassa Szabó Miklós erzsébetvárosi lelkész. 12. Eszmecserre időszerű egyházi kérdésekről. 13. Ének. XV. dics. 3. v., éneklí a gyülekezet.

Kelt Kutyfalván, 1906. szept. 1.

K. Nagy Pál,
em. főgondn., vil. elnök.

Nagy Domokos,
esp., egyházi elnök.

Sz. 1300—1906.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye, folyó évi rendes közgyűlését O-Tordában, a város gyűléstermében f. év szeptember 24-én d. e. fél 9 órán kezdve tartja meg.

Tárgysorozat: 1. *Megnyitó.* 2. Névsorolvasás, megalakulás. 3. Bekebelezések. 4. Ujjonnan választott lelkészeknek felavatásra ajánlása. 5. Ünnepélyes isteni tisztelet, tartja Csiki István kercedi lelkész. 6. Esperesi jelentés tárgyalása, mely a főjegyzői, tanügyi előadói és számvevői jelentéseket is magában foglalja; nyomtatásban a közgyűlés tagjainak előre megküldve. Esperesi indítványra határozat. 7. Felsőbb rendeletek ismertetése. 8. Egyházmegyei közpénztári, gyámintézeti, könyvtáralapi, országos gyámintézeti, közalapi számadások, esperesi pénznapló tárgyalása, költségelirányzatok bemutatása a kiküldendő bizottság jelentése alapján. 9. Segélykérvények, hátralekösz számadások s időközben beadott halasztást nem tűrő és előkészíthető ügyek tárgyalása. 10. Lemondás folytán megürült egyházmegyei közpénztárosi és egyhm. gyámintézeti pénztárosi állás betöltése választás utján. 11. Szintén lemondás folytán megürült egyházmegyei számvevői állás betöltése; és egyhm. tanácsos-választás. 12. Két egyházi és egy világi fegyelmi pótbiro választása. Indítványok.

Közgyűlésen kötelesek a lelkészek palástosan jelenni meg.

A közgyűlés bevégezése után egyházmegyei gyámintézeti közgyűlés lesz.

Marosujvár, 1906. szeptember hó 4-én.

Jancsó Lajos, esperes.

690—1906. sz.

MEGHIVÓ.

A dési ev. ref. egyházmegye közgyűlésének m. t. tagjait Désen, 1906. évi szept. hó 23 án, a városháza tanácstermében, délelőtt 9 órakor kezdődő rendes közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat. 1. Ima. 2. *Megnyitás.* 3. *Megalakulás.* 4. Főjegyző afia jelentése az egyházmegyei tanács időközben végzett munkájáról. 5. Uj papok, tanítók, tanítónők bekebelezése, utóbbiakról az eskü bevétele. 6. Bizottságok kinevezése. 7. Esperesi jelentés a megvizsgált, illetve az összes egyházközségek anyagi, valláserkölcsi állapotáról. 8. Felsőbb leiratok ismertetése s az 1671—1906. sz. körlevélre vélemény. 9. Az egyházmegye lemondás folytán megüresedett algondnoki állására jelölés. 10. Számvevői állás betöltése. 11. Tanügyi előadó afia jelentése. 12. Az egyházm. pénztár 1905. évi számadása és 1907. évi költségelirányzatának, nemkülönben az 1905. évi orsz. közalap számadásának megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentése. 13. Kellő időben beadott kérelmek. 14. Indítványok.

A közgyűlés alkalmával tartandó ünnepélyes isteniszteleten imádkozik és predikál t. Barabás Sámuel magyarláposi lelkész afia.

Előző nap 29-én délután 4 órakor az ev. ref. fiúiskola tanácstermében egyházm. tanácsülésre, ennek bevégződése után egyházm. értekezletre az illető tagokat tisztelettel meghívom.

Sárosmagyarberkeszen, 1906. aug. 28.

Pap István, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A hivatásról.

— Tanévmegnyitó beszéd 1906. szept. 16. —

Tisztelt közönség!
Nemes ifjuság!

Itt állva egy új tanévnek a kezdetén s végig nézve az intézetünk falai közé felsereglett ifjuságon: mintegy önkénytelenül támad lelkemben a kérdés, hogy vajjon az igazi belső hivatás érzése hozta-e fel Önöket mindnyájukat? Érzik-e mindnyájan egy magasabb szellemi világ számára való eljegyeztetésüket és a midőn ezt a két, igazán eszményi pályát, a lelkészit és a tanárit választották, tényleg megéreztek-e, hogy az Ur hívta el Önöket, hogy legyenek az övéi és majd szolgálnának „az Ur sátorának szolgálatjában, állanának a gyülekezetek előtt és szolgálnának nekik?”

Ez a lelkiismereti kérdés annyira fontos és a maga következményeiben annyira súlyos, hogy ez elől kitérni büntetlenül nem lehet. Belső vonzódás, igazi lelkesedés, őszinte szeretet hozott-e pályánkra; ezek az érzések döntötték-e el pályaválasztásunkat, avagy pedig csak külső anyagi érdekek, a megélhetésnek itt könnyebben kínálkozó eszközei, az a kicsinyes számitgatás, hogy ma még, különösen a lelkészi pályán hamar álláshoz és kenyérhez jut és sehol olyan olcsón ki nem tanul, mint ezen: ettől függ egész életünk boldogsága, megelégedettsége, belső ethikai értéke, kötelességeinknek miként leendő teljesítése és ettől függ, hogy bérért szolgáló nyomorult napszámosok, igát vonó hivatalnokok, vagy pedig szabad, mindig egy magasabb szellemvilág eszményi régióiban élő és a ránk bízott munkát a legnemesebb élvezetnek, fel-emelő szolgálatnak tekintő tisztviselők leszünk-e, a kik úgy érzik, hogy az Istennek munkatársai azokban a felséges célokban, a melyeket az egyesekkel és az emberiséggel U el akar éretni.

Az ó-testamentumban van egy mélyen megrázó jelenet.

Kóré, az Iczhár fia és Dáthán és Abirám az Eliáb fiai, Mózes ellen fellázadva, követelik, hogy ép úgy végezzenek főpapi szolgálatokat, mint Áron és nem akarják elismerni, hogy csak Áront hívta el maga az Ur és az elhivatásnál fogva csak neki van joga a főpapi tiszthez. Másnap a reggeli áldozathoz tényleg felöltik a főpapi ékességeket, kezükbe veszik a tömjénezőket; de „a föld megnyitá az ő száját és elnyelé őket és alászállának valamennyien elevenen a pokolra és befedezé őket a föld és elveszének a gyülekezet közül” (IV Móz. XVI.)

Akár tetszik, akár nem, az Isten csak annak az áldozatát fogadja el, a kit Ő maga választott ki főpapjául, a kit Ő maga szentelt Lelkének erejével azzá, a kinek ajkát Ő maga érintette és tisztította meg égi oltárról vett eleven szénnel, kenté fel homlokát szent olajjal és a kinek Ő maga erősítette meg karját az áldásra. A kinek azonban nincs égi megbízatása, a ki önmaga akarja magához ragadni a főpapi tisztelet és a ki tisztátalan kezekkel lóbálja a tömjénezőt: azt elnyeli a föld.

A jelentés világos, egyszerűen csak alkalmazni kell. Elnyeli a föld a maga kicsinyes, önző érdekeivel, anyagiságával, szenvedélyeivel, röghöz kötöttségével, gyarlóságaival, vétkeivel, bűneivel és szolgaságával. Elnyeli a föld, mert az ilyen emberek csakis az anyagi értékjelzőkben hisznek és biznak és fogalmuk sincs arról, hogy tulajdonképpen pedig csupán a szellemi életnek van értéke s annak van örökévalósága, mert porrá kell lennie annak, a mi porból vétetett. És ha már minden más pályán tönkreteszi, elsilányítja, elsekélyesíti az ember munkásságát a materialismus, ha rideggé, sivárrá, elégedetlenné teszi a tisztán csak az anyagi értékjelzőkben való hit: még ezerszeresen rombolóban hat ez azokon a pályákon, a melyeknek már önmagukban feladatuk az emberiség legmagasabb szellemi érdekeinek a szolgálata. Ha egyszer a lelkészeket és a tanárokat is „elnyeli a föld“, kik szolgálják akkor ezeket a szellemi érdekeket? Ugy a lel-

készí, mint a tanári katedráknak olyan magasan kell állaniok, hogy azokhoz fel ne érhessenek a köznapi élet hullámai és ezeknek egy magasabb szellemi világban és erkölcsi világrendben való olyan erős hiten és meggyőződéssel kell alapulniok, hogy ezeket meg ne ingathassák a „föld“ koboldjai és körülöttük tülekedő rossz szellemei.

Nekünk lelkészeknek és tanároknak Istentől elválasztott és elhívott főpapoknak, prófétáknak, tanítómestereknek, Isten képében járó követeknek és tanubizonyosság tevőknek kell lennünk.

„Ti vagytok a földnek sava, ti vagytok e világ világossága“ — ez a Jézusi nyilatkozat a maga teljességében soha sem érvényes a tömegre és egészében majd csak az időknek végén válik a tömegnek tulajdonságává. Ezt a tulajdonságot a tömegbe mindig csak az a kis, de tevékeny szellemi arisztokrácia viszi be lassanként, a mely mint isteni kovász erjeszti, neki életet és növekvést kölcsönöz. Ezek az isteni erőközpontok és életenergiák mindig főpapi egyéniségek, akár van rajtuk palást, akár nincs, mert érzik és tudják, hogy közbenjárók Isten és emberek között; tudják és érzik, hogy Istentől vannak elhiva, megvilágosítva, lelkétől ihletve és tudják és érzik, hogy őket az Isten szereti s mint ilyenek közvetítik az égi világosságot és adják tovább az isteni életerőket. Ők a keresztyén élet hordozói. És az kétségtelen tény, hogy a világnak, a mig csak a társadalom, a gyülekezet és a család nagykoruakra és kicsinyekre oszlik, mindig szüksége lesz ilyen főpapi egyéniségekre, mert szeretet, vezetés és szellemi tartalom után vágyakozik. Vagy Istennel — vagy Isten ellen, harmadik eset nincs. Ez a határozottság, ez ad nekik az egész világgal és az egyes lelkekkel szemben erőt. Az igazi főpapi szolgálat a szeretet szolgálata, az erősnek szeretete a gyengék iránt, a mely maga erőt kölcsönöz, a pástornak szeretete, a ki életét adja az ő juhaiért. A főpapság tökéletes és abszolút szeretet- és életközösség a főpap és gyülekezete között. És felelősség Istennel szemben, mert folyton tudnia és éreznie kell, hogy micsoda cél felé akarja maga az Isten vezetni az övét.

Nekünk prófétáknak kell lennünk, a kik az emberek előtt az örökkévalóság távlatát tárjuk fel, a kik az egész életet és annak feladatait magunk is sub specie aeternitatis szemléljük s az embereknek is ezt a szempontot mutatjuk meg, hogy életüknek és kötelességeiknek igazi ethikai értéket kölcsönözzünk. Nyitott szemmel kell meglátnunk Istennek csodáit s feltárt szívvel befogadnunk Istennek parancsolatait. Az igazi szeretet főpapokká, az igazi hit prófétákká avat. És e világnak szüksége van prófétákra, a kik tekintetét odá irányítsák az örökkévalókra és az örökkévaló célokra,

prófétákra, a kik erővel ragadják meg az Istenországát és kínálják fel a királyi kegyelmet a megfáradottnak és megterhelteteknek.

Tanítómesterségünk feladata pedig az, hogy megtanítsuk az embereket igazán és természetesen érezni, öntudatosan gondolkozni és hogy mindent nézzenek meg elfogulatlanul, előítélet nélkül a maguk valóságában, őszinte tudásvágyból az igazság érdekében és vessenek el minden igazságtalant, mesterkéltet, természetellenest, hazugot és kendőzöttet.

Tanubizonyosságtevő tisztünk összeesik az apostolsággal. Tanubizonyosságot csak a mellett tehetünk, a mit magunk láttunk és tapasztaltunk. A vallási és tudományos igazságoknak feltétlenül át kell szűrődniök saját lelkünkön; azokat az igazságokat életelemmünké kell tennünk, hatásaikat át kell élnünk, hogy azok ne csak elméletek legyenek, de életelvek, a melyek bennünket magunkat is egy felsőbb szellemi világ erővel megszentelve vezetnek. Akármilyen kételkedő és hitetlen legyen is ez a világ, mindig szüksége van olyanokra, a kik bizonyosságot tegyenek neki, hogy a „régI Isten él még“ és sem tanácsát, sem éltető Lelkét nem vonta ki e világból. Szüksége van ama tanubizonyosságtevőkre, a kik az Ur nevében mondják meg, hogy „hivj csak segítségül a te nyomoruságodnak idején és én megszabadítlak téged és te dicsőíteni fogsz engemet!“ Természetesen ezt a tanubizonyosságot csak az teheti, a ki maga már tapasztalta, hogy az Ur csakugyan szabaddá tesz és ha a föld el akar nyelni, O erős karral és felemelt kézzel megingathatatlan szellemi piedestálra helyez.

A tanulságokat vonják le Önök, ifju barátaim! Szálljanak magukba s tegyék fel önmaguknak a legkomolyabb lelkiismereti kérdéseket Annak a színe előtt, a ki a sziveket és a veséket vizsgálja. Vigyázzanak, hogy el ne nyelje Önöket is a föld!

Az Ur kegyelmes vigyázása örködjék Önök és intézetünk felett, hogy a szeretet és a békeesség Lelke lakozván mi közöttünk, együtt egy akarattal végezhezzük Isten dicsőségére a munkát, a mely kölcsönösen reánk bízott!

Ezzel az 1906—7. tanévet ünnepélyesen megnyitottnak nyilvánítom.

Kenessey Béla.

A keresztyén vallás két sarktétele és azok társadalomfejlődési jelentősége.

— Felolvastatott a nagyszabenyi ev. ref. egyházmegye szept. 8-án Vizaknán tartott egyházi értekezletén. —

A keresztyén vallásnak két jellegzetes sarktétele van: az *eset* és a *váltás*. Az *esetről* tan az állatember benső életének mélységeire, titkaira tette figyelmessé a keresztyént; feltárta annak undokságát, az önzést, az irigységet, a szenvedélyeket, kegyetlenséget, gonoszságot, ezeket az állatvilág típusaival rokonvonásokat.

A theologia ezen állapotot *eredendő bűnnek*, *jóra-*

való tehetetlenségnek, halálnak nevezi. Valamely napon ejéndesz annak a fának gyümölcséből, halálnak halálával halsz meg: kesereg ma is a paradicsom elvesztése miatti fájdalmában lesujtott, istenével meghasonlott ember.

A *váltásgróli* tan ezzel szemben azt a szellemi, erkölcsi magasságot mutatja fel, a melyre mindenek hivatalosak, de csak azok a választottak jutnak el, kik a Jézus Krisztus által *újjá születnek, új életre ébrednek.*

A keresztyén vallásnak ez a két sarktétele egymást kiegészítve az *élet és halál* titokszerű problémájának, a folytonos fejlődésnek, az örökéletnek megfejtésére irányult vallásos, de egyszersmind értelmi és erkölcsi szükséglet kielégítése.

Az *eset és váltás* tanát — az első és második Ádám, az érzéki és szellemi ember közötti éles ellentétet s ezek egymáshoz viszonyát — Pál apostol, ez a tudós, a zsidó és pogány bölcsök írásaiban jártas tanítvány fejtette ki részletesen. Írásaiban — főként a Róma városbeliekhez írott levelében — bámulatra méltó szabatossággal építi fel Jézus Krisztusra, mint fundamentumra alapított vallásbölcészeti rendszerét. A nagy apostolt most a tudományok segítségével kezdjük helyesen érteni és magyarázni. Azt a nagy igazságot, melyet a nagy keresztyén bölcs az *eset és váltás* tanának felállításával, mint vallásos sejtelmet az emberiségnek adott, a folytonos fejlődés törvénye, az evolutio elmélete erősíti meg. Talán közel járok az igazsághoz, ha megkoczkáztatom azt az állítást, hogy Pál apostol a természeti — szerves — és az a felett álló magasabb szellemi élet Isten országa között oly éles határvonalat állított fel, az utóbbinak — hogy úgy szóljak — természetrajzát oly utólérhetetlen vonásokban rajzolja, hogy annak szépségeit, igazságait a természettudomány nem csak készségesen honorálja, hanem vallásos sejtelméit kutatásaiban irányító figyelmeztetésnek tekintti; a biológiának és szociológiának pedig épen kiegészítő része.

A pogány bölcsök és irástudók is sokat elmondottak a kozmoszról, a társadalomról, az emberről, de nem mindent. „Ismerd meg magadat“, hirdette a delfoszi felirat: de azért a szív rejtekei ismeretlen tartományoknak maradtak. Sok szépet, okosat mondtak, követeltek; de az embert az ő mélységeiben és magasságaiban, undokságában és megdicsőülésében nem ismerték. Már pedig ezek ismerete nélkül a folytonos fejlődés menetére öntudatos hatást gyakorolni, azt vezetni, irányítani, a magasabb szellemi, erkölcsi életet benső tartalommal gazdagítani — teljes lehetetlenség. Az ő tudományuk nem tudta megoldani azt a feladatot, hogy az embert az állat típusal azonos állapotból kiemelje, előtte magasabb célú mutasson fel, a bűn iránt benne iszonyatot keltsen, fékezze a szenvedélyeket, tisztítsa a szívet és nemesítse az erkölcsöket. „Ismerd meg önmagadat“ — adták a bölcs tanácsot: de nem számoltak azzal a nehézséggel, hogy az önismeret a legkedvezőbb esetben is felületes, gyarlóságokkal teljes, a legtöbbször szinte lehetetlen, mert az ember sokkal közelebb van magához, minthogy önmagáról helyes ismeretet szerezhetne, fellázad a *jóavaló tehetetlenség* azon keresztyén tanítás ellen, hogy mindez mi nyomoruságainknak a bűn az egyedüli okozója; megelégszik — ha ugyan hajlandó képzelte magasságából alászállani — tökéletlen és gyarló voltának mentségül hívásával. Már pedig — mondja Van Oosterzee — „ha én csak tökéletlen és gyarló, de nem megromlott és büntetésre méltó vagyok Isten előtt: akkor nincs szükségem nagyobb világosságra, mint a mekkorát az értelem és tapasztalat nyujtanak; méltányolhatom Krisztust, mint tanítót és példaképet, de mint megváltó egészen közönyös reám nézve; a tökéletesség felé

akarok törekedni, de az *újjászületés* puszta szó lesz füleimben.“

Egészen másként áll a dolog — folytatja tovább — „ha látjuk sziveinkben a fekete pontot s leszálunk a képzelte magasságból, a hová önmagunkat fel-emeltük; megtanuljuk, hogy vallásosság nincs megterés nélkül; hogy kevesebbet gondoljunk önmagunkról, de annál többet Istennek kegyelméről a Krisztusban s egyuttal szelidebben ítéljük meg embertársainkat, mivel hogy mi is meggörnyedve járunk saját bűnünk és nyomoruságunk tudatának súlya alatt.“

Igy emelkedik — szinte észrevétlenül — utólérhetetlen jelentőségre a folytonos fejlődés menetében az *eset és váltásgróli* keresztyén tan. A vallásos kedély fönséges röptében, az istentől való elpártolást, a bűnt, a *halált* kívülről jövő csábításnak, kísértésnek, a *váltás*got, az *életet* Isten ingyen kegyelmének tekintti. A kísértés, a környezet ma is hat az érzékiségre és kevélységre, melyek az állati természetből, az önzés gyökereiből táplálkoznak. A kísértés fáját a tudományok, felfedezések, kultúra ezer meg ezer ágai nagyra növelték; a bűnnek, tisztátalanságnak, nyomoruságnak sötét éjszakája, maga a halál fenyeget a megsemmisülés rémeivel. A megsemmisülésnek, a nirvánába való beolvadásnak ellene mond a folytonos fejlődés törvénye, az evolutio elmélete, melyek a keresztyén vallás két sarktétele határozottan igazolják. Ezen állásponton az *esettel* jelzett állapot megfelel a szerves elemek tehetetlenségének, melyek csak az életerő hívására emelkednek a szervesek birodalmába; a *váltás* a megelevenítő élet közbelépésének, mely a holt anyagot életre szólítja.

Korunk erkölcsisége, világnézlete határozatlan ingadozásaival, nagy általánosságban, felületesen tekintve gravitál a pogányvilág értelmi, esztétikai, logikai, bölcészeti s a társadalmi ember életviszonyaival teljesen kongruens világnézlete felé. Ez a pogányság — talán a maga nevével említjük, ha azt materializmusnak, naturalizmusnak, racionalizmusnak vagy ezekkel rokon más néven nevezzük — mondandó ez a pogányság legmagasabb fokát a sztoicizmusban érte el, melyet ma a budhizmussal hajlandók némelyek helyettesíteni.

Ennek a kevély, meddő erkölcsiségnek volt ugyan némi homályos fogalma arról a kötelességről, mivel az Ur az ő rabszolgáinak tartozik; kegyesen le is ereszkedett olykor-olykor hozzájuk; egyiket, másikat fel is szabadította: de az ember belső értékét, dicséretét figyelmen kívül hagyta, hallgatott arról, hogy *mi az ember a természetből és mivé kell lennie a szellemi újjászületés által.*

E mozdulatlanságból csak egy oly vallás emelhetette ki az emberiséget s szüntetheti meg a társadalmi ellentmondásokat, mely minden embert, mint egy menyeyi atya gyermekeit egyenlővé tett; mely nem habozott kimondani, hogy mindnyájan vétkeztek az első Ádamban; átöröklés útján mindnyájan bűnnek, halálnak fiai. Újjá születnek, új életre ébrednek, pedig mindnyájan a második Ádamban, Jézus Krisztusban és mint ilyenek az örökéletnek részesei.

Ez örökség megszerzése, mint a folytonos fejlődés magasabb fokára irányult törekvés a keresztyéniségben — theologiai nyelven isten országában — nyer alakot és létszerveket. Erről az országról mondja Jézus, „hogy az nem e világból való, nem mondhatjuk arról, hogy ime itt van, ime amott van, mert az tibennetek vagyon. (Luk. 17. 21.) Tehát létezik, nem oly alakban ugyan, mint az ásványok, növények és állatok országa, de létezik. És a tudomány azt feleli, igenis létezik a szerves és szervesek országa felett egy magasabb fejlődési fokan álló ország. Ha ennek létezését tagadjuk, akkor a folytonos fejlődés törvénye, az evolutio elmélete hazugság. Ezt a tudomány határozottan visszautasítja; sok mindenben tévedhet

de a hazugság vádját el nem fogadhatja. Elfogadja azonban Isten országának, mint magasabb fejlődési fokozatnak szükségszerű létezését, mely olyan forma viszonyban van a természeti szerves világgal, mint ez a szervetlennel. Fokozatosan egymásra vannak utalva, egymásban sirják létezésük feltételeit.

Igy Isten országa létezésének is feltétele a természeti ember és társadalom létezése, az ők bonyolult szerveikkel és szervezetükkel. Itt megengedhető, de ott kivan zárva az arra irányult törekvés lehetősége, hogy az emberek külső, anyagi, földi viszonyaikban legyenek *egyenlők*, mert ez lehetetlen, hanem annál határozottabban van fellállítva azon követelés, hogy benső szellemi, vallás-erkölcsi értékük tudatában legyenek *olyanok*.

És már a keresztyén vallás épen az *eset és váltság* tana által világosította fel az embert arról, hogy ő az újjászületés által átalakult, a halálból életre ébredt, a fejlődés magasabb fokára lépett. Nemesebb természeténél fogva nagyobb, tiszteletreméltóbb, mint a földi hatalmasságok, nevezék ezeket pápának, fejedelemnek, miniszternek, vagy akárminek. Az ember erkölcsi érzékének birtokában nagy és tiszteletreméltó a kunyhóban úgy, mint a palotában, a fejedelmi széken úgy, mint az eke mellett, a boltban, avagy a kovácsműhelyben. Nincs köztük különbség, egyenlők, testvérek, egyformán nagykorúsított, örök életre hívott gyermekei Istennek.

Ebben az a nagy igazság van kimondva, hogy az emberi nemzetiségnek, mint élő szervezetnek fejlődése az emberi egyedek, individuumok, mind mennyi atomok, idegek erkölcsi, szellemi minőségétől függ. Azért fektet a protestantizmus oly nagy súlyt az individualizmusra, a benső emberre, mert tudja, hogy minden szerves élet és így a társadalom fejlődése, növekedése is belőlről kifelé történik, nem pedig külső reátapodás által, mint az ásványoknál, vagy folyó anyagoknál, melyek az edény alakját veszik fel. Innen a roppant különbség a protestáns és róm. kath. theologia és a kétféle keresztyénség között. A míg ez a „forma dat esse rei“ principiumra helyezkedik; addig a protestáns theologus, Pál apostollal, az első protestánszal azt vizsgálja, hogy *pszichikus* vagy *pneumatikus*, *testi* vagy *lelki*, e világ vagy Isten szerint való. Nem teszen egyebet, mint chemikus, vagy biologus kollegája, kiknek segítő kardinális kérdésük az, hogy *szervellen* vagy *szerves*, *élő* vagy *halott*. És mikor Pál apostol az mondja, (Rom. 5. 12.) hogy: „Egy ember által jött a világra a bűn és halál és a halál minden emberekre elhatott, kiben vétkezett“, azt a biológiai törvényt fejezi ki, hogy hasonló hansonlót nemz. A tövisről szólót, a bojtorjánról fűgét szedni nem lehet. Lelkileg, szellemileg, erkölcsileg romlott, önző, érzéki embertől nemes cselekedetet nem várhatunk. „A mi testtől született, test az, a mi lélektől, lélek az“, modern átöröklési elmélet ez, melyet a polgári törvény előszeretettel alkalmaz.

Az emberek Jézus Krisztus előtt is társas életet éltek, rendezett állami viszonyokkal dicsekedhettek. Görögország hatalmas urai, tudósai, művészei élvezték, dicsőítették a természet szépségeit, piaczon, színházaikban, nemzeti ünnepélyeiken vidám, gondatlan életet éltek. Művészetük, költészetük, bölcsészettük bámulatraméltó, csaknem utólérhetetlen. Róma jogtudománya ma is mintaképül szolgál. Az emberiség egyik fejlődési korból fokónként lépett a másikba anélkül, hogy pontosan kimutathatnák, hogy hol végződnék és hol kezdődnek a különböző fejlődési fokozatok.

Az *eset és váltság* tana nem ezt a fokozatos, észrevétlen fejlődési folyamatot fejezi ki, hanem teljes szakítást a multtal. Valami hasonló az átalakuláshoz, melyen átmennek a szervetlen elemek, midőn

az életerő felemeli őket a szerves élet birodalmába. Mint itt az életerő hívására megelevenedik — hogy úgy szóljak — *újjászületik* az élettelen, úgy ott a lélek, Istennek hívására *új, szellemi* életre születik a testi ember; a szerves világ birodalmából átlép a magasabb szellemi életnek, Isten országának birodalmába; az *állatember* átalakul *lelki emberré*. A természeti ember Isten országának olyan forma eleme, mint a nagy kozmoszban a szervetlen elemek a szerves életnek.

Egyes emberek összesége alkotja a társadalmat, mely egészen más, mint a fizikai, vagy a szerves élet birodalma. Nem ásvány, nem növény, nem állatország, hanem valami egyéb. Szoros viszonyban, kapcsolatban van ugyan ezekkel, de vannak oly változatlan törvényei, melyek csak az ő tartományában tártják fel sajátságait. Tagadhatatlan tény, hogy a társadalomban is, mint a szervesek birodalmában — az evolució folytatja szakadatlan munkáját. Valami ismeretlen erő megmásíthatlan kényszerűséggel új egyedek, nemek, fajok, organumok és organizmusok kiválására kényszerítik a társadalmat. A mi napjainkban történik, csak a kezdetnek folytatása s míg a földön emberek élnek, nem leszen annak vége, mert az erők működése s azok megjelenési módja végetlen s míg anyagot találnak a feldolgozásra, munkájuk meg nem szünik. Ezért a társadalmi kiválás és fejlődés folytonos. Szemünk előtt, saját közreműködésünkkel válnak ki a különböző érdekcsoportok, a már ősidők óta létezők mellett az ipari, kereskedelmi, ügyvédi kamarák, gazdasági egyesületek, részvénytársaságok, papi, tanári, igazgatói, tanfelügyelői, bírói, tisztviselői s más megszámlálhatatlan testületek. Valami hasonló történik itt is ahoz, ami a szervesek birodalmában történik. Kiválnak a növények és állatok, a vízben és szárazon élők a csúszók és mászók, madarak és emlősök megszámlálhatatlan fajaikkal, nemeikkel, egyedeikkel és sajátságokkal.

(Folyt. köv.)

A népiskolai vallástanítás.

E czímen Incze Lajos lelkész úr, a népiskolai vallástanítás reformjának kérdésében, utal az Erd. Prot. Lap 1904 évi 49. stb. számaiban megjelent vallástanítási tervezetere, mint a mely megfelelőbb lenne az 1906. évi „Javaslat“-nál.

Hogy a vallástanítás reformja a legegvidensebb szükség, belátjuk mindnyájan, akár önmagunkat, mint vallástanítókat, akár a tanuló gyermekeket, így az elért eredményt vizsgáljuk. Érezzük, hogy munkánk vontatott, kedvetlen, hiányos, az eredmény sok kívánni valót hagy fenn. Sok van, a mit kiszorított tananyagunkból a hivatalos sablon, az talán még több, amit néha akarunk ellenére, tanítanunk kell a régi formában.

Adhatunk a vallástanításnak akármilyen keretet, beleszoríthatjuk a régi anyagot új tantervbe: nem fogja meghozni a kívánt eredményt, mint eddig sem a külső terv volt oka a tanítás eredménytelenségének.

A népiskolai vallástanítás, mai alakjában legkevésbé hitoktatás, hanem a bibliában előforduló, néha mesés történetkének bemagoltatása. Nem hámoz ki abból a hat évig padot faragó nebuló egyetlen hitigazságot sem.

Az elemi iskolában nyert ismeretek közül ép a vallásiak azok, melyeket az életben az önképzés eszközei gyanánt felhasználni nem tud, közlésük rendszertelensége miatt.

Kövessük Incze Lajos tantervét.

Az első osztály anyagáról nem szóllok, mert ott a beszéd-értelem gyakorlatok keretében végzett

előkészítő eljárásán kívül csak pár imának, énekszövegnek lehet helye, kísérve a hely és időszerinti alkalmazásra vonatkozó magyarázattól.

A második osztály tananyagába 33 ó-test. történetet vesz fel Incze Lajos tervezete.

Mindenesetre, mi hitoktatók tudjuk, hogy e történetek Izrael életének legfontosabb mozanatait tárgyalják, de a használatban levő kézikönyvek egyikeben sem találjuk e történetek alkalmazásának ily tendenciáját.

Mi tudjuk, hogy e történetek egy nép politikai, szellemi, vallásos életének kimagasló jelenetei; válpontjai a jahvizmus küzdelmeinek, de az iskolai kézikönyvek történeteiben nem találkozzunk ily vonatkozással sehol. Mi tudjuk, hogy az ó-test. vallástörténeti és szerves összefüggésben van a keresztyénséggel, de eltekintve egy pár kiragadott messiási jóslattól, sehol sem találjuk meg azon vezéreszmét, hogy az ó-testamentum — nevelőmester a Krisztusra.

Megtanul a gyermek 33 bibliai történetet a nélkül, hogy összefüggésükben rejlő fontosságukat ismerne. Nem lát bennök egy vezér eszmét, melyet e történetek tanulásában követhetne, melynek változásai lekötneék figyelmét, mely körül a történetek egy kerekded egészet alkotnának.

E történetek, kiragadva a zsidó nép politikai vallási életének egységes történetéből; elveszítik anyagi igazságuknak látszatát is és a gyermek könnyen hajlandó alakjait a meseszerűség mezébe öltöztetni.

E történetek összeállítása nem követ célzt, nem szolgálja az ó-test. vallás megismertetésének feladatát. Az egyes történetekben elszórtan megjelenő vonásai a jahvizmus életének nem képesek a gyermek eszében oly képzeteket alkotni, melyeken a zsidók vallásának ismerete felépülhet.

Pedig végre is ez a cél, nem pedig, hogy hallgatólag beleegyezzünk, hogy a már gondolkozó gyermek e minden hittani principiumot nélkülöző történetekből hamis, mesés képzeteket alkosson magának.

Már az elemi hitoktatásnál sem szabad szemelől téveszteni, hogy hitoktatásunknak egy — tárgyi tekintetben — oly befejezett egészet kell alkotnia, melyhez eredményesen fűzhessük hozzá templomi tanításunkat, melyben már dogmaticai, biblica theologiai, összehasonlító vallástörténeti, sőt társadalom bölcséleti elveknek, igazságoknak is érvényesülniök „kell“.

Az ó-testamentomi vallásnak tárgyi jelentőségét látom veszélyeztetve, hogy annak egyes történeteiben jelentkező hittani elemeket szétforgácsolva, minden rendszer nélkül, összefüggésükből kiszakasztva, egy-egy frázisos „Tanulság“-ban adjuk be a gyermekeknek.

Az ó-testamentomi vallás tanítása a maga lényegi fontosságában feltétlenül anyaga hitoktatásunknak, de mint ilyenek, nem a második elemi osztályban van helye, más vonatkozásban semmiféle bibliai történet se képezze végre a protestáns hittan tárgyát.

A második elemi osztályban, alkalmazkodva a gyermek értelmi fejlettségéhez, igen kevés lehet az, mit a legelvontabb tudományból, a hittanból feladhatunk, míg a külső szemléltetést megkívánó gyermeki értelmet fogékonyabbnak vélem ünnepeink, kultuszunk, egyházi külső rendtartásunk ismertetése iránt, összekapcsolva mindenesetre imák, énekek tanításával, erkölcsi érzékének fejlesztését előmozdító elbeszélések előadásával, de ilyenekül az ó-testamentom történetei semmi esetre sem alkalmazandók!

A harmadik elemi osztályba helyezném az ó-test. vallás tanítását. Nem az ó-test. bibliai történetek, hanem Izrael vallásának tanítását a maga valóságában.

Nem kezdeném a világ teremtésével, hanem előkészítő oktatást adnék, hogy miért kell a gyermeknek ép' Izrael vallásával megismerkednie a földek már akkor betöltő népek vallásai közül; és bevezetném Izrael történetét Ábrahámmal.

E ponttól kezdve — a biblica theologiai kutatások valódi és igazolt eredményeit tartva szem előtt — az ó-test. vallást, mint a fejlődés törvényeinek alávetett s azt tényleg követő vallást tárnám fel a maga fejlődési fokozataiban, kapcsolatban Izrael külső történetével, melytől az el nem választható.

A tárgy ily felvételét követeli subjective a hitoktató theologiai tanulmánya, melynek érvényesülnie kell; objective: a tárgy fontossága, mondjuk szentsége.

Azt hiszem, hogy ép' elég hosszú életü volt az ó-test. vallástanításának eddig követett módszere; mely az ó-testamentum alakjainak számára adott kegyes sóhajok emléztetésében kulminált. Felkereshetjük a külső burkok alatt levő igaz tartalmat, melyet a maga igazságában, helyes összefüggésében tanítva, csöppel sem tartok nehezebbnek, a gyermek értelmi fejlettségét meghaladóknak, mint az eddigi rendszer anyagát.

Elismerve az ó-test. vallás kijelentett voltát; elismerve, hogy Isten üdvözítő tervének végrehajtására választott nép volt Izrael; nem lehet más célunk, mint megtanítani, hogy miként valószínű meg Izrael a maga feladatát; illetőleg: mert feladatának megfelelni nem tudott: miként sietette az idők teljességének eljövételét. E célból megismertetném a jahvizmus életének minden igazolt fázisát, a pátriarchák vallását, a mosaismus, theokratia, profetismus és lévitizmus hittudatát, lényegét chronologiai egymásutánban.

Egy ily rövid felszólalás keretében részletekbe bocsátkozni nem lehet; de az bizonyos, hogy a vallástanítás reformkérdésében első helyet a régóta háttérbe szorított tárgyilagosság követel.

Egyedül ez lehet azon alap, melyen Izrael vallásának egységes, áttekinthető képét adhatjuk. Ezen alapon mutathatjuk ki szerves összefüggését az új testamentummal és juthatunk el minden ugrás nélkül, mint okról okozatra, az új szövetség kiadásának szükségességéhez és tanításához, melyet a 4-ik el. osztályba helyeznénk.

Újabbán egy pár indítvány tétetett arra vonatkozólag, hogy a népiskolában egyedül a biblia képezze a vall. tanítás kézikönyvét.

Mindenesetre helyes gondolat a bibliának kézbe adása, ismertetése; olvasásának megkedveltetése. De, hogy a biblia nem vallástanítási kézi könyvül iratott és mint ilyen nem használható a kívánt eredménnyel: ez, az elemi hitoktatás céljából bizonyos.

A hitoktatás nem vallásos kedélynevelés, vagy hangulatkeltés vallásunk tényei iránt; hanem alapkövetétele azon szilárd meggyőződésnek, mely nélkül jó cselekedetekben munkás hitet nem tudtak elképzelni.

A biblia mindenesetre tartalmazza a tiszta meggyőződés minden szükséges eszközét; de ez eszközök kiválasztásában, nagyobb mesterek is, mint mi egyszerű papok — tévedhetnek.

Ama vezéreszme, mely hitoktatásunk anyagát maga köré gyűjti, itt sem lehet más, mint az ó-testamentum tanításánál: t. i. Isten üdvözítő tervének megvalósulása.

És hogy ez eszme az új testamentumban miként valósult meg; az egyes könyvek és részek viszonylagos meggyőző erővel bizonyítják nekünk.

Hogy tehát miként használja valaki az új testamentum könyveit e célra, valamint, hogy a hitoktató

elsődlegesnek tartja-e e célt: nem közömbös a hitoktatás feladatának kérdésében.

A teljes bibliának kézikönyvül használata tehát nem helyes; de a vallástanítás céljaira felhasználandók mindazon helyek, melyek Isten üdvözítő tervének Jézus általi megvalósítását bizonyítják.

E helyek is csak bizonyos, következetes rendszerben alkothatják hitoktatásunk tárgyát, mely rendszer sulypontja Isten üdvtervének hangsúlyozása.

A negyedik osztály tananyagát Jézusnak a történelem keretébe beillesztett élete képezné. A történelmi hűséget hangsúlyoznom kell. Jézus életéhez tapadó minden misztikus, csodás elem csak ártana vallástanításunknak. Nemcsak a történelem Jézusa, hanem a „hit“ Krisztusa is szenvedne ez által. A gyermek esze különösen hajlandó arra, hogy a valóságnak általa megvont körét tullépő alakokat a legenda világába helyezze, mely lehet fenségesen ideális légkör, de legnagyobb kárára van célunknak. Incze Lajos által a III. osztályra adott tervezet alkalmas e célra; de én hangsúlyoznám Jézus életeseményeiben az illető időpontokat, gyakran figyelmeztetve az előző időkkel való kapcsolatra.

A felhozott csodatételeket csak megemlíteném; mint Jézus emberszeretetének tényeit; de nem nevezném csudáknak azokat.

A szentföld ismertetése az eseményekkel kapcsolatban és alkalomszerűleg: szintén javára válik a tárgyilagosságnak.

Jézus tanításait, Incze Lajos tervezete ellenében, én az V. oszt. anyagául használnám fel.

Példázatainak magyarázata és ezzel kapcsolatban a Pál leveleiben megnyilatkozó ker. hittartalom teljeseen betölti ez évet.

Ez év anyagában jelen kell lennie a ker. hittannak, melyet tételenként Jézus közvetlen tanításaihoz, vagy Pál leveleiben megnyilatkozó, hittudatához fűznék; és nem nyitnék új tanévet számára. Így, mintegy közvetlen kapcsolatban látnák a tanulók az egyház formulázott hittanát Jézus tanításaival.

Jézus evangéliumából, mint előforrásból származottnak látnák mindazon hitcikkeket, melyek az üdvösségre szükségesek; melyek igaz világitásban mutatják az Ábrahám óta felvett isteni üdvterv életét a Krisztusbani megvalósulásig.

Igy gondoltam kerekded egészet alkotni a népisk. III—V. osztályának tananyagából, melyhez VI-ikben egyháztörténelem járulna, ismételve, hogy nem annyira a külső keretek, a módszer, hanem a régi tankönyvekbe felvett anyag helytelen tendenciája fedte el a biblia szellemét és tette meddővé vallástanításunkat.

„A keresztyénséget, mint erkölcsi tényt fogni fel s annak a népek lelkiismeretében, eszében és akaratában új alapot szerezni: — ez a mi időnk egyházi faladata, — mondja Schenkel, ennek betöltését pedig csak Krisztus tudománya szabad szellemű ismeretétől várhatjuk.

(Sövényfalva.)

Szakács M. Albert,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Lelkészársaim figyelmébe. Mivel, mi lelkészek egyházkerületünkben többen, mint 300-an tanítjuk a vallást, ennek sikeres tanítását pedig jó vezérkönyv nélkül nem eszközölhetjük, becses figyelmüket felhívom a tiszántuli egyházkerület által pályá-

díjban részesített Kovács Lajos debreczeni tanítóképezdei igazgató vallástanítási vezérkönyvére. Az első füzet ára 1 kor. 60 fill., a második füzet ára 1 kor. 10 fillér. Kapható Debreczenben, Eperjessy István könyvkereskedésében. Én a vezérkönyv segítségével a mult iskolai évben igen szép előhaladást tettem, ennek segítségével nélkülözhetjük a tankönyvet a III-ik és IV-ik osztályokban is, az alsóbb osztályok, melyekben a gyermekek olvasni nem tudnak, e könyv segítségével a vallás elemeire könnyen megtaníthatók. Egyes lelkészársaim még nem tudták, hogy ily kitűnő vezérkönyv létezik, ezért hívom fel ez iskolai év kezdetén kerületünk lelkészeit ez általános elismerésben részesült, II-ik kiadást ért Vezérkönyvre. Király Gy., lelkész Medvés.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

Az amsterdami pénz ügyéhez.

Anno 1697. 14. Aprilis in consistorio politico ecclesiastico reformatorem supr. Claudiopoli super subsequ. conclusa sunt.

Ecclesiák és collegiumok curatori hol és kik legyenek, így következik.

Főcuratorok: Méltóságos gróf ur gubernator urunk ő Nga, vallásunkon levő Mélt. tanács uri rendekkel, püspökkel együtt.

Inspector curatorok. Az enyedi collegiumhoz: Matskási Boldisár uram, Kemény Boldisár uram, T. Bajtsi András praedicator uram, három b. professorkkal.

A fejevári collegiumhoz: Bartsai Ábrahám uram, Inczédi Pál uram, T. püspök uram, professor uramék.

A kolozsvári collegiumhoz: Id. Vas György uram, Rédei Pál uram, T. három praedicatorok s professork a consistorium b. tagjaival együtt.

A vásárhelyi iskolához: Bethlen Sámuel uram, Bagothai Ferencz uram, az ott való két b. praedicatorok.

Az udvarhelyi iskolához: Bethlen János uram, Borbély János uram, ott való b. praedicator és professor uraim.

A kézdívásárhelyi iskolához: Kálnoki Farkas uram, Bernáth János uram, ott való b. praedicator uram és azon tractusnak b. esperestje.

A leveleket transsumaltatni kellekik.

Az ecclesiák leveleinek párját T. püspök uram kezébe kell assignalni. A collegiumok leveleinek mását, kinek-kinek a specifikált helyek szerint való professor uraiméknak és ő kegyelmek prospicialjanak rolla. Az original leveleket pedig jó gondviseléssel, külső belső curatorok pecsétí alatt, jó záros ládában, tutoris conservationis gratia Szebenben kell collocalni, melyhez egyik az másik nélkül, se egyszer, se másszor ne nyuljon.

Püspök uramék holnap egyben gyűlvén determináljanak arról, hogy bizonyos helyre s terminusra, mikor, hova gyűljenek közönségesen.

Az ecclesia ládáját pedig, mely most itélő mester Alvinczi Péter uramnál vagon, pecsételjék le és az collegium boltjában tegyék le, melyet azon terminusra s helyre az hova gyűlnek, vitessenek el akkor.

Az ecclesia amstlodami pénzét, mely Bethlen Miklós uramnál vagon, megadván vox szerint determináltatott, bonis modis et conditionibus ha veszi az universitasnak adják inkább másodsor, mintsem másnak.

Ex eodem consistorio extradat, per eosdem.

Ujabb anno eodem et die 16. Aprilis együtt lévén az Méltóságos és Tiszteletes consistorium.

Expediáltak Bethlen Miklós uramhoz Kalnoki Farkas és Nagy Pál uramékat, Tiszteletes enyedi professor Kolozsvári István és kolozsvári praedicator Csepregi Mihály uramékat megizenvén ő kegyelmek az eddig lett conclusuma szerint a consistoriumnak, hogy az amstelodami pénzt ő kglme adja kezében a curatoroknak, hogy az universitasnak kiadhassák interestre, melyre azt izente ő kegyelmek által, hogy már tegnap az captalanokkal azon dolgot elvégezte; nemes ember lévén, ha kinek mi dolga, procedaljon, senkinek számadó szolgája nem volt, nem tartozik számadással.

Azért ujabban discourálván ezen dologval a consistorium, tetszett közönségesen az egész consistoriumnak, belső és külső minden rendinek, mivel világosan constal annak az Amsterdamból lehozott pénznek parata pecunia Bethlen Miklós uram kezében való devenialása, az előbbi conclusumok szerint ad 15. Maji anni praesentis. Külső és belső rendekből álló curatorok Enyeden összegyülvén, akkor az egész summát azon becsületes curatoroknak adja be, minden tovább ide s tova való halogatás nélkül, melyet ha ő kglme nem cselekednék, valami haszna az ecclesianak azon pénzből mind eddig jöhetett volna, vagy ezután is jöhetne, annál is inkább, ha kára következett volna, vagy következne most utánna is. Mivel ha most megadta volna ő kegyelme, vagy arra a terminusra megadja, az ecclesia bátor-ságos helyre collocalja, meg nem adván pedig periclitálhat az egész summa is. Azért mint feljebb is megirtuk, egész minden kárát magán ő kegyelmén és maradékan praetendálja az ecclesia. Mely capitalis summa tézsen 11,533 azaz tizenegyezeröttszázharminczhárom forintokat.

A mit pedig ő kegyelme tüllünk oda küldött b. atyánkfiái által izente, hogy azon dolgot elvégezte a captalanokkal, azon ő kglme captalanba beadott munkáját a consistorium a captalanból kivételte s megolvastatván egészszén, az dolgokkal és a dolgoknak mostani folytatásával, sőt jó karban való állításának igyekezetivel ellenkezőnek láttuk és találtuk, ugyanynira, hogy valamiket ő kglme ezen protestatiójában ezen consistoriumban levő becsületes belső, külső rendek nyakába akar háritani az ecclesianak követkehető kára iránt és az dolgoknak jó rendben való nem vétethetések iránt, mindazoknak okai nem a consistorium, hanem az ő kglme maga megkeményítése a consistorium végzési ellen, melyről a consistorium is protestatiót ad be a captalanba és ezen mostani utóbbi végzésivel is a consistorium mind most s mind jövődöre nézve Bethlen Miklós uram ő kglme captalanba beadott irásit és protestatioit cassálja, haszontalannak s méltatlannak pronuncialja.*

Oldaljegyzék: B. M. adósságáról való delibermatuma a Mltsgs főconsistoriumnak.

Közli: dr. Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

Évmegnyitó a theologián. Theol. fakultásunkon a tanév ünnepélyes megnyitása szept. 16-án d. e. 11 órakor tartott meg. A tanárkaron és ifjuságon kívül ott láttuk: dr. Bartók György püspököt, Gidófalvi István theol. gondnokot, dr. Schneller István egyetemi tanárt, dr. Csernáttoni Gyula kir. tanfelügyelőt, dr. Sárkány Lajos, Tárkányi György. tanárokat stb. A „Jövel Szentlélek...” elhangzása után buzdó imát dr. Kecskeméthy István tanár mondott. Azután Kenessey Béla theol. igazgató mondta el gyönyörű évmegnyitó beszédét, melyet

* A kolozsvári ehk. ltban Fasc. 10. L. B. Nro 10.

lapunk mai számában közlünk, úgy gondolkozván, hogy az abban foglaltató komoly intelem nemcsak a pálya kezdetén állóknak, hanem a már munkában izzadóknak is alkalmul szolgálhat komoly elmélkedésre.

Vizsgálatok theol. fakultásunkon. Az 1906. évi rendes vizsgálatok szept. 12—15. napjain folytak le theol. fakultásunkon. A kiken a vizsgálat letételének sora volt — igen kevés, betegség által igazolt, kivétellel — mind megjelentek a vizsgálatra. A vizsgázók száma oly nagy volt, hogy majdnem állandóan két vizsgáló-bizottság előtt kellett folytatni a kérdezést s így is három napi kemény munkába került a kikérdezés. A második lelkész-képesítő vizsgálatra 22 segédlelkész jelentkezett. Ezek közül egy nem bocsáttatott vizsgára, mert szolgálati bizonyítványa nem volt rendben. Egy elégtelen írásbeli alapján vettetett vissza. Kettő két-két tárgyból kapván elégtelen osztályzatot, egy év múlva lehető javító vizsgálatra utasítottak. A többiek közül 2 jeles, 6 jó és 10 elégséges osztályzattal állotta ki a vizsgálatot. — Az első lelkész-képesítő vizsgálatra 21 absolvált theologus jelentkezett volt. Ebből öten visszaléptek; egy három hónapra, egy egy évre javító vizsgálatra, egy pedig az egész vizsgálatnak megismétlésére utasítottak. A többiek közül 3 jeles, 2 jó és 8 elégséges eredménnyel állotta ki a vizsgálatot. — A theol. alapvizsgára 34 másodévet végzett theologus állott. Ezek közül négyen 3 hónap múlva lehető javító vizsgálatra utasítottak; a többi közül 7 jeles, 9 jó és 14 elégséges eredménnyel tette le vizsgálatát. Egészben véve ugy a rend, mint az eredmény tekintetében megnyugtató számok. A vizsgáló bizottságban végig részt vettek: dr. Bartók György püspök elnöklete alatt Sándor János, Deési Gyula, dr. Elekes Viktor esperesek, Bodor János lelkész és theol. tanárok. Szécsi Ferencz lelkész családi körülményeivel mentette ki elmaradását.

Theol. fakultásunk népeisége az 1906—7. isk. évben. Beiratkozott: a) theologus 26 a IV. évre; 33 a III. évre; 23 a II. évre; 46 az I. évre; összesen az I—IV. évre 128-an. Ezek között van 3 végzett tanárjelölt és 1 diplomás jogász; b) tanárjelölt 36. Így az intézet tagjainak összes száma 164. A theologusok egy része természetesen künnlakó, mivel az internátusban nem kaptak helyet.

Az Irsay-ügy. Egy lépéssel — s ez eddig az egyetlen törvényes lépés az akcziót vezetők részéről — tovább haladt. A mult héten beadott a perújítási kérés. Csakugyan akkor tárgyalt a zavargók megbizottaival a presbiterium által kiküldött bizottság, dr. Csernáttoni Gyula kir. tan. tanfelügyelő elnöklete alatt a czélből, hogy a törvényes mederben maradásra bírja őket. Minő eredménnyel? a jövő fogja megmutatni. A „csüri-istentiszteletet“, mint a lapok írják, a jövő vasárnapon meg fogják ismételni.

Kendeffy-émlékünnepély. A mezőmehesi ev. ref. egyházközség tagjai folyó hó 12-én, a néhai Kendeffy Gyula halála évfordulója napján, megható és kegyeletes gyász emlék-ünnepélynek voltak tanúi és résztvevői. Az emlék-ünnepélyt Kendeffy Lajos mezőmehesi nyábiratos rendezte az elhunyt iránti hálából, mely alkalommal a nagy örökagyó és egyházalapító végóhaja értelmében, a sirja fölé állított emlék-oszlop is felavattatott. Az ünnepélyen résztvettek a Kendeffy-család tagjain kívül, gróf Bethlen Balázs végrendeleti végrehajtó, a mezőmehesi ev. ref. egyházközség presbiteriuma és az egyház tagjai szép számmal. A helyi gör. kel. és gör. kath. lelkészek s a község előljárósága. Az ünnepély délelőtt 11 órakor kezdődött, a családi sirkertben, a hol Csegezi Tamás és Pintér Lajos kántor-tanítók gyászdalt énekeltek, mely után a nagyenyedi egyházmegye esperese, Jancsó Lajos, szép és megható imát mondott, Nemes Elek mezőzahi körlelkész pedig emlékbeszéd keretében emlékezett meg a Kendeffyék haza és egyház iránti szeretetükről s végül buzdó imában kért a sirkertben pihenőknek — az isteni gondviseléstől — továbbra is háborítatlan csendes álomot. — Az ünnepélyt két tanító atyánkfia megható gyászdala zárta be. A gyász-ünnepélyen megjelenteket Kendeffy Lajos vendégelte meg, kinek családja körében is a jelenlevők hálás elismeréssel emlékeztek meg a nagy Kendeffy Gyuláról, kinek emléke legyen örök s nagy tettekre lelkesítő haza és egyházunk iránti munkás szeretetben!

Székfoglalás. Székelyudvarhelyi ref. kollégiumunkban, az új iskolai évnek szeptember 5-én történt ünnepélyes megnyitásával kapcsolatban *Biró Sándor* valóság tanár székfoglaló beszédet olvasott. „*A vallás, Arany költészetében*” című értekezésnek szerencsésen megválasztott tárgya hálás és oly gazdag volt, hogy annak minden oldalú megvilágítására és teljes kimerítésére gondolni se lehetett, egy nem is annyira szakszerű, mint inkább csak a nagy közönségnek szánt rövid, mindössze félóráig tartott fejtegetés keretében. Hiszen dologhoz értők előtt fölösleges bizonyítogatni, hogy Arany Jánosnak úgy egyénisége, mint egész élete és költészete az erény, a becsület, az igaz vallásosság, az egészséges életbölcselet és a hazaszeretet inkarnációja, megtestesülése volt. Éppen azért értekezőnek, igazában és igen helyesen nem is az lehetett a célja, hogy Arany zamatos és tiszta színmagyar költészetének vallásos színvegyületét és bűbáját a maga teljes egészében ölelje fel és minden ízében tárja szemünk elé, hanem inkább csak az, hogy költészetéből, amelynek *zománczát* a vallásos érzület adta meg, a a magyarnemzetnek ebből a szép, himes, virágos és gazdagon gyümölcsöző kertjéből válogatva, egy csinos és illatos kis csokrot állítson össze és nyújtson hálás közönségének, hogy a sok nemes és érett gyümölcsből egy kis izletet gyűjteménnyel kedveskedjék. És ezt a nemes czélt el is érte, elismerésemelött szép sikerrel megvalósította; ezt a szép feladatot derekasan meg is oldotta, mert jó szándéka egységes és jó alakban öltött testet. Arany „*Enghülés*”, „*Gyermek és szivárvány*”, „*Rakhet siralma*”, „*Welsi bárdok*”, „*Arva fiu*” és a többi alanyi és tárgyi költeményeiből vett találó idézetekkel illusztrálta azt a kétszertelen tényt, hogy a legmagyarabb nagy költő egész lényét, teljes valóját az igaz vallásosság, a józan életbölcselet, a szivós faj- és hazaszeretet hatotta át és hogy e tekintetben még *Tompát*, a kálvinista papköltőt, a magyar népies triás ama másik kimagasló alakját is jóval túlszárnyalta. Értekezőnek szívből gratulálunk, úgy a szerencsés tárgyválasztásért, mint a tetsző formáért és az azok által elért szép sikerért is!

Tíz éves találkozás volt szeptember 9-én, a székelyudvarhelyi református kollégiumunkban. Ezuttal azok találkoztak, akik a milleniumi esztendőben tettek érettségi vizsgálatot és léptek ki onnan. A 20 iskolatárs közül kettőn azóta már szebb hazába költöztek; a többi él és sok tisztes állást tölt be. Egy hónap alatt ez ott immár a második összejövetel!

A hajduböszörményi Bocskay-ünnepségeket rendező bizottság ez uton adja a Magyar. Prot. Irod. Társaság és a tiszántúli ref. egyházi értekezlet és belmissió egyesület tisztelet tagjainak előzetesen tudomásul, hogy szálloda Hajduböszörményben nincs. Akik mindenáron szállodában óhajtanak elszállásoltatni, méltóztassanak jelentkezni s akkor Debreczenben gondoskodunk szállodáról. A vonat-összeköttetés olyan, hogy fél 7 órára érkezik Debreczenből Hajduböszörménybe és este 10 órára érkezis Böszörményből Debreczenbe vonat. Az út háromnegyed órát vesz igénybe. Kéri a bizottság a jelentkező vendégeket, hogy érkezésük idejét mielőbb pontosan tudassák, mert különben a vonattól beszállítás iránt nem tud intézkedni, ami leginkább a vendégekre lesz kellemetlen és hogy lehetőleg szept. 29-én a délutáni 5 óra 45 perces vonattal érkezzenek. A kedvezményes jegyek és az elszállásolási lista idejében meg fognak küldetni kinek-kinek. Kedvezményes jegyet kiadni csak jogosított testületi tagoknak, vagy tag-egyesületek képviselőinek van a bizottság feljogosítva.

Köszönet. Folyó évi szeptember hó 13-án kolozsvári ref. egyházunk hídelvei gyülekezetét kedves meglepetésben részesítette dr. *Csernátöng-Gyuláné sz. Fehérváry Erzsébet* kir. tanácsostan-felügyelőné ő nagysága, midőn egy krémszínű ripsz-selyemből készített s ugyanolyan színű széles selyem-csipkével körített diszes, szép urasztali kis terítőt küldött az Ur oltárára kedves ajándékkal. Bár minden jó cselekedet önmagában hordja méltó jutalmát; kedves kötelességnek ismerem, hogy úgy magam, mint hídelvei gyülekezetem nevében itt a nyilvánosság előtt is őszinte szívből mondjak hálataljes köszönetet a nemesszívű urnónek kegyes ajándékáért, mellyel kegyeszereinket gazdagítani s urasztalunk diszét emelni szíves vala. Isten áldása legyen a nemesszívű adakozón és ked-

ves családján. Kolozsvárt, 1906. szept. 16-án. *Benedek Arpád*, hídelvei ref. lelkész.

Hálás köszönet. „Mert nékem mind életemben, mind halálomban nyereségem a Krisztus: (Fil. I. 21.) A szt.-margitai ev. ref. egyházközségnek, Isten dicsőségére ajándékozták Pásztohy Jenő és neje, Nagy Anna 1906.” E felírás ékesíti azt a nyolczszögletű, kemény, szintölgyfából készült művészi kivitelű Úrasztalt, melyet szt.-margitai egyházunk említett kegyes jöltevévőkől nyert. Az ősök nyomdokán járva, cselekedtek. Adja Isten rájuk áldását nem mértékkal. Fogadják egyházközségem hálás köszönetét! Szt.-Margita, 1006. szept. 8. Kovács Gábor, lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

987—906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nagyernyei* egyházközség *kántortanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom díjlevél szerint: 1. Melléképületekkel ellátott tisztes lakás 601 □ öl udvar és kerttel. 2. 7¹/₂ h. szántó 71 kor. 14 f. értékben. 3. Egyház pénztárából 293 kor. (Félévenként előre fizetve.) 4. Tandij az egyház pénztárából 12 kor. 60 f. 5. Stóla megváltás czimen 12 kor. 6. 8 öl vesszős-karós fa hazaszállítva 32 kor. értékben. 7. Szántás és aratás becsértéke 38 kor. 40 f. 8. Állami kiegészítés évenként 342 kor. Összesen 801 kor. 14 f.

Kötelességei: A tankötelesek tanterv szerinti tanítása és mindennemű kántori teendők pontos végzése, egyházi gyűlések jegyzői teendőinek ellátása. Dalárda szervezése és vezetése. Lelkész akadályoztatása esetén istentisztelet végzése.

Pályázati határidő 1906. okt. 10. Kellően felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához adandók be Nyáradszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 979—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *haranglábi* lelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Tisztes lakás gazdasági melléképületekkel és 684 □ öl kerttel. 2. Földhasznélvezet (5 h. 1096 □ öl) 60 kor. 3. Kézpénz, különböző járandóságok 188 kor. 4. Termény (kepe) értéke 400 kor. 84 f. 5. Munkabeli szolgáltatások értéke 23 kor. 34 f. 6. Stóla 26 kor. Összes jövedelem 698 kor. 18 f., melyből 126 kor. 75 f. engedélyezett kiadás. Állami kiegészítés 1028 kor. 57 f.

Kötelességek: az anyaegyházban teljesítendő rendes lelkészi teendőkn kívül, a désfalvi leányegyházban, minden harmadik vasárnap délelőtt istentisztelet tartás és évenként hatszori urvacsoara osztás.

Pályázati határidő 1906. okt. hó 10. Szabályszerűen felszerelt folyamodványok ntisz. Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1906. szept. 15. Dr. Bartók, püspök.

1245—1906. sz.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye közgyűlésének m. t. tagjait a f. hó 27-én d. e. 11 óraker Székelyudvarhelyt a ref. kollégium nagytermében tartandó rendkívüli *közgyűlésre* tisztelettel meghívom.

A közgyűlés egyetlen tárgya: Véleményadás az Igazgatótanácsnak a szeretetházi járulékok tárgyában 1671—1906. sz. a. közzétett körlevelére, illetve a nagyenyedi egyházmegye tanácsának idevonatkozó indítványára.

Tiszt. kartársaimat felkérem, sziveskedjenek a világi és tanítói képviselőket erre a közgyűlésre meghívni.

A közgyűlést megelőzőleg 9—11-ig e. m. tanácsülés tartatik, melyre a tagokat meghívom.

Alsósófalva, 1906 szept. 18.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Ref. papi kongresszus.

Egyes lapok s főleg a „Magyar Szó“ hasábjain az utóbbi időkben újra kísért a ref. papi kongresszus eszméje.

Az eszme nem új. Évekkel ezelőtt, ha jól emlékszünk, a felsőborsodi egyházmegye ágilis papsága és értekezlete vetette fel. Akkor, annak a gyanunak hatása alatt, hogy ebben bizalmatlanság foglaltatik egyházunk hivatalos vezető testületei és egyénei iránt: — úgy emlékszünk — maguk a kezdeményezők állottak el a kivítettől.

Most, hogy a hűvös borsodménnyel ünnepségekkel kapcsolatosan újra felmerült az idea s némely lelkes, buzgó paptársaink ugyancsak lelkesen agitálnak mellette, nem tartanók szerencsésnek, ha egyházi lapjaink hallgatással mellőznék e kérdést s ezzel előre, mint valami nyugtalan elmék éretlen kísérletét, discreditálni segítenének a mozgalmat.

Olyan világban élünk, a mikor minden téren arra törekszenek az emberek, hogy eszméiknek az asszociáció útján súlyt és megvalósulást biztosítsanak s a kormányzatra hivatottak is mindinkább belátják, hogy intézkedéseiknek, törvényeiknek csak az biztosítja az érvényesülést és óhajtott sikert, ha az érdekelték tömegének lelkében helyesléssel találkoznak, ha közóhajt elégitenek ki. Közszellemet teremteni s a közkiváncsalmat megismerni: érdeke úgy az egyeseknek, mint a vezetőknek s a mi erre vezet, annak jogosultságát el kell ismernünk. Viszont azonban csak az olyan megnyilatkozások jogosultságát lehet elismerni, a melyek az illető élet és munkakör egyeteme és egyetemes érdekei kifejezőjéül tekinthetők.

E szempontból kell megítélnünk a ref. papi kongresszus eszméjét is. És itt — megvalljuk — bizonyos nehézséggel állunk szemben. Nem látjuk világosan körvonalozva sem azt, hogy kikből álljon a kongresszus, sem azt, hogy mivel foglalkozzék. „Papi“-nak van nevezve s mégis egyik író „a világiak bevonását“ is

ajánlja. Tárgyai pedig még bizonytalanabbak. Aki tehát az eszmében valami életrevaló momentumot lát: annak első kötelessége a dolog tisztázásához hozzájárulni. A böszörményi ünnepségek egy havi halasztást szenvednek legújabb hiradás szerint. Ez idő jól felhasználva még elegendő arra, hogy több világosságot derítsünk a kérdésre s közreműködjünk azon, hogy lehetőleg egészséges és életképes legyen az újszülött.

Erre nézve mi magunk részéről szives figyelembe ajánljuk az épen most lefolyt s évek óta nagyobb érdeklődést keltő Orsz. kath. nagygyűlés oekonomiáját. Mért ne tanulhatnánk tőlük, mikor az agitációnak ezt a formáját ők is voltaképen a külföldi protestáns testvéreinktől tanulták el?!

A mit pedig ezektől tanulhatunk, az első sorban az, hogy nem apró-cseprő egyház-kormányzati dolgokkal foglalkoznak, hanem a vallást és egyházat érdeklő egyetemes nagy elvi kérdésekben foglalnak állást, hoznak oly elvi rezolúciót, melyeknek érvényesülést a közvélemény nyomása szerez. Elvi irányítás alá veszik itt mindazon egyháztársadalmi kérdéseket és tényezőket, a melyek már szűkebb körökben autonomikusan működnek s a melyeket nem bénítanak meg valami központi adminisztrációval, hanem megelégesznek azal, hogy közöttük létrehozzák a lélekben, irányban, törekvésekben való kapcsolatot. Nem felülről építnek, nem a központnak csinálnak fiókokat, hanem a helyi szükségek szerint önállóan alakuló egyesületeket hozzák össze szabad szövetségben eszmék termelésére, gondolkodás megtermékenyítésére, további munkásságra való lelkesítésre. Nem zárják ki az anyagi ügyeket, de azokat is nagy elvi szempontok alá helyezik s nem engedik az érdekvépviselet posványába süllyeszteni. A különböző szakosztályok úgy helyezkednek el az egészben, hogy mindenik önállóan, de mindenik a nagy közös célra működik össze.

Ilyen formán gondolom én a magyar protestánsok évenkénti nagygyűléseit is. A ma-

gyar protestánsokét és nem csupán a reformátusokét, vagy plané csak a papokét. Az az irányzat, mely a papokból akar érdekszövettséget alakítani a modern szociálistaszervezetek mintájára s a mely nyíltan hierarchiai szervezetet sürget az „Egyetértés“ hasábjain, protestáns egyházaink jellemének meg nem felel s oly természetes reakciót hívna ki a világiak részéről, mely magának a papságnak is kárára válna. Azonkívül itt nagyobb dologról kell, hogy szó legyen, mint a papságnak, bármily fontos, de mégis csak részletkérdést képező anyagi és más érdekeiről. A magyar protestántizmus szellemi és szociális érvényesüléséről a magyar közéletben. Vallásunk egyéni és szociális megelevenítő erejének kifejtéséről s ennek eszközeiről. S ebben a magyar protestántizmusnak legalább két testvéregyháza karöltve kellene, hogy eljárjon. Nemcsak a számbeli erő miatt, de főleg azon sokoldalúság miatt, melyet együtt képviselnek s a melylyel egymásra jótékonyan s kiegészítőleg hathatnak. Továbbá egyháziaknak és világiaknak közösen, minden megkülönböztetés nélkül. A papság csak erjesztésre hivatott kovász, a kelesztendő tészta maga az egyház, sőt az egész társadalom egyeteme és pedig nemcsak passiv köre, de aktív tevékenységre hivatott részese e munkának.

A mi ennek a protestáns nagygyűlésnek a tárgyát képezné, az azt hiszem a Magyar Prot. Irod. Társaság körül szépen kiformalódhatnak. A mint már most is azzal kapcsolatosan, legalább egyidejűleg tartja közgyűlését az u. n. belmissziói társaság, úgy tarthatnák a kerületek Egyházi, illetőleg papi értekezleteinek szövetsége, a charitativ tevékenységet folytató „Nagypénteki Ref. Társaság“, a Prot. Nőegyletek szövetsége, illetőleg küldöttei, a biblia, illetőleg vallásos iratokat terjesztő társaságok, a Kálvin-szövetség, az ifjusági egyesületek, Bethlen Gábor-kör stb. stb. természetük szerint egy-egy szakosztályt alkotva. Bizony-bizony lenne mit tanulni egymás életének közelebbi megismeréséből, munkáiból és céljaiból. Ki lehetne ezeket azután egészíteni közjogi és vagyoni, iskolai, diakonai kérdéseket tárgyaló osztályokkal is; szóval felölelni az egyházi élet minden mezejét.

Igy lenne ez egyetemes érdekeket szolgáló s minden buzgó prot. ember érdeklődését méltán igénylő „Protestanten - Tag“-gá, melynek rezolútiói irányt szabnának a tevékenység minden körének s a mely a vezetőket is tájékoztatná, ösztökélné s a tábort lelkes munkára inspirálná.

A kik a ref. papi-kongresszus ügyében buzgólkodnak, vegyék figyelembe ezeket s ilyen irányban próbálják kiszélesíteni és mélyíteni az agitációt. Így lehet belőle valami életrevaló, minden érdeklődést joggal igénylő akció, mely lassan, de biztosan célhoz vezet. Erre már az

idén megtehető a lépések s a jövő évben már hatalmas megnyilatkozást várhatunk, egyetemes érdekeink javára. Szamosmenti.

A keresztyén vallás két sarktétele és azok társadalomfejlődési jelentősége.

— Felolvastattott a nagyszombati ev. ref. egyházmegye szept. 8-án Vizaknán tartott egyházi értekezletén. —

(Folytatás.)

A farkas legyilkol egy egész nyáját, jóllehet egy birkával is jól lakik. A macska az elfogott egeret nem öli meg azonnal, elereszti, futni engedi, játszik vele, gyönyörködik áldozatának halál vergődéseiben és csak ezen élvezet kielégítése után falja fel. Az állat típusoknak ilyen az erkölcsé; ők nem érzik, nem ismerik állati mivoltuknak undokságát, nem is vágyódnak abból szabadulni, az ő helyzetükben nincs bűn, nincs váltság.

Az emberben, mint szerves élet állatországához tartozó egyedben is megvannak az állattypust jellemző mindenféle sajátságok. A természeti ember elsősorban meleg véreű, gerinczes emlős állat. Mint ilyennek első létfeltétele állati ösztöneinek, szükségleteinek kielégítése, osztozik ezen typus minden közös tulajdonaival. „Teremtetett az első ember Adám, élő állattá, az utolsó Adám pedig elevenítő lélekke“ — mondja Pál. (I. kor. 15. 45.)

Ebből az állapotból kell neki Isten országában, mint a szervesek országa felett fokozati elkülönítésben létező régióban magasabb szellemi, erkölcsi életre emelkedni, fejlődési fokának megfelelő organumokat és élő organizmust létrehozni. Ennek a magasabb szellemi életnek is meg van a maga külön, önálló typusa, melynek mintájára kell alakulni, a ki nem más, mint Jézus Krisztus. Rólla mondja az irás „kezdetben vala amaz ige és az az ige vala az Istennél és az az ige Isten vala“ (Ján. I. 1.) És már az esetről tan azt mondja meg, *ami vagy: a váltságtróli pedig azt, a mivé lenned kell.*

A típus felvételének vagy elvetésének jogosultságát lehet vitatni, a felett is lehet veszekedni, hogy a társadalmi fejlődés különböző fokai a kultura eredményei-e vagy pedig egy öntudatos szellem örök, változatlan terveinek megvalósulásai-e: de azt aligha lehet komolyan állítani, hogy a vallás-erkölcsi élet tüneményei, azon öröknek hatásai, melyek a keresztyénségben jelentkeznek, kizárólag fizikai, chemiai, fiziologiai, szociologiai törvények alkalmazásával felderíthetők legyenek, mert a vallás-erkölcsi tüneményeknek, Isten országa életjelenségeinek is megvannak külön, önálló fejlődési törvényei, melyek ezen kötelekben tárják fel különleges sajátságaikat.

Lám a társadalomnak, mint Isten országa termő talajának, mint eszes, értelmes, vallásos egyedek összességéből kialakult organizmusnak, a maga osztatlan egységében meg van — hogy úgy szóljak — önálló esze, szive, értelme, erkölcsé, tud akarni, lelkesedni, gyűlölni, alkotni, rombolni. De a társadalomnak, esze, értelme, akarata, lelkesedése, világnézlete, erkölcsé egészen más, mint az őt alkotó individuumok hasonló nemü sajátságai. Ha a tömeg szenvedélye lángra lobban, ha lelkesedése vagy boszuja kitör, magával ragadja a leghiggadtabb bölcsét, a legjámborabb moralistát, a legobjektivebb tudóst, a legjelesebb államférfit is. Az egyéni meggyőződés, akarat háttérbe vonulnak, elvesznek az egyedek a tömegben, mert ennek akarata, szelleme törekszik érvényesülni. Az egyéni mindig ki van téve azon eshetőségnek, hogy a szokás, a divat, uralkodó kor-szellem hatása alatt elveszti saját eszét, hitét, vallását, erkölcsét, nem ura magának, tör, zúz, rombol,

a nélkül, hogy tudná miért. A tömegben szörnyeteg lesz a legszelidebb és meghunyászkodik a legvérengzőbb, a szerint, mint a tömeg esze, erkölce, lelkiismerete vezeti. Gyakori azonban ennek ellenkezője is. Egyeseknek erős akarata, szelleme, jelleme vagy jellemtelensége, egyeseken elkövetett valódi vagy vélt méltatlanságok, igazságtalanságok, sokszor számba sem vehető csekélységek lánggra lobbantják a tömeg szenvedélyét, mely azután hatást nem ismer a kielégítésben. Az ember társadalmi környezetének, a társadalom egyeseknek hatása alatt áll.

Bizonyos, hogy a társadalom, a tömegek, osztályok pszichológiája, vallása, erkölce, akarata nem az ezeket alkotó egyesek pszichológiája, vallása, erkölce, akarata, hanem valami egyéb. Ezek együtt működésének eredménye ugyan; de mégis különböző. Az állat-emberrel foglalkozó pszichologus megérti, hogy a szellemi, vallás erkölcsi tünetnyek alapfeltétele a gyomor követelése, az éhség, melyet első sorban kell kielégíteni, mert különben nincs élő szervezet, nincs idegrendszer, nincs szív, értelem, gondolat, akarat; azt is tudja, hogy a szerves élet kezdetén az észnek, értelemnek semmi nyoma. Idő kell, míg a szervek fejlődésével akkora tekintélyre emelkedhetnek, hogy a természeti ember azok vezetésére bizza magát.

Tagadhatatlan, hogy az észnek, értelemnek uralma a folytonos fejlődésnek oly magas foka, melyre a természetnek csak oly fejlett organizmussal ellátott alkotása emelkedhetik, mint az ember; ez is kizárólag csak társadalmi környezetben. Ez az állapot azonban a folytonos fejlődésnek nem bevégzett csúcspontja, mert az végtelen. Sokan úgy vélekednek, hogy az ész, az értelem, a kultúra segítségével önmagától, saját erején, a folytonos fejlődés törvényénél fogva emeli fel az embert állati helyzetéből egy magasabb fejlődési fokozatra. De vannak mások — és ezek számát a természettudományok felfedezései rohamosan nevelik — kik Pál apostollal — bár ha őt közelebről nem is ismerik — azt hirdetik, hogy az önző érzéki állat-ember valami felsőbb életelv, az apostol szerint *isteni kegyelem* nélkül, hátrólt állati sajátjaiból épen úgy nem szabadulhat, mint az oxigén, hidrogén, nitrogén, a szerves életnek ezen elemei saját erejükön nem alakulhatnak át élőszervekké, sejtekké, izmokká, idegekké, az érzelmek, gondolatok, akarat, mozgás szerveivé. Mint ezeket a szervetlen állapotból az életerő: úgy emeli fel az *isteni kegyelem* az elesett embert állati helyzetéből egy felsőbb régióba — Isten országába. „A törvény cselekedeteiből egy test is nem igazul meg Isten előtt, hanem megigazulunk ingyen, Isten kegyelméből, a Jézus Krisztusban lett váltság által“ (Rom III. 20. 24.) mondja Pál apostol.

(Vége. köv.)

Még egy pár megjegyzés Vigil bíráló ismertetésére.

Lapunk idej 36. számában vakmerő lépésre vetttem: kétségbe vontam Vigil kritikájának abszolút értékét. Meg is kaptam érte. A következő számban „Rektor-professzori beszédek“ czimen rám zuditotta haragjának összes menyköveit.

Mit tegyek? Felfogom, de először konstátálom, hogy megjegyzéseimre érdemileg semmit sem válaszolt, azokból semmit sem czáfolt meg. Tehát valamennyit fenntartom teljes tartalmokban. Egyebekre itt a válaszom.

Azt már a multkor is mondtam, hogy ismerem Mikó intelmét; 62-ben mondtott beszédének kézírata most is kezemben van. Mi volt akkor? Egyebeken kívül teljes abszolutizmus. Wohlgemuth, kormányzó tábornok rendelete még mindig kísérthetett. Mit te-

hetek én róla, ha „Vigil“ most is Wohlgemuthokat lát?! Sapiienti satis.

Rektor-professzori beszédeimből czélzatosan, az összefüggés elmetszésével, kiálló idézetei egyes lelkü embert nem bánthatnak. Előbbi megjegyzéseimben kiemeltem, hogy a *nevelés alapja és sarkköve a közvetlenség, egyenesség és őszinteség*. Amiket mondtam, ezeknek nyugodt, meggyőződésből fakadó meggondolásával mondtam. A „mámoros meggondolatlanságot“, ezekre csak az láthatja rá, aki az őszinteség szabad levegőjétől irtózik. Vagy talán ezt mondtam volna az ifjuságnak:

„Nekünk a jelent össze kell kötnünk a multtal, ennek tanulságait hasznunkra fordítanunk a jelenben, de azért óvakodnunk kell attól, hogy megrójuk, elítéljük a jelenben azt, amitől a történelem tanulásának rendén együtt iszonyodtunk meg?“ Szeretném én azt a szülőt látni, aki ilyen szellem mellett ide hozná gyermekét!

E helyett mondtam a többi között a következőket: „Az ifjuság vezetőinek kötelességök, hogy a szív és értelem működése között megteremtsék az egészséges harmóniát. Erre soha több és jobb alkalmunk nem volt, mint a mult iskolai évben. A nagy idők, nagy emberek emlékezete, épen a nyomasztó politikai viszonyuk sulya alatt, sokkal nagyobb erővel tört ki a multnak ráakodott rétegei alatt, mint 48—9 óta bármikor. A visszatért nagyok lelke megtermékenyítette az egész nemzetet, megnyitotta számára a történet iskolájának legfényesebb csarnokait.

Ebben az iskolában mindnyájan tanuló ifjusággá váltunk. Ezért volt könnyű megteremtünk a harmóniát szív és értelem között stb.“

Megbotránkozással idézi Vigil beszédemnek azt a helyét, melyben az életbe kilépő ifju szerencsétlen helyzetéről (a multban) szólottam a következőkben: „Talán örökre elmúlt az a gyászos idő, mikor az ifjunak, ha boldogulni akart, meg kellett tagadnia azokat az ideálokat, kikre, mint követendő példákra tanítói, tanárai föleskették.“

Bár ne kellett volna így lennie! De ebben engem a multak szomorú tapasztalatai nagyon is megtartanak. Azt is tudom, hogy a nagyobb rész vérző szívvel cselekedte, de bizott a jobb jövőben. Azoké a szerencse és dicsőség, akik nem cselekedték. Hála Istennek, ilyenek sokkal többen voltak!

Hogy mennyire egyetért, együtt érez ifjuságunk tanáraival és a nagy közönséggel a nemzeti érdekek szolgálatában, védelmében, fényesen bizonyítja az az emlékiratba foglalt szent fogadása hogy a magyar ipar termékeit egész életében pártolni fogja s kerüli az idegen ipartermékek használatát. Ennek a fogadásnak korona tanuja a történelem tanácsa. Erre is czéloztam beszédem végén.

Vajjon ezt is a „mámoros meggondolatlanság“ számlájára írjuk-e?

Vége felé így menydörög: „És helyrehozhatatlan hiba olyan tartalmatlan mámoros gondolatokat egy Bethlen-főiskola Ertesítőjében (Mikó ünneplésének esztendőjében) az utókor elébe is adni. De nem kellett volna kinyomatni a tavalyi évzáró beszédet sem, amelyben a rector-professzor, a gimnáziumi nevelésről, szóról-szóra így okoskodik:“ (L. az idézetet!) Azért nem ismétlem, mert lapunkban már kétszer is megfordult, először a tavaly az „Epilogus“ című cikksorozat ellen intézett támadásban „Deák-vigil“ aláírással (mindig álnév!). Tehát Vigil és Deák-vigil egy személy.

Most következik a legjava. „A százperczentes hazafiságtól eltekintve (Milyen szép germanizmus! Alegesehen davon), az ilyen alapos, tápláló, csirás, akkordos, ágyvető, tárház, képes és képtelen beszéd sem alkalmas arra, hogy a főiskola mostani

szellemi színvonaláról az utókornak méltó képet adjon. Arra sem alkalmas, hogy stílusmintául szolgáljon a diáknak, aki dolgozatára ilyen zavaros beszédért multhatatlanul elégtelen érdemjegyet kapna.“

Nős hát, kegyes olvasó, ez már csak elég egy lélekzetre. Szerencsére nincs törvénybe iktatva a Vigil ítéletének csálhatatlansága. A másik szerencse az, hogy közönség és ifjuság azonnal kitalálja az igazi indító okot. Így csak izzó gyűlöletbe markolt tollal lehet írni. Aki így ír, az nem mondhat igazat. Amíg az elvi színezetet, az álnév daczára is, meg lehetett óvni: igyekeztem érdemben is válaszolni Vigilnek. Ámde idézett kirohanásaiban, álneve mögül, a legrutabb személyeskedés terére tévedett azzal szemben, aki nyílt homlokkal küzd. Sokkal inkább tisztelem az irodalmi illetet, az olvasó közönség jóízlését, semhogy hasonló, durvaságokkal felelnék. Erdemjegyet sem adok. Megadta ő saját magának.

Kedves, jó Vigil! Ön beteg. Gyógyulást kívánok! Ha egészséges szemmel nézné azt, amit leszól, nem találná zavarosnak, amint nem találta annak az Országos református tanár-egyesület pápai közgyűlése. Úgyanis a gimnáziumi nevelés végeredményét összegező idézetet én is máshonnan, abból a felolvasásomból vettem, melyet az említett helyen és alkalommal „A gymnasium és az élet“ czimen mondtam el. Felolvasásom megjelent az egyesület évkönyvében. Hogy fagadták, mit mondtak róla: Ott meglátható.

Befejezésül el akarja kobozni hazafiságomat, nevelői képességemet. (Nana! Favete linguis!) Megadja a receptet is, amiből azt kellene látnom, hogy nem jó a „százpercentes hazafiság“, de annál jobb az óvatos, a mérsékelt hazafiság. Ezt kellene beadni az ifjuságnak is, hogy „hivságos elme“ ne kérkedjék, benne. Ez a hivatásunk. Hát bizony e szerint a felfogás szerint sem Kossuthnak, sem Petőfinek nem volna helye az iskolai nevelésben. Azok nem ismerték a hazafiságnak ezt a meghatározását, tehát „hivságos elmék“ voltak. Már én csak maradok velök s követem a Deák Ferencz intelmét is: „A haza minden előtt“.

Szeretném viszonzni Vigilnek azt a szivességét is, hogy annyit idézett beszédeimből, de nem engedi az a makacs álnév. Így hát csak egyetlen kis álneves mondatára szoritkozom, arra, amelyet a marosvásárhelyi Értesítő ismertetésében mondott: „Itt is (mint Kolozsvárt) az osztályozás meteorológiájának reakciós tüneteivel találkozunk“ (35. sz.) Ez is kép. Mi rejlik alatta? Gyanusítás, vagy megróvás? Nehéz megmondani. Ha kitalálják, annál rosszabb. Ne fáradjanak! Nehéz leszűrni a tisztáját.

Ezzel a magam részéről, az álneves ellenféllel, befejeztem a vitát.

Fogarasi Albert.

A statisztika beszél.

Beiratkoztak kollégiumaink főgimnáziumaiba az öt utóbbi (illetőleg a most kezdődő) iskolai évre:

	1902/3.	1903/4.	1904/5.	1905/6.	1906/7.
Nagyenyeden	414	402	391	370	342
Kolozsvárt	388	392	364	386	383
Marosvásárhelyt	393	389	393	447	461
Székelyudvarhelyt	263	281	281	286	289
Zilahon	342	367	371	365	338
Szászvároson	324	370	378	373	340
Sepsiszentgyörgyön	308	299	300	307	328
Együtt	2432	2500	2478	2534	2481

Kitűnik ebből a statisztikából, hogy az összes kollégiumainkba beiratkozott tanulók száma öt év alatt hullámzott ugyan, de végeredményben 49-czel növekedett.

A mi az egyes kollégiumokat illeti:

1. *Marosvásárhelyt* állandóan növekedett a népesség, végeredményben 68-czal. Itt tehát a szülők bizalma s a tanulók ragaszkodása az intézethez folyvást és nyilvánvalóan fokozódott. Pedig az osztályzatok statisztikája egyszer sem tanuskodott enyhe mértékek alkalmazásáról.

2. *Székelyudvarhelyt* is évről-évre állandóan emelkedett a tanulók száma, öt év alatt, végeredményben 26-tal. Az okai is sejthetők. Meggondolt, puritán vezetés s a tanárok szeretetteljes együttműködése a tanulókkal fokozták a bizalmat és ragaszkodást az intézethez még azután is, hogy konkolyhíntő külső befolyások botránkozató zavart keltettek az intézet nyugalmaiban.

3. *Sepsiszentgyörgyön* csekély hullámzással végeredményben 20-szal több ma a tanulók száma. A tanároknak kissé lázas, de tartalmas buzgósága s a testi nevelés terén épen országra szóló fényes siker határozottan vonzóvá és rokonszenvessé tették az utóbbi években ez intézeteket.

4. *Szászvároson* a négy év előtti létszámhoz képest növekedett ugyan, de a három közelebbihez képest 30-czal apadott a tanulók létszáma; úgy látszik azonban, hogy ez a csökkenés az intézet magyar és református jellegének előnyére történik, s így az intézetnél mutatkozott kedvezőtlen viszonyoknak nem igen volt e változásra befolyásuk.

5. *Kolozsvárt* az évek folyamán a tanulók létszámának természetes hullámzását látjuk; az ideai létszám a négy év előttinél történetesen 5-tel kevesebb.

6. *Zilahon* nagyobb volt a hullámzás; legtöbb (a mostaninál 33-mal több) tanuló iratkozott be az új épületbe való beköltözés évében. Könnyen érthető. Mert egy intézet fejlődésének nagy lépései mindig vonzani szokták a szülőket és tanulókat. Végeredményben Zilahon most történetesen 4-gyel kevesebb a tanulók száma, mint a négy év előtt.

7. *Nagyenyeden* mutat legkedvezőtienebb, sőt csakis itt mutat határozottan hanyatló állapotot a statisztika. Három év előtt még, a mint méltán kívánni és várni is lehet, a nagyenyedi kollégium volt valamennyi között a legnépesebb. De egy évvel azután elébe vágott a marosvásárhelyi. Második év múlva elébe vágott a kolozsvári és a szászvárosi is, tehát a nagyenyedi főgimnázium a létszámával negyedik helyre hanyatlott. Az apadás folytonos, majd rohamos; előbb 12, azután még 9; a „képes és kép-telen“ rektor-professzori beszéd elhangzása utáni szeptemberben már egyszerre még 21; az idén, a hazafias nevelés elavult elveinek félretételével kérkedő szabadelvű rektori beszéd után újból még 28-czal apad a népesség, vagyis négy év alatt összesen 62-vel, az egykorinak több, mint 15%-jével, majdnem egy hetedrészével. Miféle egyiptomi csapás apasztja rendszeresen az enyedi kollégium népességét? A szülők bizalma s a diákok ragaszkodása csappant-e meg? Vagy a hazafiatlan elemektől tisztul talán a kollégium? Caveant consules!

Nem tudom, nem láttam, nem is érdekel, hogy miképpen magyarázza meg, most, két heti készülés után, az enyedi rektor-professzor az ő beszédeiből e lap 37. számában idézett szemelvényeket. Lehet, hogy magyarázgatja. De lehet, hogy most is, mint a minap, bölcsen és ékesen, mindenestre pedig szívesebben beszél egyebekről, mint arról, a miről szó van.

Két évvel ezelőtt az enyedi kollégiumnak lemondani készülő (utóbb le is mondott) főgondnoka bizonyos jelenségekre mutatva, jósolta, hogy azok le fogják jártni egy időre a Bethlen-kollégiumot. Sajna, a jóslat teljesedik. Erről van szó. S ezt nem lehet sem kérkedéssel, sem politikus dagálylyal, sem személyi viták terére való provokálás léha kísérletével látatlanná tenni.

A kollégiumról van szó; vezetéséről s a látható, hallható jelenségekről.

A statisztika a legtárgyilagosabb vizsgálódás tapintó szerve. A csupasz tényeket tapintja. Ha e tények sebek — fájniuk kell. S ha fájnak — meg kell orvosoltatniok. Meg kell orvosoltatniok azokkal együtt, a melyekre csupa „opportunitásból“ nem tapintunk rá. Meg kell orvosoltatniok idejekorán — „ne pars sincera trahatur“

*

Az az eszmecsere, mely *Vigil*-nek a kollégiumi értesítőkről adott ismertetése során tett megjegyzéseiből indult ki s amely a rektori beszédek kapcsán lényegileg a Bethlen-kollégium szellemi iránya és vezetése felett — különös tekintettel az aktív politikának az iskolai neveléshez való viszonyára — kellene hogy folyjon, meglehetősen eltért a főtárgytól, a mely pedig valóban méltó volna komoly, higgadt, tárgyilagos érvelésre. Azonban a politika s tán még egyéb is, élesebbé kezdte tenni a hangot, mint a hogy azt a szónyegen forgó kérdés kívánja s természete megengedi. A vitázó felek iránti teljes tiszteletünk kifejezése mellett, legyen szabad arra kérnünk, hogy vagy tartsák a vitát elvi magaslaton, vagy — zárják le.

Vigil.

Szerk.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. szept. 20.

Elnök br. Bánffy Dezső egyhk. főgondnok. Jelen voltak: gr. Bánffy György, Zeyk Dániel, Simó Lajos egyhk. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla egyhk. főjegyző, Incze Gerő, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Váró Ferenc, dr. Sárkány Lajos igazgató-tanácsosok, Maksay János számvevő és Mody Elek levéltáros, mint jegyzőkönyvvezető.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, javasolja, hogy a f. évi rendes egyhk. közgyűlés november hó 10-én tartassék meg, a mihez az igazgatótanács is hozzájárult s tekintettel, hogy a főlzaporodott ülési tárgyak a mai igazgatótanácsi ülésben előreláthatólag le nem tárgyalhatók, az is kimondatott, hogy az elmaradó ügyek, valamint a közgyűlési tárgyak e hó 27-én tartandó igazgatótanácsi ülésben fognak tárgyalatni.

Ezután közigazgatási bírósággá alakulván, a következő ügyek tárgyalattak:

A vajdaszentiváni papválasztást a görgényi egyházmegye tanácsa, mint I. foku közig. bíróság megsemmisítvén, az ellen a megválasztott lelkész felebezést adott be, minek alapján az első bírói ítélet felülvizsgáltván, feloldatott s új vizsgálat megejtése rendeltetett el, melyre a panaszlott és esetleges tanui is kihallgatás végett megidézendők.

A zágoni papválasztás tárgyában a sepsi egyhm. közig. bíróságának ítélete beadott felebbezés folytán felülvizsgálat alá vétetvén, helybenhagyatik, minek következtében a papválasztók névsorának összeállításánál elkövetett szabálytalanságok, visszaélések miatt, az egész eljárás megsemmisítettik. Antal Lajos ellen, a felebbezés rendjén fölhozott vádak tisztázása végett az iratok áttétetnek főt. püspök aához, mint az egyhk. fegyelmi bíróság elnökéhez.

Az udvarhelyi egyhm. közig. bíróságának Kónya Kálmán bágyi lelkész beszolgálati díja tárgyában kelt ítélete helybenhagyott.

Ezek után a sürgősebb természetű folyóügyek tárgyalattak.

I.

Egyik kollégiumi tanár aának politikai lapnál főszerkesztői melléklőfoglalkozás engedélyezése iránti kérésére elvi határozatképen kimondatott, hogy lelkészeknek, tanároknak, tanítóknak politikai lap szerkesztésében terhelő rendszeres részvétele nem engedélyeztetik.

Kutyfalvi vallássérelmi ügyben a ref. temető használati módozatairól felvilágosítás kéretik.

Baróti vallássérelmi ügyben a ref. növendékek hittani osztályozása tárgyában felvilágosítás kéretett esperestől.

Az ág. ev. konsistorium kérésére ref. lelkészeink a vegyes házasságok körüli eljárásra körlevélileg utasítottak.

A borszéki templom és papi sanatórium építésére leendő gyűjtés engedélyeztetik, hangsúlyozván, hogy első sorban a templom építés ügye képezze a sürgős gondoskodás főtárgyát.

Nagyenyei kollégiumunknak az 1897-ben választott tanárok korpótlék ügyében kelt előterjesztése felett nem tárgyalt az igazgató-tanács, miután ennél sürgősebb természetű ügyek — nevezetesen a kollégiumi tisztviselők és alkalmazottak fizetésrendezése s az iskolai tisztségek viselésének szabályozása — még megoldást nem nyertek.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk, Csutak Vilmos r. tanári fizetésének folyósítása tárgyában kelt jelentésére tájékoztatott, hogy az 1893. évi egyhk. közgyűlés 32. jkvi számú határozatával megállapított korpótlék szabályzat 12. §-a értelmében nevezett tanár aa. javadalma máj. 1-től folyósítandó.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk határozata Bodor Domokos tanár egy havi szabadságolásáról, jóváhagyatott, a helyettes tanárok alkalmazásáról szóló határozat megerősítése azonban függőben hagyatott.

Kovács Andrásné 800 koronás alapítványa a sepsiszentgyörgyi egyhk. javára, köszönettel tudomásul vétetett.

A kolozsvári nem református középfoku iskolákban a református hitoktatás másként nem díjazott leckeóráinak ellátására főt. püspök aa. két hitoktatót nevezvén ki, azok díjazásának pótlására 502 kor. e tanévre ideiglenesen kiutaltatott.

A gimnáziumi tanítás felügyeletéről szóló konventi határozatra a kollégiumok véleménye bekéretett s ugyancsak a konventnek a tanárok gyakorlati képzése tárgyában kelt határozata kiadatott véleményezésre a Bethlen-kollégiumnak.

Tájékozta igazgatótanácsunk továbbá a főt. egyetemes konventet arról, hogy a nagyenyedi tanári fizetések rendezésénél az E. T. 470. §-ának az igazgatói tiszteletdíjat illető rendelkezése figyelmen kívül nem maradt; előbb azonban a Bethlen-kollégium előjáróságával közöltetik az adandó felelet.

A szászvárosi papilak térvén eszközölt módosításról szóló jelentés tudomásul vétetett. A közoktatási miniszter urnak a felső nép- és polgári iskolai tanítók illetményeinek megállapítása tárgyában kelt leirata közöltetett marosvásárhelyi egyházközségünkkel.

Kolozsvári kollégiumunk számadására némi felvilágosítások kérettek, a minek beérkezte után fölterjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Zilahai kollégiumunk a számadásra tett észrevételekre, feleletét beadván, tudomásul vétetett.

Dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsos aa. a tanügyi előadói teendők alól szembetegése folytán felmentését kérvén, javadalmának megszüntetésével egy évre fölmentetett, f. évi október 1-től kezdődőleg s az ügyek ellátásáról ideiglenesen úgy gondoskodott az igazgatótanács, hogy Elek Lajos nyug. debreczeni tanár, csombordi lelkész aát kérte föl az egyházkormányzati s népiskolai ügyek ellátására évi 1600 kor. és 800 kor. lakáspénz javadalom mellett; a titkári ügykörből pedig a vagyoniügyi természetű s kisebb jogi ügyek a számvevő hatáskörébe utaltatnak 1200 kor. külön munkadíj mellett; a kollégiumi ügyek ülési előkészítésére Váró Ferencz ig. tanácsos aa. ajánlkozván az eddigi 1200 korona tiszteletdíj mellett.

II.

A nagyenyedi kollégium előjárósága az igazgató-tanács felkérésére az életbeléptetendő új népi iskolai tantervhez alkalmas népiskolai tanszerek és tankönyvek kiválasztására és bírálására Nagy Lajos aa. elnöklele alatt bizottságot alakított a tanítóképző intézet tanáraiból, kiegészítve három önként vállalkozó gimnáziumi tanárral. Az igazgató-tanács előre is köszönetét fejezi ki az elnök és a tagok buzgó vállalkozásáért.

A buzásbessenyoői állami iskola felállításának ügye fennakadt, mert a polgári község nem vállalta el a reá háruló kötelezettségeket, de minthogy az állami iskola létesítése nevezetesen nemzeti érdek, újabb lépések teendők létesítésére, addig is fenntartandó a református iskola úgy, a hogy lehetséges.

A Wesselényi-féle makfalvi székely nemzeti iskola ürességbe jött tanítói állomására Dósa Albert tanító választotta meg.

A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatás ára felállítandó internátus vagy externátus létesítésére a nagyszabenyi egyházmegye némely egyházközsége mutatkozik megfelelőnek s a kérdés további komoly tanulmányozás tárgyává teendő.

A farnosi református iskola államosításának feltételei közül némelyik aggályosnak mutatkozik az egyházra nézve s így az államosítás függőben marad az aggályok elenyésztéig.

A székelyudvarhelyi kollegiumnál erre az évre elkészített helyi tanterv módosítása tudomásul vétetett.

A Székely Mikó-kollegium magánvizsgálati jegyzőkönyve helyben hagyatott.

A kolozsvári kollegiumnál ürességben levő Rhédey Adám-féle ösztöndíjra Jakab Sándor I. o. tanuló neveztetett ki.

Felebbezés folytán hatályon kívül helyeztetett a Bethlen-kollegiumi előjáróságnak az a határozata, melyben kimondani céloztatott, hogy a helyettes tanári székek jövőre csak minden évben megismétlendő pályázat útján tölthetők be.

A kollegiumok tanárai fizetésének az 1904. évi I. t.-cz. szerint leendő rendezése tárgyában majd annak idején a tanároknak a kollegiumok előjáróságai által is ajánlott kérései, a mennyiben elvi akadályokba nem ütköznek, soron kívül lesznek felterjesztendők.

Felméri Sándor aa. a tanítóképző-intézeti gyakorló tanítói állásában véglegesített.

A theológiánál ürességben levő gyakorlati theologiai tanszék egyelőre 2400 kor. fizetés és lakás javadalommal két évi időtartamra, magáutanárral fog betöltetni.

A legációkra való kihívásoknál és a legációk visszamondásánál gyakran mutatkozó szabályellenességek megszüntetésére intézkedések tettek s a theologiai igazgatóság jelentései alapján az igazgató-tanács és az esperesek szigorúan fogják ellenőrizni a szabályszerű eljárást.

Az erdélyi ref. egyház történetének 355 példányát a tiszántúli eh. kerület összes egyházi lelkészi könyvtára részére megrendelte.

A helységnévtár legújabb kiadása, mely a községek egyházi hovatartozandóságát is tartalmazza, 6 kor. féltárban megrendelhető s megszerzése ajánlatik is az összes egyházi és iskolai hatóságoknak.

III.

Az egyházkerület 1907. évi költségvetése eh. kerületi számvevő aa. által összeállítván, áttétetik az ehkerületi bizottsághoz.

A magyar-u. 7. számú teleknek a templomfelőli kerítésén levő kis ajtó bezárása elrendeltetett.

A Honvéd-u. 6. sz. házastelek eladására, esetleg bérbeadására az elnökség felhatalmaztatik.

Marosvásárhelyi egyházközségünk műmalmának bérleti szerződése oly feltétellel hagyatott jóvá, hogy a tűzbiztosítás az ehkerülettel szerződéses viszonyban álló Fonciere intézetnél kötetendő meg.

Az uzoni tanítónő lakásügyében hozott egyházmegyei tanácsi határozat, az ellene beadott fellebbezés alapján megsemmisített, miután ez ügy mint javadalmi vitás kérdés az egyházmegyei közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik.

A Magyar-u. 1. sz. ház északi végénél a Szamosárkon egy kis hid vezet keresztül, a mi után a város évi 20 korona díjat rótt ki; minthogy e megterhelés sérelmes s az ellene beadott felebbezés eredményre nem vezetett, kimondotta az igazgatótanács, hogy a különben is szükségtelen hidat lebontatja s így a terhelő illetékfizetés kötelezettsége megszűnik.

A sepsi ehmegye esperese kérdést tett az iránt, hogy egyházi fegyelmi ügyekben világi ügyvédek részt vehetnek-e? Az igazgató-tanács e fontos ügyben megkérdezte a keblbi jogügyi bizottság véleményét s annak elfogadásával kimondotta általánosságban, hogy az ügyvédi képviselő ott van kizárva, a hol a panaszlott személyes kihallgatása vagy a hozzá intézett kérdésre *direkt felelet adása* szükséges.

Fejéregyházi hiveink közül többen panaszt tettek az iránt, hogy nem részesülnek kellő mértékben lelkesítő szolgálatokban. A beérkezett igazoló jelentésből azonban a panasz alaptalansága bebizonyosodván, a lelkesítő igazoló jelentése tudomásul vétetett.

Az idő előhaladottságára tekintettel az ülés bezáratott s a továbbiak tárgyalására e hó 27-ike üzetett ki.

M. . y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megerősítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A „Dunántúli Protestáns Lap“ dr. Bartók püspökünk „Vallás és élet, Egyház és állam“ című könyvéről a szerkesztő Kiss József tollából bő ismertetést közöl a lap 37. számában, melyből átvesszük a következőket:

Nem hallgathatjuk el csodálkozásunkat afölött, hogy Bartók püspök úr gyülekezetének és egyházkerületének sok gondja, konventi és zsinati bokros elfoglaltatásai közepette is újabb meg újabb jelét adja elméleti téren való, a tudományt, az egyházi és állami közélet előhaladását derekasan szolgáló munkésének. 1903-ban jelent meg Kálvin nagy munkája első kiadásának fordítása, amelynek egyik revízióját ő végezte; 1904-ben adta ki a „Református egyházak presbiteriális szervezete“ cz. nagyobb terjedelmű és igen sok utánjárást kívánó munkáját. Ilyen arányu munkásságot a magyar református egyházban még azok közül is kevesen fejtenek ki, akiket nem nyugtalanít a mindennapi élet kisebb és nagyobb bajainak, kellemetlenségeinek akkora köre, mint az erdélyi református püspököt. Ezért méltán megilleti őt az elismerés.

Az egész füzet az egyháznak és államnak egymáshoz való viszonyával, annak helyes megállapításával foglalkozik és kiterjeszkedik minden vonatkozásukra. Bevezetésül szól az ember szellemi világa és az eszmékről; a vallásról és a vallásos nevelésről.

A munka igen tanulságos; gazdag történelmi visszapiantásokban, a tanulságok levonásában; nyílt, bátor a jelen viszonyok való megállapításában, leplezetlen bemutatásában és a teendőknél logikus megállapításában. Természetes, hogy lesznek sokan a mi sorainkból is, akik itt-ott nem értenek egyet vele, sőt talán elámulnak azon, hogy egy református püspök

ilyen elveket vall; de a szigorú következetességet, az egységes magyar nemzeti s valóban keresztyén műveltségért való igaz lelkesedést senki se fogja elvitatni, avagy csak elvitatni akarni is tőle.

Majd az iskolákról, egyetemről, theol. fakultásról, egyházi vagyronról stb. való felfogása ismertetése után így végzi:

Nagyon szívesen ajánljuk a tartalmas, teljességgel érdekes, semmiképen se álmos könyvet lelkész-társaink figyelmébe. De nagyon kívánatos lenne az is, hogy kivált országos képviselőink, nemkülönben ami protestáns világi férfaink is mind alaposan áttanulmányozzák.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyh. ker. Igazgatótanács a nyári szünet után a múlt csütörtökön tartotta első teljes ülését. Az ülésen *br. Bánffy* Dezső főgondnok ő nagyméltósága elnökölt, ki, mint mindig, most is személyesen vett részt a sok fontos tárgykörű tanácskozásban. A gazdag tárgysorozat egy részének tárgyalása egy későbbi ülésre halasztatott.

Egyházkerületünk ez évi rendes közgyűlése idejét az Igazg. tanácscsal egyetértőleg az elnökség nov. 10. és köv. napjaira tűzte ki.

Dr. Sárkány Lajos tanügyi előadó egészségi okokból az állásától való felmentését kérte. Az igazgatótanács méltányolva azon sokoldalú munkásságot, melyet e munkamezőn dr. Sárkány kifejtett azon reménység kifejezése mellett, hogy talán nem lesz kénytelen véglegesen nélkülözni az ő szakavatott munkásságát, egyelőre egy évi szabadságot adott neki.

Elek Lajos az egyházkerület szolgálatában. *Elek* Lajos a debreczeni koll. nyugalmazott tanára legutóbb csombordi ref. lelkész, mint halljuk, az egyházkerület szolgálatába lép s az igazgatótanácsban az egyházi és elemi iskolai kormányzat előadója lesz. A vagyoni ügyek továbbra is *Maksai* János számvevő ügykörében maradnak, míg a gimn. ügyek előadásával *Váro* Ferencz ig.-tanácsos bízott meg.

Lelkiismeretes hírlapírás. Az „Ellenzék“ f. hó 25-ik számában a kolozsvári ref. egyh. hétfői presbiteri üléséről a következőket írja: „Azután Katona András és Seprődy János indítványára Herepey Gergely ref. főesperes ellen, mivel Irsayt a végzés kézbesítése előtt telepítette ki parochiájából, Gombos Ferencz ellen, mert Irsay ügyével együtt a ref. egyházat is a nyilvánosság előtt meghurczolta, bevezették a fegyelmi vizsgálatot. Gombos Ferenczre nézve a presbiterium tagjai egyhangulag követelték, hogy a presbiteriumból töröltessék s jegyzőkönyvre véve, az egyházi hatóságnak föl is terjesztik.“ Utánna jártunk; hogy mi a való e képtelen hírből s *Incze* Gerő főgondnok-elnök kijelentette, hogy „nem igaz ebből egy árva szó sem“. Az „Ellenzék“ nemrég a valótlanágokat író krajczáros lapokat „a sajtó parazitáinak“ nevezte. Alkalmazza az elméletét — tovább.

A hajduböszörményi ünnepségek — a M. P. I. T. és a tiszántúli egyhk. Értekezlet közgyűlése, — melyeket az ottan felállítani szándékolt *Bocskay-szobor* leplezésével kapcsolatosan akartak megtartani, mint a fővárosi lapok híradásaiból látjuk, elhalasztották, valószínűleg október második felére. A *Holló* Barnabás készítette, szobor ércbeöntésével ugyanis ugyanaz a baj történt, mint a Karczagi Kossuth-szoborral: egy része megolvadt s így az újraöntés még egy pár heti munkát vesz igénybe. Hivatalos jelentést ugyan még nem kaptunk az elhalasztásról, de már a fővárosi tudósítások alapján fehívni kívánjuk az ünnepélyre menni szándékozottak figyelmét arra, hogy ez ügyben biztos értesülést szerezzenek.

Szerkesztői üzenet.

L. G. — *M.-Kályán*. Szíves sorait mult számunkra már későn kaptuk. De nem helyezkedhetünk álláspontjára jövőre sem. Ez a dolog nem analog a feldolgozott példákkal. Sem politikai, sem nem társadalmi jelenség, hanem tisztán és kizárólag egyházi, a mélyekre nézve elutasíthatatlan kötelességei vannak az egyházi krónikásnak. Daczára ennek, nem

foglalkoztunk volna vele — mint eddig hallgatással mellőztünk minden hasonló ügyet — ha a hivatalos és törvényes utról a hírlapokba és az utcára nem vitték volna. De így? Mit érne az, ha fejünket a homokba dugnók?! Így legalább annyi szolgálatot teszünk egyházunknak, hogy a tendenciózus hírlapi közleményekkel szemben fixirozzuk a tárgyas igazságot s arról az érdeklődőket s a majdani történetírást lelkiismeretesen tájékoztatjuk. S ebben is kötelességet vélünk teljesíteni. A nagy elődeinkre való hivatkozással megtisztel ugyan bennünket, de kifogásával szemben engedje meg, hogy épen az általuk kezelt Czelder-ügyre hivatkozhassunk. Hígyje el, nekünk sem telik benne kedvünk s biztosíthatjuk, hogy mihelyt akár elül a mozgalom, akár elhagyja egyházunk kezeit: reánk nézve azonnal megszűnik jelentősége s egy szót sem fogunk reá vesztegetni. Addig teljesítjük kötelességünket, bármily kellemetlen legyen is.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3704—1906.

KÖRLEVÉL

a politikai hírlap szerkesztői mellékfoglalkozások tárgyában, lelkész, tanár és tanító aaihoz.

A valóságos írói munkálkodás jogának minden korlátozása nélkül, csupán az egyház jól felfogott érdekeinek és méltóságának a köznapi küzdelmek hullámaintól való megvédése és biztosítása végett, igazgatótanácsunk elvileg kijelenti, hogy lelkészeknek, tanároknak és tanítóknak politikai lap szerkesztésében felelősséggel terhelt rendszeres részvételét, illetőleg nevöknek szerkesztői, főmunkatársi s hasonló minőség-jelzőkkel való odaadását jóváhagyó tudomásul nem veszi, illetőleg nem engedélyezi.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept. hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Váro Ferencz,
előadó-tanácsos.

Sz. 3426—1906.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Előjáróságához a konvent 1906. évi 17. jk. sz. határozatának teljesítése tárgyában.

Az Egyetemes Konvent 1905. évi júniusi 25. s 1906. évi áprilisi 17. jk. sz. alatti tárgyalásaiban azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy egyházkerületeink mily mértékben tettek már eleget az Egyh. Törv. 483. §-a azon követelésének, mely szerint „Minden egyházkerület, a gimnáziumi oktatásra való felügyeletről belkörüleg intézkedik és ezen intézkedését tudomásul bejelenti az Egyetemes Konventnek.“

Megállapította a Konvent, hogy a törvény követelésének, még eddig csakis a tiszántúli egyházkerület tett kifogástalanul eleget; többi egyházkerületeink gimnáziumaiban pedig az oktatásra való felügyeletet nagyobb arányban és rendszeresebben gyakorolják állami szempontból a miniszteri megbízottak, mint az Egyházi Törvény 3. §-ában sarkalatos elvül hangsúlyozott egyházi önfentartásunk érdekében, az egyházkerületek hatóságai.

Ezért az Egyházi Törvény 58. §. k) pontja értelmében irányadó elvül kimondta a Konvent „annak a szükségességét, hogy mindenik egyházkerület, az Egyh. Törvény 483. §-ának kellő teljesítéseképpen a kebelbeli gimnáziumoknál az oktatásra való közvetlen felügyelet gyakorlásáról, rendszeres látogatásokról s ezek eredményének biztosításáról, saját viszonyai szerint, de legalább is oly mértékben gondoskodjék, mint a mily mértékben a miniszter, állami ellenőrzés szempontjából, gyakoroltatja évenként a felügyeletet.“

A miniszter, mint tudva van, a rendszeres felügyeletet, törvény és gyakorlat szerint, két módon folytatja: évközben néhány napi és általán az intézet állapotát, de főleg az oktatás-nevelés menetének elbírálását célzó szakértői látogatással és év végén az érettségvizsgálat folyásának és eredményeinek szintén szakember által való ellenőrzésével.

És, mikép szintén tudva van, a tiszántúli egyházkerületnek azon gondoskodása az egyházhatósági saját felügyeletről, a melyet a Konvent kifogástalannak jelentett ki, abban áll, hogy a gimnáziumok költségén, illetőleg tanulóiktól szedett felügyeleti díjak terhére javadalmazva, gimnáziumi felügyelőt választ, a kinek jog- és kötelességkörébe tartozik az egyházkerület képviselőitében a gimnáziumokat rendszeresen meglátogatni, tanácsaival az iskolák munkáját összehangzólag irányítani, az érettségvizsgálato-

kon minden évben három intézetnél felváltva a püspököt helyettesítőleg elnökölnie is: az állapotokat elbirálva, azokról jelentést tennie; a kormányzati folyó ügyeket haladéktalanul ellátnia, kisebb ügyekben, a hosszadalmasság és külsőségek mellőzésével, személyes felelősség mellett intézkednie. (Lásd tiszántúli egyh. ker. 1894. évi 180. és 1895. évi 153. sz. határozatait.)

Erdélyi egyházkerületünk, gimnáziumai számával és önálló kulturális érdekeinek súlyával, mindjárt a tiszántúli mellé sorakozik. Indokoltnak látszik tehát az Egyh. Törv. 483. §-ának teljesítése iránt a tiszántúli egyházkerületben kipróbált gyakorlati sikerű intézménynek, a gimnázium-felügyelői állásának rendszeresítése, illetőleg az egyházkerületi tanügyi előadói tisztnak azzá való átszervezése.

Mínthogy azonban kétségtelenül másképpen is ellehetne érní azt a célt, hogy az oktatásra való közvetlen felügyelet, az évenként való rendszeres látogatás és az érettségvizsgálatok egységes szellemben való vezetés útján az állami felügyelet és ellenőrzés mértékével legalább is egyértékűvé legyen: fölhívjuk a méltóságos t. Elöljáróságot, sziveskedjék f. évi október hó 15-ig nyilatkozatot adni az iránt, hogy maga részéről *milyen módon véli az Egyh. Törvény 483. §-ának a Konvent elvi határozata értelmében legcélszerűbb teljesítését?*

Egyszersmind jelezzük, hogy ugyanazon 17. jk. sz. 2. pontjában „Fölvívja a Konvent az egyházkerületek figyelmét a tiszántúli egyházkerület által 1900. évi 319. jk. sz. határozattal a gimnáziumi igazgatónak adott Utasításra is és ajánlja, hogy azt mindenik kerület a saját viszonyaihoz alkalmazva átvenni és életbe léptetni annyival inkább törekedjék, mert az igazgatónak adandó tüzetes utasítás készítésére a zsinat által már megalkotott köznevelési és közoktatási új törvény az egyházkerületeket kifejezetten kötelezni fogja.”

Fölkérjük tehát a méltóságos t. Elöljáróságot arra is, hogy az itt jelzett utasítást a jelzett teendők előkészítése szempontjából már most, alapos tanulmány tárgyává tétetni méltóztassék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept. hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Váró Ferencz,
előadó-tanácsos.

1000–906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *szentistváni* anya-, atosfalvi és csokfalvi leányegyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom díjlevél szerint (míg a lelkészi lakás felépül, a lelkész bérelt házban lakik): Szántó és kaszáló összesen 10 h. 314 □ öl, értéke 76 kor., készpénz a szentistváni egyházközség pénztárából 617 kor, 12 f., terményjövdelem értéke 450 kor., munkabeli szolgáltatás értéke 48 kor. 01 fillér, összes jövdelem 1191 kor. 13 f. Kiadás 39 kor. 77 fillér, marad kiegészítendő 1151 kor. 36 fill., állami kiegészítés 448 kor. 64 f., összesen 1600 kor.

Kötelességek: az anya- és leányegyházközségekben a rendes lelkészi teendők ellátása s mindhárom egyházközségben a növendékek vallásnevelése.

Pályázati határidő 1906. okt. 10.

Folyamodványok minősítéssel és a pályázati időtartama alatt kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába. Kolozsvárt, 1906. szept. 22.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1016–906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *szilágysszónoki* egyházmegyébe kebelezett *hadadnásdi* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom az egyházfőhatóságilag megerősített díjlevél szerint: 1. Gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, 1295 □ öl kerttel. 2. Földhasznélvezet (10 h. 813 □ öl szántó, 6 h. 1176 □ öl rét és 365 □ öl szőlőföld) 151 kor. A földek munkáltatása lelkészt, adójának fizetése az egyházat terheli. 3. Készpénz a Wesselényi-alapból 46 kor., mely összeget a mindenkor hadadi lelkész tartozik kifizetni. ki ezen alapítvány kamatainak nagyobb részét élvezzi. 4. Terményjövdelem pénzértéke 328

kor. 34 f. 5. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 73 kor. 34 fillér. 6. Stóla átlagos pénzértéke 6 kor. 7. A szilágykövesdi leányegyház adminisztrálásáért 80 kor. Összes jövdelem 684 kor. 68 f., melyből engedélyezett kiadás 130 kor. 40 f. Állami fizetésekiegészítés 1045 kor 72 fill. Az állami iskolában heti 6 órán át teljesítendő vallástani-tásért 120 kor. tiszteletdíj.

Kötelességek: a hadadnásdi anya- és a szilágykövesdi leányegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Megjegyzés. Azon esetre, ha a szilágykövesdi leányegyház óhajtatásához képest, a sarmasági anyaegyházhoz fog csatoltatni, a 80 kor. adminisztrációs díj elvesztéséért a kongruának ugyanekkora összegű emelésével fog kárpótoltatni a megválasztandó lelkész.

Pályázati határidő 1906. okt. 20.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérelmek nt. Bartha Dezső esp. afiához küldendők Tasnádra (u. p. helyben, Szilágy megye).

Kolozsvárt, 1906. szept. 25.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 611—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye iskolaszékeihez.

Hivatkozással az 1878. évi „Rendszabályokra“ és egyházmegyei tanácsunk idei 128. sz. határozatára, ezennel elrendelem, hogy összes iskoláinkba — már a jelen tanévtől kezdve — az u. n. általános (minden tantárgyra vonatkozó) „*Haladási munkanapló*“ és a tanulóknak kiadandó félévi *írtesítő könyvecske* bevezetessék.

Mindenütt, a hol saját iskolánk van, a vallás és egyházi énektanítási haladási napló is befoglalandó az általános haladási naplóba (*tehát ezt nem kell külön vezetni, hanem együtt, folytatólagosan a többi tantárggyal*); elkülönített vezetésre, illetőleg az eredetiről hitelesített másolat készítésére, csak a nem református (rendesen állami) iskoláknál van szükség. Azaz ilyen helyeken külön *vallás- és egyházi énektanítási haladási napló vezetetik.*

Haladási munkanapló-ívek kaphatók lcsznek Scheber Vilmos szászrégeni könyvnyomdásznál, ki is az általunk szövegezett nyomtatványt fogja árusítani. Egy egész évrre szükséges füzet (45 ív) 2 kor. 40 f.

Megjegyzem, hogy a mult évben beszereztük volt az udvarhelymegyei (egyházmegyei) vallás- és énektanítási haladási munkakönyvecskéket. Hogy ezek már kárba nem menjenek, a míg betelnek, a jelen tanévtől kezdve ezek használandók minden tantárgyra nézve, saját iskoláinkban; az állami iskolák mellett pedig továbbra is csak a vallás- és egyházi énektanításra nézve. Ezek kaphatók nyomtatványkezelőnkél.

Iskolai Írtesítőket Burghardt könyvkereskedőnél kaphatni, ki az állami nyomtatványt fogja raktáron tartani. Esetleg az államnyomdából közvetlen is megrendelhető.

Tanügyi előadó aa. iskolalátogatásai, magam egyházzvizsgálatok alkalmával fogom ugy a munkanapló, mint az iskolai Írtesítő vezetését ellenőrizni.

Gernyeszeg, 1906. aug. 29.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

894—1906. sz.

MEGHÍVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye közgyűlésének m. t. t. tagjait van szerencsém f. év október hó 5-én délelőtt 9 órán kezdődőleg Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikó-kollegiumban tartandó rendes egyházmegyei közgyűlésre tisztelettel meghívni.

Tárgysorozat: 1. Ima, tartja tiszteletes Csulak Zsigmond erősi lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Tagok számbavétele. 4. Jelentés az esperesi vizsgálatról. 5. Esperes választás. 6. Jelentések az egyházmegyei tanács működéséről, tanügyről, pénztárról, országos özvegy-árva gyámintézetéről, országos közalapról. 7. Az egyházmegye mult évi számadásainak felülvizsgálása. 8. Az egyházmegye jövő évi költségelőirányzatának megállapítása. 9. A mélt. ig. tanács 1871—1906. sz. körlevelének tárgyalása. 10. Segélykérvények tárgyalása. 11. Esetleges indítványok tárgyalása.

Lelkészársaimat kérem, sziveskedjenek a közgyűlés tagjait a gyűlés tartásának idejéről előre értesíteni.

Ilyefalván, 1906. szept. 21-én.

Józsa Sándor, esperes.